

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ: ΓΑΛΥΦΙΑΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΟΝΟΜΑΤΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ: 1. ΚΛΩΝΑΡΗ ΕΥΦΗΜΙΑ Α.Μ : 7273

2. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ-ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ Α.Μ : 7584

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	3
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο</u>	
1.0.ΓΕΝΙΚΑ.....	4
1.1.ΚΡΑΧ ΤΟΥ 1929.....	5
1.2 ΑΛΛΑ ΚΡΑΧ ΠΟΥ ΑΦΗΣΑΝ ΕΠΟΧΗ.....	10
1.2.1 Η ΜΑΥΡΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΟΥ 1987.....	10
1.2.2 Η ΦΟΥΣΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	10
1.2.3 Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΙΣ «ΑΣΙΑΤΙΚΕΣ ΤΙΓΡΕΙΣ».....	11
1.2.4 Η ΚΡΙΣΗ ΤΩΝ SUBPRIMES.....	11
1.3 ΟΙ ΠΕΤΡΕΛΑΪΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ.....	13
1.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	13
1.3.2 ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΪΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ.....	15
1.3.3 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ.....	18
1.4 ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΧ ΤΟΥ 1929 ΜΕ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ.....	20
1.5 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΚΡΙΣΕΩΝ.....	22
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο</u>	
2.1.Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.....	26
2.2.Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΕΚΤΟΣ Ε.Ε.....	37
2.3.ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΕΠ.....	42
2.3.1 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	43
2.3.2 ΑΕΠ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	47
2.4 ΔΟΛΛΑΡΙΟ,ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	51
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο</u>	
3.1.Η ΚΡΙΣΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ.....	58
3.1.1.ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	58
3.1.2.ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	62
3.2. Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	66
3.2.1. ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	66
3.2.2.ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	67
3.2.3.ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	75
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο</u>	
4.1 ΕΛΛΕΙΜΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ.....	79
4.2 ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ.....	81
4.3.ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ.....	84
4.4.ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	87
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	91

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βαθιά οικονομική κρίση από την οποία περνά σήμερα ο κόσμος δεν είναι, βέβαια, ούτε η πρώτη ούτε η τελευταία του συστήματος της οικονομίας της αγοράς που καθιερώθηκε εδώ και δύο αιώνες. Είναι όμως η πρώτη παγκοσμιοποιημένη κρίση, με την έννοια ότι ο παγκόσμιος χαρακτήρας της δεν είναι, όπως στο μεσοπόλεμο, απλώς αντανάκλαση της κρίσης σε κάποιες κύριες οικονομίες (π.χ Αμερική, Γερμανία κ.τ.λ) αλλά αποτελεί οργανικό και αναπόσπαστο τμήμα της ίδιας της γένεσης και εξέλιξής της. Η έναρξη της οικονομικής κρίσης που σηματοδοτεί ως σήμερα την χρηματιστηριακή ιστορία βρίσκει τις ρίζες της 80 χρόνια πριν στο μεγάλο κραχ του 1929 που θεωρείται μια από τις χειρότερες χρηματιστηριακές κρίσεις της αμερικάνικης ιστορίας. Η **Μαύρη Πέμπτη** του '29 έδωσε μια γεύση αυτού που θα ακολουθούσε λίγα χρόνια αργότερα με άλλα κραχ που επίσης άφησαν εποχή και έπαιξαν εξίσου σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της μεγάλης ύφεσης που ακολούθησε. Οι παγκόσμιες οικονομικές επιπτώσεις έγιναν ακόμα πιο ορατές με την εμφάνιση των πετρελαϊκών κρίσεων που επηρέασαν και δημιούργησαν προβλήματα στις υπερδυνάμεις χώρες και ιδιαίτερα της ΗΠΑ. Το πετρέλαιο λοιπόν παίρνει πρωταγωνιστικό ρόλο στον στρατηγικό τομέα και κατευθύνει με τον δικό του τρόπο την εξέλιξη της ιστορίας και διαμόρφωση της οικονομίας πολλών χωρών. Οι συνέπειες που προκλήθηκαν ήταν απρόβλεπτες και πολύπλευρες: αύξηση χρεών, πτώση της αγοράς, άνοδος επιτοκίων, αύξηση ανεργίας, αυτοκτονίες κ.τ.λ. Η επιρροή της χρηματοοικονομικής κρίσης υπήρξε μεγάλη τόσο στις χώρες της Ε.Ε όσο και στις χώρες εκτός Ε.Ε. Ο πληθωρισμός και το ΑΕΠ μεταβάλλονται συνεχώς επηρεάζοντας τις περισσότερες φορές αρνητικά την ροή του χρήματος στα πλαίσια της οικονομικής κρίσης. Μέσα σε αυτό το κλίμα οι δύο κινητήριες δυνάμεις δολάριο και ευρώ παρουσιάζουν θεαματικές αλλαγές στην ισοτιμία τους ενώ ταυτόχρονα το πρώτο σηματοδοτεί την εξέλιξη μιας τρίτης αυτής του πετρελαίου. Η οικονομική κρίση ανέδειξε όμως και τα χρόνια προβλήματα της δικής μας χώρας, τόσο τα βασικά αίτια όσο και τις συνέπειες τους που είναι έντονα αρνητικές. Η συγκεκριμένη διαπίστωση προδιαγράφει βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες παρεμβάσεις και μέτρα που θα συμβάλουν στην υπέρβαση της. Το να επιχειρήσει κανείς να κάνει προβλέψεις για την εξέλιξη της επερχόμενης οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα είναι περίπου αδύνατον. Το μόνο βέβαιο είναι ότι θα έχει διάρκεια παρά τις γενναίες προσπάθειες αισιοδοξίας που καταβάλλονται, γίνεται ακόμα πιο ξεκάθαρο ότι η οικονομία εισέρχεται σε μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης. Στη συνέχεια της εργασίας γίνεται πιο λεπτομερής αναφορά στην χρηματοπιστωτική κρίση που επηρεάζει την παγκόσμια οικονομία.

Η εργασία εκπονήθηκε από τις **Κλωνάρη Ευφημία** που ασχολήθηκε με: Εξώφυλλο, Εισαγωγή, Κεφάλαιο 1^ο, Κεφάλαιο 2^ο, Βιβλιογραφία και την **Ασημακοπούλου Ελευθερία-Σταυρούλα** που ασχολήθηκε: Περιεχόμενα, Κεφάλαιο 3^ο, Κεφάλαιο 4^ο, Συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο:

1.0 ΓΕΝΙΚΑ:

Ως κρίση ορίζεται «μία σοβαρή απειλή κατά της υφιστάμενης δομής, των θεμελιωδών αρχών και κανόνων του κοινωνικού συστήματος, η οποία επιβάλλει τη λήψη κρίσιμων αποφάσεων εντός περιορισμένου χρόνου και υπό συνθήκες αβεβαιότητας»¹. Αδιαμφισβήτητα ένα συχνό φαινόμενο παγκόσμιας απειλής είναι η ύπαρξη οικονομικών κρίσεων καθώς απασχολούν την ανθρωπότητα από τότε που αναδύθηκαν οι κοινωνίες της αγοράς. Επομένως ως **Οικονομική κρίση** μπορεί να οριστεί μια κατάσταση η οποία δημιουργεί έλλειψη ρευστότητας στις καθημερινές συναλλαγές, αδυναμία πληρωμής οικονομικών υποχρεώσεων, αύξηση ανεργίας, λόγω χαμηλής κατανάλωσης και αγοραστικής δύναμης και αρνητική ψυχολογία, ως γενεσιουργός αιτία διακράτησης πόρων, που σε άλλη εποχή θα διοχετεύονταν για επενδύσεις ή αγορές.

Το μέγεθος των απωλειών που δημιουργείται γενικά από μια οικονομική κρίση , δε μπορεί να εκτιμηθεί. Ούτε η διάρκεια της κρίσης αυτής . Πρόκειται για μια διαρκώς εξελισσόμενη κατάσταση, η οποία διαφοροποιείται με βάση τα αποτελέσματα των επιμέρους ενεργειών και παρεμβάσεων.

Κάποια στιγμή, βέβαια, ο εφιάλτης τελειώνει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο και η οικονομική δραστηριότητα αρχίζει να ακολουθεί και πάλι ανοδικούς ρυθμούς. Αν, όμως, δεν αλλάξουν τα δεδομένα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, η κρίση θα ξανάρθει. Διότι, οι δομές της κοινωνίας και της οικονομίας αλλοιώνονται κατά τα τελευταία 30 χρόνια και δεν εγγυώνται πλέον μια μακροπρόθεσμη ισορροπία. Το βέβαιο είναι ότι ο εντοπισμός των πραγματικών αιτιών μιας οικονομικής κρίσης απαιτεί μια εις βάθος ανάλυση. Για να γίνει όμως αυτό, είναι πάντα χρήσιμη μια ανασκόπηση στις μεγαλύτερες οικονομικές κρίσεις του παρελθόντος.

¹ 1989:Rosenthal,Charles,Hart

1.1 ΚΡΑΧ ΤΟΥ 1929

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 ήταν μια κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης που διήρκησε από ένα μέχρι δέκα χρόνια σε διάφορες χώρες του κόσμου. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση της σύγχρονης ιστορίας και χρησιμοποιείται τον 21ο αιώνα ως παράδειγμα για το πόσο οδυνηρή μπορεί να είναι μια οικονομική καταστροφή. Η "Μεγάλη Εξαθλίωση", όπως χαρακτηρίστηκε στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τους αναλυτές προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ στις 29 Οκτωβρίου του 1929, γνωστό ως η Μαύρη Τρίτη. Το τέρμα της κρίσης στις ΗΠΑ ταυτίστηκε με το έναυσμα της πολεμικής οικονομίας του Β' παγκοσμίου πολέμου, γύρω στο 1939. Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία πόλεων ανά τον κόσμο επλήγη, ιδίως εκείνων που εξαρτιόνταν άμεσα από τη βαριά βιομηχανία. Η μεγάλη κρίση τερματίστηκε σε διαφορετικό χρόνο ανά χώρα. Οι περισσότερες χώρες εφήρμοσαν προγράμματα ανακούφισης και η πολιτική τους ζωή πέρασε αναταραχές, εξωθώντας την ιδεολογία στα άκρα.

Σε ορισμένα κράτη, οι απελπισμένοι πολίτες στράφηκαν προς δημαγωγούς εθνικιστές, όπως τον Αδόλφο Χίτλερ, με αποτέλεσμα την έναρξη του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου. Στην ευρύτερη ιστορία του χρήματος, καμία άλλη χρονιά δεν ξεχωρίζει τόσο όσο το 1929. Η χρονιά αυτή, όπως και το 1066, το 1776, το 1914, το 1945 και τώρα, ίσως, με την κατάρρευση του κομμουνισμού, το 1989 – είναι ιδιαίτερα υποβλητική στην ανθρώπινη μνήμη. Αυτό εν μέρει οφείλεται στο γεγονός ότι η κερδοσκοπική πανωλεθρία, η οποία συνέβη τότε, είχε ξεχωριστό μέγεθος, ακόμη και μεγαλείο, και κυρίως γιατί έκανε την εμφάνισή της στις Ηνωμένες Πολιτείες, και το σύνολο του βιομηχανικού κόσμου, η πιο ακραία και μεγάλης διάρκειας κρίση την οποία γνώρισε ποτέ ο καπιταλισμός². Το 1929 παραμένει στη μνήμη μας και λόγω του ότι συνδύαζε όλα τα στοιχεία του ευφορικού επεισοδίου και ειδικότερα την ισχυρή προσήλωση στην υποτιθέμενη οικονομική καινοτομία.. Η αισιοδοξία βασίστηκε πάνω στην αισιοδοξία για να ωθήσει τις τιμές στα ύψη. Μετά ήρθε το κραχ και η τελική διαπίστωση των σοβαρών πνευματικών και ηθικών ελλείψεων εκείνων που κάποτε θεωρούνταν ότι ήταν προικισμένοι με ευφυΐα, καθώς και η παράδοσή τους –στην καλύτερη περίπτωση– στη λήθη, αλλά και –στη χειρότερη περίπτωση– στο δημόσιο χλευασμό, στη φυλάκιση ή στην αυτοκτονία.

Το 1929 και για αρκετά ακόμη χρόνια, τα γεγονότα αυτά μονοπωλούσαν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Τα πρώτα σημάδια οικονομικής καταστροφής έκαναν την εμφάνισή τους τη δεκαετία του 1920 και δεν εμφανίστηκαν στη Γουόλ Στριτ, αλλά στη Φλόριδα, με τη μεγάλη άνθηση που σημειώθηκε στην αγορά οικοπέδων, στα μέσα της δεκαετίας. Εκτός από την

² Καπιταλισμός :είναι ένα οικονομικό σύστημα στο οποίο τα μέσα παραγωγής κατέχονται κυρίως από ιδιώτες, και το κεφάλαιο επενδύεται στην παραγωγή, στην κατανομή ,στο εμπόριο και σε υπηρεσίες για κέρδος σε ανταγωνιστική ελεύθερη αγορά.

αισιοδοξία που ενέπνευσαν ο Κούλιτζ³, αναμφίβολα θετικό ρόλο έπαιξε και το ελκυστικό κλίμα της Φλόριδας, που για πολλούς, σε σύγκριση με το κλίμα της Νέας Υόρκης ή του Σικάγου, ήταν μια λαμπρή αποκάλυψη. Φυσικά δεν έλειψε και η δυνατότητα λήψης δανείου. Ένα σωρό αντικείμενα μπορούσε να αγοράσει κανείς πληρώνοντας μόλις το 10% της αξίας τους σε μετρητά. Κάθε κύμα αγορών δικαιολογείτο από μόνο του και έδινε το έναυσμα για το επόμενο. Καθώς το κερδοσκοπικό κλίμα φούντωνε στη διετία 1924-1925, οι τιμές ήταν αναμενόμενο να διπλασιαστούν μέσα σε λίγες μόλις εβδομάδες. Στο σκηνικό αυτό όμως υπήρχαν και άλλες σημαντικές δυνάμεις. Εκλεκτά «παραθαλάσσια οικόπεδα» μπορούσαν, ανάλογα με το πόσο σωστά γινόταν το μέτρημα, ν' απέχουν 10-15 μίλια από το κύμα. Ο περιβόητος Τσαρλς Πόνζι από τη Βοστώνη, του οποίου το όνομα είναι συνδεδεμένο με επενδύσεις που απέφεραν αξιόλογα κέρδη σε παλιότερους επενδυτές από τα χρήματα που προέρχονταν από μεταγενέστερους επενδυτές, είχε τώρα αρχίσει ν' ασχολείται με την εμπορία οικοπέδων. Ίδρυσε μάλιστα και ένα υποκατάστημα «κάπου κοντά στο Τζάκσονβιλ», ενώ στην ουσία βρισκόταν σε απόσταση 65 μιλίων από εκεί. Η αρχική ορμή συνεχίστηκε. Η επιβατική κίνηση στους σιδηροδρόμους ήταν τέτοια που οι αρμόδιοι αναγκάστηκαν να αναστείλουν τη μεταφορά μη αναγκαίων φορτίων, ανάμεσα στα οποία ήταν και τα οικοδομικά υλικά που ήταν απαραίτητα λόγω της έξαρσης που παρουσίαζε η οικοδομική δραστηριότητα.

Το 1926 επήλθε η αναπόφευκτη κατάρρευση. Η προσφορά αγοραστών, που ήταν απαραίτητη για να διατηρηθεί η ανοδική πορεία, σταμάτησε και ταυτόχρονα παρατηρήθηκε μια μάταια σπουδή για αποχώρηση από την αγορά. Τότε άρχισαν να δίνονται και οι απαιτούμενες εξηγήσεις, οι οποίες ήταν άσχετες, αλλά παρ' όλα αυτά είχαν κάποια αληθοφάνεια. Το φταίξιμο δεν το έριξαν στην κερδοσκοπία που έχει την τάση να φτάνει κάποτε σ' ένα τέλος, αλλά σε δύο ιδιαίτερα καταστροφικές θύελλες που έπληξαν το φθινόπωρο του 1926 την Καραϊβική. Έτσι η ευθύνη για την πανωλεθρία μετατέθηκε από τον άνθρωπο και την τάση του να υποπίπτει σε οικονομικού περιεχομένου πλάνες, στο Θεό και τις καιρικές συνθήκες. Ευθύνες επίσης αποδόθηκαν –πλην όμως σε μικρότερο βαθμό– στις υπηρεσίες εκείνες που δεν αντέδρασαν όπως έπρεπε για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που προκάλεσαν οι θύελλες. Ένα υψηλά ιστάμενο στέλεχος του ιδρύματος Seaboard Air Line, σε συνέντευξή του στο The Wall Street Journal, δήλωσε ότι η διάθεση των χρημάτων του Ερυθρού Σταυρού για την ανακούφιση των πληγέντων από τις δύο απανωτές θύελλες που έπληξαν τη Φλόριδα θα «προκαλούσε πιο μόνιμες ζημιές στη Φλόριδα, απ' ό,τι αυτές που θα κάλυπτε με τη διάθεση των χρημάτων». Το 1925 οι εκκαθαρίσεις των τραπεζών στο Μαϊάμι ανέρχονταν σε 1.066.528.000 δολάρια, ενώ το 1928 το ποσό αυτό έπεσε στα 143.364.000 δολάρια. Το 1928 το κερδοσκοπικό κλίμα και η κερδοσκοπική μανία μεταφέρθηκαν στο κατά πολύ υποδεέστερο κλίμα του Νότιου Μανχάταν. Οι τιμές των κοινών μετοχών στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης είχαν αρχίσει ν' ανεβαίνουν

³ Κούλιτζ: Αμερικανός Πρόεδρος (1923-1925)

το 1924. Η ανοδική πορεία συνεχίστηκε και το 1925. Το 1926 παρατηρήθηκε κάποια μείωση, πιθανότατα από συμπαθητική αντίδραση προς την κατάρρευση της αγοράς των οικοπέδων στη Φλόριδα. Το 1927 σημειώθηκε και πάλι αύξηση. Και όπως θα μπορούσαμε κάλλιστα να πούμε, απομακρύνθηκε σαφώς από την πραγματικότητα το 1928 και ειδικότερα το 1929.

Την άνοιξη του 1929 σημειώθηκε ένα ήπιο διάλειμμα. Το Συμβούλιο του Federal Reserve⁴, εγκαταλείποντας ελαφρώς την πρωτοφανή υποτονικότητα και την παραδεδεγμένη ανικανότητά του, ανακοίνωσε ότι ίσως περιόριζε τα επιτόκια για να συγκρατήσει την οικονομική άνθηση και έτσι η αγορά υποχώρησε κάπως. Η ενέργεια της Κεντρικής Τράπεζας θεωρήθηκε ως οικονομικό σαμποτάζ. Ο Τσάρλς Ε. Μίτσελ, ο οποίος τότε ήταν διοικητής της National City Bank και οπαδός της «ανοδικής πορείας», μεσολάβησε για να σταματήσει τη διαφαινόμενη απειλή. «Πιστεύουμε», είπε για λογαριασμό της τράπεζάς του σε μια δήλωση, με σχεδόν πρωτοφανή αυθάδεια, «ότι έχουμε κάποια υποχρέωση, η οποία είναι πιο σημαντική από κάθε προειδοποίηση του Federal Reserve, ν' αποτρέψουμε κάθε επικίνδυνη κρίση στην αγορά χρήματος». Η National City Bank ήταν πρόθυμη να δανείσει τα χρήματα που ήταν απαραίτητα για να ξεπεραστούν οι περιορισμοί από την πλευρά του Federal Reserve. Η επίπτωση αυτή ήταν περισσότερο από ικανοποιητική. Για μία ακόμη φορά η αγορά απογειώθηκε. Μέσα στους τρεις καλοκαιρινούς μήνες η αύξηση των τιμών ξεπέρασε κάθε εντυπωσιακή αύξηση που είχε σημειωθεί ολόκληρο τον προηγούμενο χρόνο. Τώρα τα πλήρως προβλέψιμα και περισσότερο από επαρκώς γνωστά χαρακτηριστικά του μεγάλου κερδοσκοπικού επεισοδίου είχαν και πάλι κάνει την εμφάνισή τους. Οι τιμές αυξάνονταν επειδή οι ιδιώτες επενδυτές ή τα ιδρύματα και οι σύμβουλοί τους ήταν πεπεισμένοι ότι επρόκειτο ν' αυξηθούν ακόμη περισσότερο και αυτή η πεποίθηση προκάλεσε την αύξηση. Την εποχή εκείνη η δυνατότητα ήταν πολύ μεγάλη. Μόνο που τα δάνεια δεν ήταν φτηνά. Το καλοκαίρι εκείνο ο δανειζόμενος πλήρωνε τα απίστευτα για την εποχή επιτόκια ύψους 7-12%, ενώ μία φορά έφτασε μέχρι και το 15%. Τα επενδυτικά τραστ⁵ της United Founders Corporation, της Goldman και της Sachs, καθώς και πολλές άλλες παρόμοιες επιχειρήσεις είχαν αποκτήσει φήμη για την ευφυή ιδέα τους ν' ανακαλύπτουν και να διαχειρίζονται δάνεια. Ο όμιλος United Founders, ο οποίος είχε ιδρυθεί το 1921, αρχικά κινδύνεψε να χρεοκοπήσει, αλλά τελικά διασώθηκε με 500 δολάρια που είχε δανειστεί από κάποιο φίλο. Στη συνέχεια δανείστηκε χρήματα και πούλησε τίτλους για να χρηματοδοτήσει την επένδυση σε άλλους τίτλους για να δημιουργήσει τελικά κεφάλαιο ύψους ενός δισεκατομμυρίου δολαρίων περίπου.

⁴ Federal Reserve: Ομοσπονδιακή Τράπεζα της Νέας Υόρκης.

⁵ Τραστ: Είναι μια νομική συμφωνία με την οποία η περιουσία που ανήκει σε ένα πρόσωπο διοικείται προς όφελος ενός άλλου.

Αυτή η περίπτωση –περιουσιακά στοιχεία αξίας ενός δισεκατομμυρίου δολαρίων να προκύπτουν από μια αρχική επένδυση της τάξεως των 500 δολαρίων– θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η πιο αξιοσημείωτη περίπτωση δανειοδότησης όλων των εποχών. Το φθινόπωρο του 1929, ο Φίσερ⁶ έγινε ιδιαίτερα διάσημος για το συμπέρασμα που διατύπωσε και το οποίο απέκτησε μεγάλη δημοσιότητα. Σύμφωνα μ' αυτό, «οι τιμές των μετοχών έχουν φτάσει σ' ένα σημείο που μοιάζει με ένα μόνιμα υψηλό όριο».

Αισιοδοξία εκφράστηκε και από τα Πανεπιστήμια του Χάρβαρντ, του Μίσιγκαν, το Οχάιο Στέιτ και ιδιαίτερα από ένα νεαρό οικονομολόγο του Πρίνστον, τον Τζόζεφ Σταγκ Λόρενς, ο οποίος, καθώς οι μετοχές έφταναν σε ένα πλαφόν, προέβη στο εξής σχόλιο, για το οποίο στη συνέχεια μιλούσε πολύς κόσμος: «Η ενιαία κρίση των εκατομμυρίων ατόμων, των οποίων οι αξιολογήσεις λειτουργούν σε αυτή την αξιοθαύμαστη αγορά, το Χρηματιστήριο, είναι ότι προς το παρόν τουλάχιστον η αξία των μετοχών δεν είναι υπερβολική». Η σειρά των γεγονότων που «έγραψαν» την ιστορία εκείνης της εποχής συχνά έχει αναφερθεί εκτενώς και δεν υπάρχει λόγος να μπούμε εδώ σε λεπτομέρειες. Η αγορά άνοιξε άσχημα την εβδομάδα που άρχιζε την 21η Οκτωβρίου, με μεγάλη κίνηση για τα δεδομένα εκείνης της εποχής. Η κατάσταση χειροτέρευε την Τετάρτη. Η Πέμπτη ήταν η πρώτη μέρα της καταστροφής. Εκείνο το πρωί οι τιμές έπεσαν φαινομενικά χωρίς κανέναν περιορισμό.

Το κοινό χαρακτηριστικό και σ' αυτήν την περίπτωση ήταν ο πανικός. Ωστόσο, το μεσημέρι εκείνης της Πέμπτης η κατάσταση καλυτέρευε κάπως. Οι μεγάλοι τραπεζίτες της εποχής, ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Τόμας Λαμόντ της Μόργκαν, ο Μίσελ της Νάσιοναλ Σίτι και ο Γουίγκιν της Τσείζ, συναντήθηκαν στα γραφεία της Μόργκαν και αποφάσισαν να κάνουν κάτι για την κατάσταση. Ο Ρίτσαρντ Γουίτνι, ο μεσίτης της Μόργκαν, εμφανίστηκε τότε στην αίθουσα του Χρηματιστηρίου και έκανε σταθεροποιητικές αγορές με χρήματα που του είχαν δώσει οι μεγάλοι τραπεζίτες. Όπως και στην εποχή του Τζον Λο, στην εποχή της «Φούσκας» και σε περιπτώσεις άλλων επεισοδίων, ο κόσμος είχε νομίσει ότι μια ενθαρρυντική δήλωση και κάποια ενθαρρυντική πράξη θα μπορούσαν να επαναφέρουν την κατάσταση εκεί που ήταν πριν. Δυστυχώς όμως –όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο–, η εμπιστοσύνη εξανεμίστηκε μέσα στο Σαββατοκύριακο. Τη Δευτέρα πραγματοποιήθηκαν μαζικές πωλήσεις. Η Τρίτη, η 29η Οκτωβρίου, ήταν μέχρι τότε η πιο καταστροφική μέρα στην ιστορία του Χρηματιστηρίου. Τώρα τίποτε δεν μπορούσε να ανακόψει τις πωλήσεις ή να μειώσει τις πιθανότητες του ξεπουλήματος. Η φήμη ότι και οι μεγάλοι τραπεζίτες «αποχωρούσαν» –κάτι που κάλλιστα θα μπορούσε να είχε συμβεί– δε βοήθησε καθόλου την κατάσταση. Στις επόμενες εβδομάδες η αγορά πήγαινε από το κακό στο χειρότερο, με τις Δευτέρες να είναι οι ιδιαίτερα κακές μέρες. Οι τιμές είχαν ανεβεί εξαιτίας της προσδοκίας που υπάρχει περί της ανόδου τους, μια προσδοκία που οφειλόταν στις πραγματοποιούμενες αγορές. Έπειτα η αναπόφευκτη αντιστροφή των προσδοκιών αυτών, λόγω κάποιου φαινομενικά καταστροφικού γεγονότος ή εξέλιξης ή ίσως απλώς επειδή η προσφορά διανοητικά ευάλωτων αγοραστών είχε εξαντληθεί.

⁶ Φίσερ: Αμερικανός Οικονομολόγος

Όποια και αν ήταν η αιτία ,το απολύτως σίγουρο, όπως παρατηρήσαμε πιο πάνω, είναι ότι η ιστορία αυτή δεν τελειώνει με κάποιους λυγμούς, αλλά με κάποιο μπαμ.

Κάτι άλλο που μπορούσε κανείς να προβλέψει ήταν ότι όλοι θα προσπαθούσαν να αποφύγουν τη σκληρή πραγματικότητα. Αυτό ήταν παρόμοιο με ό,τι είχε συμβεί και στα προηγούμενα επεισόδια και επρόκειτο να έχει αξιοσημείωτη και μερικές φορές ενδιαφέρουσα επανάληψη στο επεισόδιο του 1987 και μετέπειτα. Τον Οκτώβριο του 1929 η αγορά ελέχθη ότι αντικατόπτριζε μόνο τις εξωτερικές επιρροές. Μέσα στο προηγούμενο καλοκαίρι, όπως διαπιστώθηκε εκ των υστέρων, είχε σημειωθεί κάμψη της βιομηχανικής παραγωγής, καθώς και μείωση των ελάχιστων διαθέσιμων την εποχή εκείνη οικονομικών δεικτών. Σ' αυτούς η αγορά είχε ανταποκριθεί με το λογικό και αναμενόμενο τρόπο. Δεν έφταιγε η κερδοσκοπία και οι αναπόφευκτες συνέπειες. Εκείνο που έφταιγε ήταν μάλλον οι βαθύτερες και πλήρως εξωτερικές επιρροές. Οι επαγγελματίες οικονομολόγοι ήταν ιδιαίτερα συνεργάσιμοι για την προώθηση και την υπεράσπιση αυτής της πλάνης. Ωστόσο, το κραχ του 1929 είχε κάποια θεραπευτική επίπτωση: έμεινε με κάπως ξεχωριστό τρόπο στην οικονομική μνήμη του κόσμου. Για το επόμενο τέταρτο του αιώνα οι αγορές τίτλων βρίσκονταν κατά κανόνα σε τάξη και διακρίνονταν από αδράνεια. Παρ' όλο που το κλίμα αυτό διήρκεσε περισσότερο από ότι συνήθως, η οικονομική ιστορία δεν είχε φτάσει στο τέλος. Το κραχ της Wall Street είχε τεράστιο αντίκτυπο στην αμερικανική οικονομία και παραμένει μέχρι σήμερα πηγή έντονης ακαδημαϊκής συζήτησης για τις συνέπειες του. Το βασικό ερώτημα είναι αν το κραχ προκάλεσε την ύφεση που ακολούθησε ή ήταν ένα σύμπτωμα της οικονομικής φούσκας που είχε δημιουργηθεί από την πιστωτική μανία.

1.2 ΑΛΛΑ ΚΡΑΧ ΠΟΥ ΑΦΗΣΑΝ ΕΠΟΧΗ

1.2.1 Η ΜΑΥΡΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΟΥ 1987

Το αμερικανικό χρηματιστήριο υπέστη την μεγαλύτερη ημερήσια κρίση εν καιρώ ειρήνης στις 19 Οκτωβρίου 1987, μέρα Δευτέρα. Ο δείκτης Dow Jones έχασε το 22% της αξίας του μέσα σε λίγες ώρες, δίνοντας το έναυσμα για μαζικό ξεπούλημα μετοχών στην Ευρώπη και την Ιαπωνία. Τα αίτια της κρίσης πολλά: Οι φήμες για συνεχή κρούσματα εσωτερικής πληροφόρησης, οι ριψοκίνδυνες εξαγορές και η επιβράδυνση της οικονομίας των ΗΠΑ. Οι φόβοι πολλαπλασιάστηκαν μετά την απόφαση της Γερμανίας να αυξήσει τα επιτόκια η οποία συνοδεύτηκε από την περαιτέρω ενίσχυση του μάρκου έναντι του δολαρίου. Ο κίνδυνος χρεοκοπίας μεγάλων αμερικανικών τραπεζών ήταν πλέον ορατός, με αποτέλεσμα μεγάλες κεντρικές τράπεζες να ρίξουν δραστικά τα επιτόκια. Παρότι το κραχ είχε μικρή διάρκεια, η κρίση εκείνη απέδειξε ότι οι παγκόσμιες αγορές αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία και ότι οι αποφάσεις των κεντρικών τραπεζών έχουν επιπτώσεις για τις οικονομίες όλων των χωρών. Παράλληλα έδωσε το έναυσμα για τη θέσπιση αυστηρότερων κανόνων στον τρόπο λειτουργίας των αγορών τόσο στις ΗΠΑ όσο και στη Βρετανία.

1.2.2 Η ΦΟΥΣΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 οι μετοχές των εταιριών του Ίντερνετ γίνονταν ανάρπαστες και ως μην ήταν καν κερδοφόρες, οι περισσότερες από αυτές. Το αποκορύφωμα ήταν η εξαγορά μαμούθ, από την America On Line. Το όνειρο δεν άργησε να μετατραπεί σε εφιάλτη. Μέχρι τον Οκτώβριο του 2002 ο δείκτης μετοχών υψηλής τεχνολογίας Nasdaq είχε χάσει το 78% της αξίας του. Οι παράπλευρες απώλειες ήταν τεράστιες, καθώς η αμερικάνικη οικονομία πέρασε σε ύφεση και οι επενδύσεις πάγωσαν. Η χαριστική βολή ήρθε με τα χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.

1.2.3 Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΙΣ «ΑΣΙΑΤΙΚΕΣ ΤΙΓΡΕΙΣ»

Μέχρι το 1997 χώρες της Ασίας, όπως η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες και η Ινδονησία γνώριζαν μια ραγδαία ανάπτυξη. Οι επενδύσεις που προσέλκυαν έφταναν στο ήμισυ των συνολικών επενδύσεων σε αναπτυσσόμενες χώρες. Ιαπωνικές τράπεζες και αμερικανικοί οργανισμοί επένδυσαν σε αυτές, χωρίς να ανησυχούν για τα κέρδη τους, καθώς τα τοπικά νομίσματα ήταν προσκολλημένα στο δολάριο.

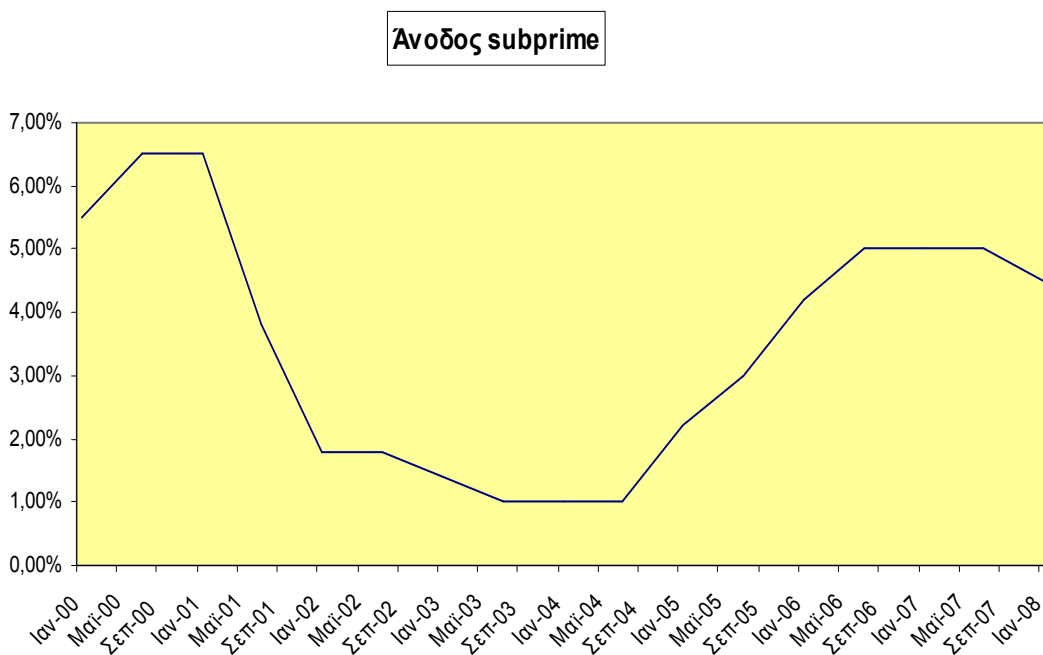
Ωστόσο, ο ξέφρενος ρυθμός των επενδύσεων και τα ελλείμματα στον προϋπολογισμό των ασιατικών χωρών είχαν ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να συγκρατήσουν τη συναλλαγματική ισοτιμία με το δολάριο.

1.2.4 Η ΚΡΙΣΗ ΤΩΝ SUBPRIMES

Στις αρχές του καλοκαιριού του 2007 οι ΗΠΑ είδαν για άλλη μια φορά την οικονομία τους να συρρικνώνεται. Μία νέα λέξη άρχισε να απασχολεί όσους ασχολούνται με τα οικονομικά: τα subprimes δάνεια. Πρόκειται για στεγαστικά δάνεια που χρηματοδοτούν πέραν του 100% της αξίας του ακινήτου, καθώς επίσης και δάνεια με υψηλότερο επιτόκιο σε μη φερέγγυους δανειολήπτες. Αυτό σημαίνει ότι χορηγούνται σε δανειολήπτες με μεγάλη πιθανότητα να μην μπορέσουν να τα αποπληρώσουν, είτε γιατί έχουν χαμηλό εισόδημα, είτε γιατί δεν έχουν μόνιμη εργασία. Επιπλέον, οι τόκοι είναι εξαιρετικά υψηλοί αλλά και κυμαινόμενοι, δίνοντας το έναυσμα δημιουργίας ενός κερδοσκοπικού συστήματος γύρω από αυτά. Με μόνο στόχο την επίτευξη κέρδους, τα δάνεια χορηγήθηκαν στα αμερικανικά νοικοκυριά, χωρίς προηγουμένως οι τράπεζες να ελέγξουν τη δυνατότητα αποπληρωμής τους. Αυτό σε συνδυασμό με την κρίση της αγοράς ακινήτων και την πτώση των τιμών επέφερε μία γενικευμένη κρίση. Ακολούθησαν κατασχέσεις σπιτιών και χιλιάδες εξώσεις. Η πώληση αυτών απλά επιδείνωσε την κατάσταση. Μέσα από αλυσιδωτές αντιδράσεις η ύφεση της αμερικανικής οικονομίας θεωρήθηκε πλέον δεδομένη. Οι ανησυχίες όμως, έχουν εξαπλωθεί και στις ευρωπαϊκές και ασιατικές αγορές. Το αποτέλεσμα είναι οι κεντρικές τράπεζες να διοχετεύουν δισεκατομμύρια ευρώ ή δολάρια σε αυτές. Το συνολικό ύψος της ζημίας για το σύνολο της παγκόσμιας αγοράς αποτιμάται σε πάνω από 400 δισ. ευρώ, από τα οποία πάνω από 150 δισ. ευρώ εκτιμάται ότι θα είναι η ζημία που θα επιβαρύνει τις μεγάλες ξένες τράπεζες.

Οι τελευταίες δηλώσεις όμως, είναι πιο αισιόδοξες. Όπως δήλωσε ο επικεφαλής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, κ. Dominique Strauss-Kahn, «τα χειρότερα από την πιστωτική κρίση έχουν περάσει». Η ανάπτυξη που σημειώθηκε κατά το πρώτο τρίμηνο του 2008 στην Ευρωζώνη ήταν πιο θετική από όσο αναμενόταν, με τη βοήθεια των επιδόσεων της Γερμανίας.

Επίσης, ο πληθωρισμός σημείωσε κάμψη. Ωστόσο, ο ΟΟΣΑ⁷ από την πλευρά του, διατηρεί ορισμένες επιφυλάξεις για την πορεία της ανάπτυξης στο επόμενο εξάμηνο. Ο αντίκτυπος της κρίσης είναι πλέον εμφανής και στην Ελλάδα. Εκτιμάται ότι δεν έχουν επηρεαστεί μόνο οι τράπεζες αλλά και η αγορά ακινήτων, δημιουργώντας σαφείς προϋποθέσεις για να αυξηθεί το κόστος του χρήματος. Οι μετοχές του Χρηματιστηρίου Αθηνών, στις οποίες έχουν κάνει σημαντικές επενδύσεις οι ξένες τράπεζες έχουν πιεστεί πολύ. Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Εθνικής Τράπεζας, κ. Τάκη Αράπογλου, «η σταθερότητα στις αγορές θα επανέλθει μετά το καλοκαίρι και ίσως προς το τέλος του χρόνου».

ΗΠΑ (3q2007): Αξία κατοικιών \$21,0 τρις (150% του ΑΕΠ)
 30% της περιουσίας των νοικοκυριών
 Στεγαστικά \$10,4 τρις

Ελλάδα (4q2006): Αξία κατοικιών \$1,14 τρις (404% του ΑΕΠ)
 80% της περιουσίας των νοικοκυριών
 Στεγαστικά 0,07 τρις

Subprime: 9% των στεγαστικών δανείων το 2003
24% στα μέσα του 2007 (subprime)

⁷ Ο.Ο.Σ.Α: Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία κ' Ανάπτυξη.

1.3 ΟΙ ΠΕΤΡΕΛΑΪΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

Οι πρωτοφανείς ανατιμήσεις το τελευταίο διάστημα στα υγρά καύσιμα, η ολοένα ογκούμενη ανησυχία, για το τι, πράγματι, συμβαίνει, οι συζητήσεις, για το ποιος ελέγχει τιμές και συνεπώς φέρει τις ευθύνες για τις άνευ προηγουμένου αυξήσεις, που ταλανίζουν τα κατώτερα λαϊκά στρώματα σε παγκόσμια κλίμακα, είναι ερωτήματα, η απάντηση των οποίων μπορεί να διερευνηθεί μόνο μέσα από την εξέταση του περιγράμματος της παραγωγής, διακίνησης και εμπορίας των προϊόντων του πετρελαίου. Το θέμα, βέβαια, έχει τεράστιες διαστάσεις και είναι αδύνατον να εξαντληθεί στα πλαίσια ενός δημοσιεύματος, πολύ περισσότερο, που στο όλο πρόβλημα κυρίαρχο ρόλο παίζουν οι ιμπεριαλιστικοί διαγκωνισμοί, σε σχέση με τα υπάρχοντα, αλλά και τα υπό εκμετάλλευση κοιτάσματα αργού πετρελαίου.

Αρκετά ενδιαφέρουσα, πάντως, είναι μια ιστορική αναδρομή στο πετρέλαιο, στις «κρίσεις» και τις «αντί-κρίσεις» από το 1860 ως σήμερα, για το πώς διαμορφώνονται οι τιμές, ποιος τις ελέγχει, ποιος κερδίζει και ποιος χάνει, πώς προέκυψαν οι σημερινές αστρονομικές ανατιμήσεις, αλλά, και για τα ταπεινά κέρδη των πετρελαϊκών πολυεθνικών κολοσσών.

1.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Το πετρέλαιο είναι γνωστό από την αρχαιότητα. Είναι ευρέως διαδεδομένο στη φύση και πρώτοι οι Κινέζοι και οι Πέρσες - σύμφωνα με τους ιστορικούς - το χρησιμοποίησαν για πολεμικούς σκοπούς. Από την αρχαιότητα όμως, μέχρι το 1859, δεν έχει αξιοποιηθεί. Εκείνη τη χρονιά, στην Πενσυλβάνια των ΗΠΑ, ο συνταξιούχος μηχανικός Εντουϊν Ντρέικ παρατηρεί στη γύρω περιοχή σημάδια από ένα σκούρο υγρό, που γλιστράει σαν λάδι. Αμέσως, ξεκινάει τη διάνοιξη μίας γεώτρησης, για να το αντλήσει, όμως, το οικονομικό κόστος της γεώτρησης, δεν του επιτρέπει τη συνέχισή της. Τον επόμενο χρόνο, συνεταιρίζεται με γείτονες, δημιουργώντας την εταιρία «Seneca oil». Η γεώτρηση, τελικά, φτάνει στα 20 μέτρα και το πετρέλαιο αρχίζει να αναβλύζει. Η πρώτη πετρελαιοπηγή είναι γεγονός, πλην, όμως, η έλλειψη αγοραστικού ενδιαφέροντος δεν προσέδιδε εκείνη την εποχή στο πετρέλαιο το στοιχείο της εμπορευσιμότητας. Ο,τι δεν κατόρθωσε ο Ε. Ντρέικ, το κατόρθωσε περίπου 20 χρόνια αργότερα ο Τζον Ντέιβινσον Ροκφέλερ, ο οποίος ήταν ο πρώτος που δραστηριοποιήθηκε επιχειρηματικά με το νέο προϊόν. Δημιουργώντας την «Standard Oil Trust», μέσα σε λίγα χρόνια αναπτύσσεται ραγδαία, κατορθώνοντας να ελέγξει το 90% των διυλιστηρίων στις ΗΠΑ. Από το 1895, αξιοποιείται από τον Χένρι Φορντ η μηχανή εσωτερικής καύσης, ανοίγοντας έτσι ένα νέο δρόμο για το πετρέλαιο, και το δρόμο του πλουτισμού για την «αυτοκρατορία» του Φορντ.

Το 1911, η πετρελαϊκή «αυτοκρατορία» του Τ. Ροκφέλερ έρχεται αντιμέτωπη, με την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία (νόμος του Σέρμαν το 1890), που προέβλεπε τον περιορισμό των

τραστ και των μονοπωλίων. Έτσι υποχρεώνεται να διασπάσει την «Standard Oil Trust», σε μικρότερες εταιρίες και, σχεδόν, κάθε πολιτεία των ΗΠΑ έχει τη δική της «Standard». Από αυτές τις μικρότερες «Standard», προέκυψαν αργότερα οι τρεις από τις «εφτά αδελφές». Η «Standard» του Νιου Τζέρσεϊ θα γίνει η ESSO και μετέπειτα το 1972 θα μετονομαστεί σε «EXXON», η «Standard» της Νέας Υόρκης θα γίνει η «Mobil oil» και η «Standard» της Καλιφόρνιας θα γίνει η «Chevron», η οποία πριν λίγες μέρες ανακοίνωσε την εξαγορά της TEXACO αντί 14 τρισεκατομμυρίων δραχμών! Οι άλλες «αδελφές» του πετρελαίου ήταν οι αμερικανικές «Gulf Oil» και η «TEXACO», η ολλανδοβρετανική «Royal Dutch - Shell» και η βρετανική «British Petroleum», γνωστότερη ως «BP». Με εξαγορές και συγχωνεύσεις, οι «εφτά αδελφές» σήμερα έχουν γίνει πέντε.

Τα επόμενα χρόνια, θα ξεκινήσει μία σημαντικά αυξητική για τα δεδομένα της εποχής χρήση του πετρελαίου, αφού ξεκινάει και η αξιοποίηση των πετροχημικών προϊόντων, αλλά και η ευρύτερη παραγωγή και χρήση των οχημάτων, αεροπλάνων, ανάπτυξη της βιομηχανίας, που, αμυδρά στην αρχή, αλλά με αυξητικές τάσεις, στρέφεται και στη χρήση του πετρελαίου, διότι μέχρι τότε επικρατούσε η χρήση του άνθρακα. Ειδικότερα, τις δεκαετίες του '20 και του '30, ξεκινάει η ενεργότερη δραστηριοποίηση στον τομέα της έρευνας και της εξόρυξης πετρελαίου, αφού οι ανάγκες πλέον είναι περισσότερες.

Στα τέλη της δεκαετίας του '20, μαζί με τη μεγάλη ζήτηση του πετρελαίου, ξεκινάνε και οι πρώτες κόντρες των μεγάλων πετρελαϊκών επιχειρήσεων, εξαιτίας της διαμάχης για τον έλεγχο των αγορών. Πρωτοστάτες του πολέμου, η «Shell», που μάχεται εναντίον της ESSO. Τότε, οι «εφτά αδελφές» προχωρούν στη δημιουργία του πρώτου πετρελαϊκού «καρτέλ», ο κανόνας του οποίου ήταν «πέρα από τις όποιες διαφορές μας, ενωνόμαστε και δεν αφήνουμε κανέναν πέρα από εμάς να δραστηριοποιηθεί στον πετρελαϊκό τομέα». Ουσιαστικά, η δημιουργία του πρώτου καρτέλ στόχευε, και το πέτυχε σ' ένα μεγάλο βαθμό, στο μοίρασμα των αγορών, στον καθορισμό των τιμών, και την απομάκρυνση του οποιουδήποτε ανεπιθύμητου στον τομέα. Η πολιτική του καρτέλ είχε ως αποτέλεσμα τις αντιδράσεις, τόσο των πετρελαιοπαραγωγών χωρών, όσο και των καταναλωτριών, μια και η κατανάλωση του πετρελαίου αυξάνεται κατακόρυφα.

Η πρώτη αντίδραση προέρχεται από το Μεξικό, που, στα τέλη της δεκαετίας του '30, (1938) εθνικοποιεί την πετρελαϊκή του βιομηχανία, με αποτέλεσμα οι πετρελαϊκές επιχειρήσεις να στραφούν στη Βενεζουέλα. Το 1948 όμως, στη Βενεζουέλα, έρχεται στην εξουσία η «Δημοκρατική Δράση» και στο πρόγραμμά της είναι η εθνικοποίηση των πετρελαιοπηγών. Το πρώτο, όμως, που κάνει, είναι να απαιτήσει από τις ξένες πετρελαϊκές επιχειρήσεις το 50% των κερδών. Αυτό δεν άρεσε στις εταιρίες και, σε σύντομο χρονικό διάστημα, επιβάλλεται στρατιωτικό πραξικόπημα, το οποίο ανεπισήμως στηρίχτηκε από τις πολυεθνικές πετρελαϊκές επιχειρήσεις. Η «Δημοκρατική Δράση» 10 χρόνια αργότερα έρχεται στην εξουσία, αυτή τη φορά με εκλογές, με αποτέλεσμα να προκύψει εκατέρωθεν (Βενεζουέλα - εταιρίες) συμβιβασμός, χωρίς να θίγεται το συμφέρον κανενός.

Το 1951 ξεσπάει επανάσταση στο Ιράν, υπό τον Μοσαντέκ¹ και όταν κατακτά την εξουσία εθνικοποιεί τις εγκαταστάσεις της Άγγλο-Περσικής. Τα δύο χρόνια του Μοσαντέκ στην εξουσία δεν εξάγεται ιρανικό πετρέλαιο, αφού ήταν του δόγματος «παράγουμε όσο χρειαζόμαστε». Με αμερικανική παρέμβαση στα εσωτερικά του Ιράν, ανατρέπεται ο Μοσαντέκ, και τα ηνία της διακυβέρνησης αναλαμβάνει ο αμερικανόφιλος δικτάτορας Παχλεβί², ο οποίος έρχεται από τη Ρώμη, και θα μετατρέψει το Ιράν σε ξέφραγο αμπέλι των Αμερικανών, οι οποίοι εκτόπισαν και τους Άγγλους από την εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών της χώρας.

1.3.2 Η ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΪΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

Η «κρίση του Σουέζ» το 1956 είναι η απαρχή των πετρελαϊκών κρίσεων. Μπορεί το κλείσιμο της διώρυγας του Σουέζ από τον Νάσερ³ να μην δημιούργησε πολύ σοβαρό πρόβλημα στις οικονομίες των δυτικών χωρών, ωστόσο, έδειξε ότι οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες μπορούν να ελέγξουν σε κάποιο βαθμό το παιχνίδι του πετρελαίου. Για μικρό διάστημα, στη Δυτική Ευρώπη, τα καύσιμα διανέμονται με δελτίο, αλλά οι σκληρές πιέσεις των Δυτικών στον Νάσερ οδηγούν στο άνοιγμα της διώρυγας. Για πρώτη φορά καταδεικνύεται σε τέτοια ένταση, το πόσο σημαντικό όπλο είναι το πετρέλαιο.

Το Σεπτέμβριο του 1960, στη Βαγδάτη, δημιουργείται ο Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών (ΟΠΕΚ), με μέλη πέντε από τις χώρες με τη μεγαλύτερη παραγωγή πετρελαίου. Τα ιδρυτικά μέλη του ΟΠΕΚ είναι η Σαουδική Αραβία, η Βενεζουέλα, το Ιράν, το Ιράκ και το Κουβέιτ. Ο σκοπός της δημιουργίας του ΟΠΕΚ είναι η διασφάλιση των εσόδων των πετρελαιοπαραγωγών χωρών από τις πετρελαϊκές εταιρίες. Είχε προηγηθεί η απόφαση για περιορισμό των εισαγωγών στις ΗΠΑ από τον Αϊζενχάουερ⁴. Την ίδια περίοδο, οι «εφτά αδελφές» εκβιάζουν τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες να μειώσουν το ποσοστό των δασμών επί του πετρελαίου, προκειμένου ν' αντιμετωπίσουν την πτώση των τιμών στις διεθνείς αγορές, χάρη στην αυξανόμενη διακίνηση πετρελαίου από την ΕΣΣΔ¹. Αδιαφορώντας για τη τύχη των πετρελαιοπαραγωγών χωρών, των οποίων τα μοναδικά έσοδα προέρχονταν από την εμπορία του πετρελαίου, τα μονοπώλια σφίγγουν, χάριν της πολιτικής εξασφάλισης των υπερκερδών τους, τη θηλιά γύρω από τις χώρες αυτές.

Η πρώτη αντίδραση του ΟΠΕΚ στις χώρες της Δύσης έρχεται αρκετά αργότερα. Το 1967, με τον πόλεμο των «έξι ημερών». Η απόφαση του ΟΠΕΚ να κηρύξει εμπάργκο κατά της Δύσης, δηλαδή στις χώρες που στήριξαν το Ισραήλ στον πόλεμο, δεν τηρείται από τον Σάχη της Περσίας και τον βασιλιά της Λιβύης, η οποία από το 1961 έχει γίνει το έκτο μέλος του ΟΠΕΚ. Τελικά, η απόφαση για επιβολή εμπάργκο μένει ανενεργός. Η ουσιαστική αντίδραση έρχεται το

¹ Μοχάμεντ Μοσαντέκ: Πολιτικός (1882-1967) Πρωθυπουργός του Ιράν έγινε παγκοσμίως γνωστός για τον ρόλο του στην πετρελαϊκή κρίση της περιόδου 1951-1953.

² Μοχάμεντ Ρεζά Παχλεβί: Σάχης (Ηγεμονικός τίτλος Βασιλέως της Ασίας ειδικότερα της Περσίας) της Περσίας, δικτάτορας.

³ Γκαμάλ Ομπντελ Νάσερ: (1918-1970) Αιγύπτιος στρατιωτικός, πραξικοπηματίας και πολιτικός.

⁴ Ντουάιτ Ντέιβιντ Αϊζενχάουερ: (1890-1969) 34^{ος} Πρόεδρος των Η.Π.Α.

¹ Ε.Σ.Σ.Δ: Ένωση Σοσιαλιστικών Δημοκρατικών.

1971, με τη «Συμφωνία της Τεχεράνης», όταν ο ΟΠΕΚ κατόρθωσε να αναπροσαρμόσει όλα τα συμβόλαια με τις πετρελαϊκές επιχειρήσεις, οι οποίες, προς έκπληξή τους, διαπίστωσαν ότι στο εξής θα πρέπει να διαπραγματεύονται με τον ΟΠΕΚ. Από την «Τεχεράνη» έρχονται οι πρώτες αυξήσεις στην τιμή του πετρελαίου. Το «σοκ», όμως, φτάνει το 1973 με το δεύτερο Αραβοϊσραηλινό πόλεμο.

Οι αραβικές χώρες κηρύσσουν εμπάργκο κατά των χωρών της Δύσης. Οι επιπτώσεις του εμπάργκο είναι οδυνηρές για τη Δύση και τις ΗΠΑ. Τα καύσιμα έγιναν περιζήτητα, όμως η έλλειψη των καυσίμων άνοιξε το δρόμο για νέες έρευνες από χώρες που δεν παρήγαγαν πετρέλαιο. Το μεγαλύτερο «σοκ» θα το δεχτεί η Ιαπωνία, η οποία ήταν απόλυτα εξαρτημένη από το πετρέλαιο και άλλες πρώτες ύλες. Το πάθημα αυτό της Ιαπωνίας, τα επόμενα χρόνια, την οδήγησε στην αποφυγή ενεργοβόρων προγραμμάτων, για να μετατραπεί σε πρωτοπόρο στην υψηλή τεχνολογία.

Έξι χρόνια μετά, το 1979, ξεσπάει η «ισλαμική επανάσταση» στο Ιράν, εκθρονίζεται ο Σάχης και επικρατεί το καθεστώς του Χομεϊνί². Οι εξαγωγές διακόπτονται, οι τιμές εκτοξεύονται και η κρίση κορυφώνεται το 1980 με το πόλεμο Ιράν - Ιράκ. Μετά το 1980, με την ανακάλυψη νέων κοιτασμάτων στο Μεξικό, στην Αλάσκα και τη Βόρεια Θάλασσα, που εκμεταλλεύονται η Βρετανία και η Νορβηγία, αρχίζει να μειώνεται ο ρόλος του ΟΠΕΚ και οι τιμές τη δεκαετία του '80 αρχίζουν να «κατρακυλάνε».

Στις αρχές του 1973, η τιμή του πετρελαίου κυμαινόταν μεταξύ των τριών και τεσσάρων δολαρίων το βαρέλι. Με το ξέσπασμα το Αραβοϊσραηλινού πολέμου, το Σεπτέμβρη, για λίγες μέρες η τιμή του βαρελιού έφτασε στα 40 δολάρια το βαρέλι. Το 1979, η ιρανική επανάσταση εκτοξεύει το πετρέλαιο στα 35 - 40 δολάρια το βαρέλι. Το 1986, παρατηρείται αύξηση της παραγωγής και πτώση της τιμής στα 10 δολάρια το βαρέλι (η περίοδος αυτή ονομάστηκε και «αντί-κρίση»). Το 1990, ο πόλεμος στον Περσικό και η «Καταιγίδα της Ερήμου» ξανανεβάζουν το βαρέλι στα 40 δολάρια. Το επόμενο χρόνο, το 1991, οι ΗΠΑ διαθέτουν στην αγορά τα «στρατηγικά αποθέματα», με αποτέλεσμα την πτώση της τιμής στα 20 δολάρια το βαρέλι.

Το 1998, η οικονομική κρίση που ξεσπάει στην ασιατική οικονομία και ο περιορισμός της ζήτησης οδηγούν σε νέα πτώση, στα 10 δολάρια το βαρέλι. Το 1999, ο ΟΠΕΚ αποφασίζει να μειώσει την παραγωγή και, σε συνδυασμό με την ανάκαμψη των «ασιατικών τίγρεων», η τιμή ανεβαίνει στα 25 δολάρια το βαρέλι. Η ανοδική πορεία της τιμής συνεχίζεται και φέτος, όπου τον περασμένο μήνα η τιμή του πετρελαίου έφτασε στα 37 δολάρια το βαρέλι.

Δεν έφθαναν τα σοβαρά παγκόσμια διαρθρωτικά προβλήματα παροχέτευσης και διύλισης πετρελαίου συναρτήσει της εκθετικά διογκούμενης ζήτησης ενέργειας από κράτη-γίγαντες όπως η Κίνα ή η Ινδία, αλλά προέκυψε ταυτόχρονα και το πρόβλημα των εκτεταμένων καταστροφών από τον τελευταίο πανίσχυρο τυφώνα στις Η.Π.Α. για να δημιουργηθεί μια από τις πιο δυσάρεστες συγκυρίες των τελευταίων μηνών ίσως και ετών. Ως αποτέλεσμα όλων αυτών των συμπτώσεων οι τιμές τόσο του πετρελαίου όσο και του φυσικού αερίου κινήθηκαν σε μια φρενήρη ανοδική κατεύθυνση, καταγράφοντας διαδοχικά ιστορικά ρεκόρ,

² Χομεϊνί Αγιατολαχ: Θρησκευτικός και πολιτικός ηγέτης (1902-1989).

δημιουργώντας μια εύλογη απορία μεταξύ των επενδυτών διεθνώς σχετικά με την κλίμακα των επιπτώσεων σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Εκτιμάται, για παράδειγμα, ότι η επαναφορά όλων των εγκαταστάσεων πετρελαϊκής επεξεργασίας και εξόρυξης του κόλπου του Μεξικού σε πλήρη λειτουργική φάση θα απαιτήσει αρκετούς μήνες εργασιών. Περίπου το 30% της συνολικής ποσότητας εξόρυξης πετρελαίου των Η.Π.Α. προέρχεται από την πληγείσα αυτή περιοχή, ενώ το 50% περίπου της δυναμικότητας διύλισης βρίσκεται επίσης εγκατεστημένο εκεί. Εκτός αυτού μάλιστα τα στρατηγικά αποθέματα αργού πετρελαίου των Η.Π.Α. έχουν υποχωρήσει στο χαμηλότερο επίπεδο από το Νοέμβριο του 2003 ως αποτέλεσμα ευρύτερων φαινομένων υπερβάλλουσας ζήτησης τα οποία προαναφέραμε, καθώς μειώνονται με ακατάπαυστο ρυθμό. Από την άλλη πλευρά αξιωματούχοι του ΟΠΕΚ δηλώνουν ότι στην πραγματικότητα δεν υπάρχει έλλειμμα ποσοτήτων στην εξόρυξη πετρελαίου, αλλά διαρθρωτικό πρόβλημα στην «ασθμαίνουσα» δυναμικότητα διύλισης η οποία αδυνατεί πλέον να ακολουθήσει την ραγδαία αυξανόμενη παγκόσμια ζήτηση και πως η κλιμάκωση της ανοδικής τάσης της τιμής του αργού πετρελαίου οφείλεται σε καθαρά προσωρινούς παράγοντες. Η συμπεριφορά της τιμής του πετρελαίου είναι αδιάψευστος μάρτυρας μιας πολύ σοβαρής υποφαινόμενης κρίσης και αντανάκλα τις πεποιθήσεις των κερδοσκοπών για συνέχιση της κούρσας. Μετά από αυτή την εξέλιξη αρκετοί αναλυτές έσπευσαν να χαρακτηρίσουν την πετρελαϊκή αγορά ως «φούσκα», διατείνοντας ότι η τιμή ξεπέρασε κάθε «έλλογο» επίπεδο διακύμανσης, ενώ σύμφωνα με κάποιο επιτυχημένο διαχειριστή hedge fund στις Η.Π.Α. ο ανοδικός κύκλος της τιμής του πετρελαίου προχώρησε πολύ μακρύτερα από εκεί που δικαιολογούν τα θεμελιώδη δεδομένα και δε συνιστά σημείο κερδοσκοπικού ενδιαφέροντος τουλάχιστον στο τμήμα των χρηματιστηριακών παραγώγων προϊόντων. Άλλοι όμως αναλυτές επαναλαμβάνουν παλαιότερες προβλέψεις τους περί προσέγγισης των \$100 ανά βαρέλι ως πιο πιθανές, λόγω του momentum των τιμών και της αγοράς και τονίζουν τον πραγματικά χαοτικό χαρακτήρα των κεφαλαιαγορών εν γένει.

Το μόνο βέβαιο μέχρι σήμερα στοιχείο από όλη αυτή την κατάσταση είναι φυσικά πως θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε υπό νέες υψηλές τιμές ενέργειας και να προσαρμόσουμε τις δραστηριότητές μας, καθώς η ανοδική τάση των τιμών έχει προσλάβει μόνιμο χαρακτήρα. Το εάν θα προσεγγιστεί το επίπεδο των \$80 ή των \$100 μικρή βαρύτητα έχει απέναντι στη μονιμότητα των υψηλών τιμών και στο κατά πόσο ο μακροπρόθεσμος ανοδικός κύκλος των ενεργειακών τιμών θα προκύψει επιμηκυμένος και στρεβλωμένος κάνοντας ίσως μη πραγματοποιήσιμη την πρόβλεψη περί κατάρρευσης της «φούσκας» της αγοράς σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα.

1.3.3 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Η τιμή του αργού πετρελαίου βασίζεται στην τιμή ορισμένων τύπων αναφοράς, οι οποίοι είναι το αργό Brent, που παράγεται στη Βόρεια Θάλασσα και στο οποίο βασίζονται οι τιμές των αργών με προορισμό την Ευρώπη, το αργό West Texas Intermediate (WTI), στο οποίο βασίζονται οι τιμές των αργών με προορισμό την Αμερική, και τα αργά πετρέλαια Oman και Dubai για πωλήσεις προς την Ασία. Οι τιμές του Brent και του WTI καθορίζονται από τα διεθνή Χρηματιστήρια. Το Brent διαπραγματεύεται στο International Petroleum Exchange (IPE) του Λονδίνου και στο SIMEX της Σιγκαπούρης και το WTI (η πιο γνωστή ονομασία του είναι ελαφρύ αμερικανικό αργό) στο New York Mercantile Exchange (NYMEX) της Νέας Υόρκης. Η εμπορία τους γίνεται με τη μορφή προθεσμιακών τίτλων (futures), δηλαδή με συμβόλαια αγοράς ή πώλησης, τα οποία πρέπει να υλοποιηθούν σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές στο μέλλον, είτε με φυσική παράδοση, είτε με εκκαθάριση.

Οι προθεσμιακοί τίτλοι έχουν διάρκεια από έναν έως 12 μήνες, αλλά ο μεγάλος όγκος των συναλλαγών πραγματοποιείται με συμβόλαια διάρκειας μέχρι και τρεις μήνες. Από τη στιγμή, που η τιμή του πετρελαίου καθορίζεται σε χρηματιστηριακό επίπεδο, είναι δεδομένο, ότι παίζονται κερδοσκοπικά παιχνίδια, από αυτούς που ελέγχουν το πετρέλαιο, δηλαδή τις μεγάλες πετρελαϊκές εταιρίες. Η «ασιατική κρίση» και οι δύο «ήπιοι» χειμώνες του 1997 και του 1998 «έριξαν» τις τιμές του πετρελαίου στα 10 δολάρια το βαρέλι. Το γεγονός αυτό, δηλαδή της πολύ χαμηλής τιμής του πετρελαίου, είχε αρνητικές συνέπειες σε τρία επίπεδα: α) Στις χώρες παραγωγής του πετρελαίου. Αν και είναι έτσι κι αλλιώς δεδομένο ότι οι χώρες - παραγωγοί εισπράττουν μικρό μέρος της τιμής για κάθε βαρέλι που διακινούν οι πολυεθνικές, τα σχετικά έσοδα μειώθηκαν περισσότερο. β) Στις καταναλώτριες χώρες, που, λόγω των μειωμένων τιμών βάσης, μειώθηκαν αντίστοιχα τα φορολογικά τους έσοδα. Αυτό ισχύει περισσότερο για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΟΣΑ, όπου η έμμεση φορολογία στα καύσιμα, φτάνει και στο 68% της τελικής τιμής γ) Σε ό,τι αφορά τις πετρελαϊκές επιχειρήσεις, αυτές δεν έκλεισαν ισολογισμούς με ζημιές, αλλά την περίοδο αυτή, είδαν να μειώνονται οι ρυθμοί αύξησης των αστρονομικών κερδών τους.

Την περίοδο του 1997 - '98, όπου οι τιμές του πετρελαίου ήταν χαμηλές, οι μεγάλες πετρελαϊκές επιχειρήσεις δεν είχαν τα επιθυμητά περιθώρια κέρδους από τα παράγωγα του πετρελαίου, όπως οι βενζίνες, πετροχημικά και άλλα προϊόντα, με αποτέλεσμα να εμφανίζουν τεχνητές ελλείψεις σ' αυτά τα προϊόντα και, ταυτόχρονα, να πιέζουν τις χώρες για την αποδέσμευση ποσοτήτων των λεγόμενων «στρατηγικών αποθεμάτων». Ήδη, από το καλοκαίρι του '97, οι ΗΠΑ και η Γερμανία, οι οποίες μαζί διατηρούσαν πάνω από το μισό των «στρατηγικών αποθεμάτων» της Δύσης, πούλησαν ένα μέρος των αποθεμάτων αυτών, προκειμένου να μειώσουν τα μεγέθη των δημοσίων ελλειμμάτων τους. Συνεπώς, οι τεχνητές ελλείψεις προϊόντων, η μείωση των στρατηγικών αποθεμάτων, τα κερδοσκοπικά παιχνίδια, η αύξηση της ζήτησης και η μείωση της παραγωγής των χωρών του ΟΠΕΚ, μας φέρνει προ των

πυλών μιας νέας πετρελαϊκής κρίσης. Βέβαια, ο ΟΠΕΚ μπορεί να αύξησε τους τελευταίους μήνες την παραγωγή, ωστόσο, από την άντληση, μέχρι την παραγωγή των τελικών προϊόντων, μεσολαβεί ένα διάστημα κάποιων μηνών... Τη συγκεκριμένη στιγμή, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λέγεται ότι υπάρχουν μειωμένες ποσότητες πετρελαίου θέρμανσης και βενζίνης. Μπορεί και να ισχύει, όμως, από μόνη της, αυτή η αναφορά φτάνει, για να διατηρεί τις τιμές σε δυσθεώρητα ύψη και να επισείει τον κίνδυνο για σημαντικές αυξήσεις καθ' όλη τη διάρκεια του χειμώνα. Από όλη αυτή την ιστορία, είναι ξεκάθαρο ότι κερδίζουν, και μάλιστα τα περισσότερα, οι πετρελαϊκές επιχειρήσεις, οι κυβερνήσεις των χωρών της Δύσης που επιβάλλουν βαρύτατους φόρους στους καταναλωτές και αυξάνουν τα έσοδά τους και, κατά ένα μικρό ποσοστό, οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες. Δε χάνουν - αν και ισχυρίζονται το αντίθετο - οι βιομηχανίες και συνολικά το μεγάλο κεφάλαιο, αφού έχουν την ικανότητα της μετακύλησης του κόστους στους καταναλωτές. Συνεπώς, κερδισμένο είναι συνολικά το μεγάλο κεφάλαιο και αποκλειστικά χαμένος ο μικρός καταναλωτής.

Σύμφωνα με τον ΟΠΕΚ, ο οποίος τροφοδοτεί το 42% της παγκόσμιας αγοράς με πετρέλαιο (το υπόλοιπο ποσοστό προέρχεται από χώρες εκτός ΟΠΕΚ, όπως ΗΠΑ, Ρωσία, Βρετανία, Νορβηγία, χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης κ.ά.), οι τελικές τιμές των προϊόντων του πετρελαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώνονται ως εξής: Το 68% της τιμής οφείλεται στους επιβληθέντες φόρους της Ε.Ε, το 16% πηγαίνει στις χώρες που εξάγουν το πετρέλαιο και ένα 16% πηγαίνει στα διυλιστήρια και τους πωλητές.

1.4 ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΧ ΤΟΥ 1929 ΜΕ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

Η μεγάλη κρίση του 1929 είναι το κυριότερο σημείο αναφοράς για την κατανόηση τόσο των προηγούμενων όσο και της πιο πρόσφατης κρίσης. Το κραχ του 1929 προκάλεσαν η κατάρρευση των χρηματοπιστωτικών αγορών, οι πτωχεύσεις στο τραπεζικό σύστημα αλλά και η έλλειψη άμεσης αντίδρασης των οικονομικών πολιτικών ή ακόμη η λάθος αντίδρασή τους.

Εξετάζοντας πρώτα τη λεγόμενη “ασιατική” κρίση του 1998-1999, βλέπουμε ότι άγγιξε σε μεγάλο βαθμό το τραπεζικό σύστημα, ωθώντας πολλές ασιατικές τράπεζες στα πρόθυρα χρεοκοπίας. Οι παρεμβάσεις των κυβερνήσεων και οι εθνικοποιήσεις τραπεζών επέτρεψαν στις ασιατικές οικονομίες να βγουν από την κρίση. Η μεταπώλησή τους στη συνέχεια απέφερε αξιόλογα κέρδη. Πρόκειται εδώ για μία τοπική κρίση, γεωγραφικά περιορισμένη, κάτι που τη διαφοροποιεί πολύ από την κρίση του 1929, καθώς και από τη σημερινή. Μία άλλη κρίση στη δεκαετία του 1990 είναι αυτή της ιαπωνικής οικονομίας, η οποία είχε επίσης αντιμετωπιστεί με μερική ή πλήρη εθνικοποίηση τραπεζών. Είχε μεγάλη διάρκεια και οδήγησε σε ύφεση, διότι η αντίδραση των ιαπωνικών αρχών έφτασε με μεγάλη καθυστέρηση. Οι έπειτα από τέσσερα χρόνια εθνικοποιήσεις στο τραπεζικό σύστημα θα έπρεπε να είχαν γίνει νωρίτερα λόγω απώλειας της αξιοπιστίας. Η καθυστέρηση των παρεμβάσεων κάνει την κρίση αυτή να έχει αναλογίες με αυτήν του 1929. Εντούτοις και αυτή διαφοροποιείται τόσο από τη σημερινή όσο και από την προηγούμενη λόγω του τοπικού χαρακτήρα της. Μία άλλη κρίση είναι αυτή του 2000-2001 με την έκρηξη της “φούσκας” του Internet, που προκάλεσε πτώσεις στις τιμές των μετοχών ανάλογες με εκείνες της κρίσης του 1929. Παρατηρούμε ότι η σημερινή κρίση είναι ακόμη πιο σοβαρή καθώς αγγίζει τον πυρήνα του τραπεζικού συστήματος προκαλώντας πτωχεύσεις τραπεζών. Σε μόλις τρεις εβδομάδες τα χρηματιστήρια έχασαν περίπου από 20% έως 25% της αξίας τους. Η σημερινή κρίση λόγω της παγκοσμιοποίησης φαίνεται να είναι ακόμη σοβαρότερη. Η παγκοσμιοποίηση εντείνει τη δυναμικότητα μιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και επηρεάζει πολύ πιο γρήγορα την παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα. Πέραν όμως της παγκοσμιοποίησης, εάν πρέπει να αποκλείσουμε μία επανάληψη της κρίσης του 1929, είναι γιατί βρισκόμαστε σε ένα διαφορετικό περιβάλλον από εκείνο της δεκαετίας του 1930. Το πρώτο στοιχείο που διαφοροποιεί τη σημερινή κρίση από αυτήν του 1929 είναι η οικονομική πολιτική που εφαρμόστηκε. Από τις αντιδράσεις των νομισματικών και δημοσιονομικών αρχών παγκοσμίως φαίνεται ότι το δίδαγμα του παρελθοντικού κραχ έγινε απόλυτα κατανοητό. Δεν μπορούμε να πιστέψουμε ούτε μια στιγμή ότι η παγκοσμίως συντονισμένη αντίδραση των οικονομικών πολιτικών σήμερα δεν θα είναι ικανή να αντιμετωπίσει την εν δυνάμει οικονομική κρίση που θα προκαλέσει η χρηματιστηριακή κρίση.

Το δεύτερο στοιχείο που υποδηλώνει τη μεγάλη διαφορά μεταξύ των δύο κρίσεων είναι ότι το μέγεθος των κρατών (δημόσιες δαπάνες και φόροι) είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερο. Για παράδειγμα, το μέγεθος του αμερικανικού κράτους το 1929 ήταν 10%, ενώ σήμερα υπερβαίνει

το 30%. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει ένας “αυτόματος σταθεροποιητής”, ο οποίος λειτουργεί μέσω της μεταβολής των κρατικών εσόδων και δαπανών. Η αύξηση των δαπανών στηρίζει την οικονομική δραστηριότητα, καθώς μειώνονται τα δημόσια έσοδα σε περιόδους κρίσης. Αυτό οδηγεί σε καταμερισμό των ζημιών του ιδιωτικού με το δημόσιο τομέα. Όσο πιο σημαντικές είναι οι υποχρεωτικές εισφορές του ιδιωτικού τομέα, τόσο ο καταμερισμός του κόστους της κρίσης μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα γίνεται σημαντικότερος. Το τρίτο στοιχείο το οποίο δείχνει τη διαφορά μεταξύ της σημερινής κρίσης και αυτής του 1929, καθώς και το κατά πόσο η σημερινή κρίση μάς επιβαρύνει με επιπλέον έναν κίνδυνο είναι η διείσδυση της χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας στη καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Το ποσοστό των νοικοκυριών που έχει σήμερα πρόσβαση σε πιστώσεις είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτό της δεκαετίας του 1930. Σχεδόν κάθε άτομο στις δυτικές κοινωνίες έχει μία πιστωτική κάρτα. Η σύμπλεξη της χρηματοπιστωτικής και της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερη.

1.5 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΚΡΙΣΕΩΝ

Το φαινόμενο των οικονομικών κρίσεων που συγκλονίζουν περιοδικά την ανθρωπότητα είναι ένα θέμα πολύ γνωστό. Οικονομικές κρίσεις έχει γνωρίσει η ανθρωπότητα τον 18^ο, τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα. Η πιο καταστροφική, που είχε αγκαλιάσει θανάσιμα όλο τον κόσμο, ήταν εκείνη του 1929. Οι συνέπειες της ήταν τραγικές. Όμως παρόλα τα μέτρα που είχαν πάρει τότε όλες οι χώρες σε διεθνές επίπεδο δεν ήταν αρκετά για να βελτιώσουν την οικονομική κρίση, με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν και άλλα κραχ που σημάδεψαν με τις συνέπειες τους, ως σήμερα, την οικονομική πορεία σε όλο τον κόσμο.

- Με το κραχ του 1929, εκτός από τους μικροεπενδυτές και οι τράπεζες είχαν εκτεθεί σημαντικά στο χρηματιστήριο. Όταν οι μετοχές ήταν άχρηστα χαρτιά, τα χρήματα των καταθετών τους είχαν γίνει καπνός. Μαζικές αναλήψεις καταθέσεων έφεραν πανικό, τράπεζες κατέρρευσαν, χρηματιστηριακοί οίκοι πτώχευσαν, άνθρωποι άρχισαν να πέφτουν από τα κτίρια. Εκτιμάται ότι περίπου 140 δισ. δολ. καταθέσεων εξατμίστηκαν και 10.000 τράπεζες έβαλαν λουκέτο.

- Μετά το κραχ ο Down Jones ανέκαμψε για λίγο στις αρχές του 1930, ξανακυλώντας στη συνέχεια στα χαμηλά του 1932. Η αγορά δεν επέστρεψε στα προ του 1929 επίπεδα πριν από τα τέλη του 1954 και στις 8 Ιουλίου 1932 βρισκόταν σε χαμηλότερο επίπεδο από το 1800. Στη μεγάλη ύφεση που ακολούθησε το κραχ η φτώχεια έγινε καθημερινότητα. Πρώην εκατομμυριούχοι επιχειρηματίες κατέληξαν να πουλάνε μήλα και μολύβια στις γωνίες των δρόμων και το ένα τρίτο των Αμερικανών βρέθηκε κάτω από το όριο της φτώχειας.

- Μετά το κραχ η οικονομία είχε παραλύσει. Περισσότερες από 5.000 τράπεζες είχαν κλείσει, το ίδιο και μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων που δεν μπορούσαν πλέον να εξασφαλίσουν χρήματα. Όσες επιχειρήσεις συνέχισαν να λειτουργούν απέλυσαν πολλούς εργαζόμενους και έκαναν διαδοχικές περικοπές στους μισθούς των υπολοίπων. Η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά 50% και, ως το 1933, περίπου 15.000.000 εργάτες (κανείς δεν γνωρίζει τον ακριβή αριθμό), οι οποίοι αντιστοιχούσαν στο ένα τέταρτο ή και στο ένα τρίτο του συνολικού εργατικού δυναμικού, είχαν μείνει άνεργοι.

- Υπήρχαν εκατομμύρια τόνοι τροφής, όμως η μεταφορά και η πώλησή τους δεν συνέφεραν. Οι αποθήκες ήταν γεμάτες ρουχισμό, αλλά ο κόσμος δεν είχε τα χρήματα να τον αγοράσει. Υπήρχαν πολλά σπίτια, αλλά παρέμεναν κενά, επειδή οι ένοικοί τους δεν μπορούσαν να πληρώσουν το ενοίκιο και έτσι αναγκάζονταν να τα εγκαταλείψουν και να ζήσουν σε παράγκες που έχτιζαν σε σκουπιδοτόπους, σχηματίζοντας οικισμούς που ονομάζονταν "Χωριά του Χούβερ". Το 1931 και 1932 οι πολίτες άρχισαν να οργανώνονται για να αλληλοβοηθηθούν, βλέποντας ότι η κυβέρνηση και οι επιχειρήσεις δεν ήταν διατεθειμένες να τους βοηθήσουν.

- Τη δεκαετία του 1920 περίπου 25.000 εργάτες έχαναν κάθε χρόνο τη ζωή τους σε εργατικά ατυχήματα και άλλοι 100.000 έμεναν ανάπηροι. Στην πόλη της Νέας Υόρκης

2.000.000 πολίτες ζούσαν σε εργατικές πολυκατοικίες που είχαν χαρακτηριστεί ακατάλληλες, επειδή δεν προσέφεραν καμία προστασία σε περίπτωση πυρκαγιάς.

ο Οι τράπεζες που είχαν χρηματοδοτήσει τα υπερχρέη άρχισαν να καταρρέουν καθώς οι δανειολήπτες αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις συμβατικές τους υποχρεώσεις και καταθέτες σήκωναν τα χρήματά τους μαζικά από τους λογαριασμούς τους, σχηματίζοντας τραπεζικές ουρές. Κυβερνητικές εγγυήσεις και νομοθετικές ρυθμίσεις της Fed που είχαν σκοπό να αποτρέψουν τέτοιες ουρές πανικού απεδείχθησαν αναποτελεσματικές και σε ορισμένες περιπτώσεις αποφεύχθηκαν. Τραπεζικές καταστροφές οδήγησαν στην απώλεια αποθεμάτων εκατομμυρίων δολαρίων. Τα απλήρωτα χρέη κατέστησαν ακόμη πιο επικίνδυνα, καθώς οι τιμές και τα εισοδήματα έπεφταν 20-50%, αλλά τα χρέη παρέμεναν στα ίδια επίπεδα. Μετά την κρίση του 1929 και κατά τη διάρκεια των 10 πρώτων μηνών του 1930, 744 αμερικανικές τράπεζες κατέρρευσαν, ενώ μέχρι τα τέλη του έτους ανέρχονταν συνολικά στις 9.000. Το 1933, οι καταθέτες είχαν σημειώσει απώλειες \$ 140 δισεκατομμυρίων. Οι καταρρεύσεις πήραν μορφή χιονοστιβάδας καθώς απελπισμένοι τραπεζίτες απέσυραν δάνεια, τα οποία δεν είχαν χρόνο ή χρήματα οι δανειολήπτες να αποπληρώσουν. Τα μελλοντικά κέρδη ήταν χαμηλά, η επένδυση κεφαλαίων και οι κατασκευές περιορίστηκαν ή πάγωσαν τελείως. Εν όψει προβληματικών δανείων και χειροτέρευσης μελλοντικών προγραμμάτων, οι διασωθείσες τράπεζες κατέστησαν ακόμη πιο συντηρητικές στις χορηγήσεις δανείων. Άρχισαν να "κτίζουν" κεφαλαιακά αποθέματα και να περικόπτουν τα δάνεια, εντείνοντας την υποτίμηση του χρήματος. Ένας φαύλος κύκλος σχηματίστηκε, ενώ ακολούθησε και η οικονομική κατρακύλα. Αυτή η αυτοεκπληρούμενη προφητεία μετέτρεψε την οικονομική ύφεση του 1930 σε μια μεγάλη οικονομική εξαθλίωση μέχρι το 1933.

ο Οι επιπτώσεις του Κραχ στις ΗΠΑ σε αριθμούς καταγράφηκαν ως εξής :

- ✓ 12.000.000 έμειναν άνεργοι
- ✓ 12.000 έχαναν τη δουλειά τους κάθε μέρα
- ✓ 20.000 επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση
- ✓ 1.616 τράπεζες πτώχευσαν
- ✓ 1 στους 20 γεωργούς ξεσπιτώθηκαν
- ✓ 23.000 αυτοκτονίες σημειώθηκαν σε ένα χρόνο, αριθμός ρεκόρ

ο Με τη « Μαύρη Δευτέρα » του 1929 ,πυροδοτήθηκε η κατάρρευση των στεγαστικών δανείων που μείωνε την εξασφάλιση στις ΗΠΑ. Τη «Μαύρη Δευτέρα» όσοι επενδυτές πουλούσαν προθεσμιακά συμβόλαια για να προστατευθούν από το κραχ, τόσο υποχωρούσαν οι τιμές των μετοχών σε ρευστό. Αυτό σημαίνει ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα εν συνόλω δεν ήταν σε θέση να προφυλαχθεί.

ο Με την κρίση στις «Ασιατικές Τίγρεις» και με την εγκατάλειψη της εν λόγω ισοτιμίας ακολούθησε ραγδαία πτώση στα χρηματιστήρια και στις τιμές των οικοδομικών επιχειρήσεων

που ανθούσαν μέχρι τότε. Ενδεικτικό είναι ότι το χρηματιστήριο του Χονγκ Κονγκ σημείωσε πτώση 64% κατά την περίοδο 1997-1998.

Οι επιπτώσεις της κρίσης παρέμειναν μέχρι και το 1998. Στις Φιλιππίνες η ανάπτυξη άγγιξε το μηδέν. Μόνο η Σιγκαπούρη και η Ταϊβάν απέφυγαν τις σοβαρές συνέπειες της κρίσης, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι η κρίση δεν τις άγγιξε. Ωστόσο, μέχρι το 1999 τα σημάδια ανάκαμψης στις οικονομίες της Ασίας άρχισαν να γίνονται εμφανή.

- Η κρίση subprime (2007) θα επεκταθεί σταδιακά σε όλες τις τράπεζες και επιχειρήσεις, αμερικανικές και μη, με «βρώμικα» δάνεια. Παράλληλα η προσφορά δανείων σταδιακά θα πέσει, καθώς οι τράπεζες προσπαθούν να περικόψουν τις ζημιές τους, πιέζοντας προς τα πάνω τα επιτόκια για στεγαστικά και καταναλωτικά δάνεια. Οι κεντρικές τράπεζες ήδη τρέχουν πίσω από διάφορους χρηματοοικονομικούς γίγαντες για να ενισχύσουν τη ρευστότητα και να περικόψουν τα επιτόκια, φοβούμενες οικονομική ύφεση. Την ίδια στιγμή πολλές μεγάλες τράπεζες (όπως η Goldman Sachs) διακηρύσσουν πόσο αλώβητες και ατραυμάτιστες παραμένουν από την κρίση. Εντούτοις λίγοι αναφέρονται στον τρόπο με τον οποίο περιορίζονται οι χρηματικές απώλειες, με την αύξηση των κατασχέσεων, με περαιτέρω αύξηση των επιτοκίων, περαιτέρω αύξηση των κατασχέσεων, κλπ. Συνοπτικά, οι ζημιές πολλών τραπεζών που βρίσκονται εκτεθειμένες στην αγορά subprime μετριάζονται με την αυξημένη απορρόφηση προσόδων από δανειολήπτες, η οποία προφανώς χτυπάει ασύμμετρα τους λιγότερο προνομιούχους.

- Από το 2007 έως σήμερα, οι επιπτώσεις στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση του δανεισμού περιφερειακών χωρών κάνοντας τον δανεισμό πολύ επαχθή σε περιφερειακές χώρες π.χ Ελλάδα, δημιουργώντας αρνητικές επιπτώσεις σε κρατικούς προϋπολογισμούς αυτών των χωρών. Περιορίζονται οι εξαγωγές, μειώνεται το τουριστικό συνάλλαγμα και οι ναυτιλιακοί ναύλοι. Το κανονιστικό πλαίσιο γίνεται αυστηρότερο χωρίς απαραίτητα να έχει αρνητικό χαρακτήρα.

- Όσον αφορά την Ελληνική οικονομία, επηρεάζεται εξίσου με την μείωση των εξαγωγών, μείωση τουρισμού, την μείωση διεθνούς εμπορίου, και την μείωση δραστηριοτήτων του ναυτιλιακού τομέα. Η οικονομική δραστηριότητα σε Βαλκανικές χώρες και στις χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης μειώνεται. Τα επιχειρηματικά δάνεια δεν αποπληρώνονται ενώ παράλληλα η μείωση κερδοφορίας τραπεζικού κλάδου δημιουργεί αρκετά προβλήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η διεθνής κρίση που με αγωνία παρατηρούμε όλοι μας να εξελίσσεται καθημερινά, με αφετηρία τα μέσα του 2008 έως και σήμερα, δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός. Τόσο το 2008 όσο και το 2009 χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα και αστάθεια στο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον. Ξεκίνησε ως μια χρηματοπιστωτική κρίση που προέκυψε από τα ενυπόθηκα δάνεια στις ΗΠΑ και έλαβε διεθνείς διαστάσεις. Μαζί με τις υψηλές τιμές των τροφίμων και του πετρελαίου, δημιούργησε ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις που απειλούν την παγκόσμια οικονομία. Τα δευτερογενή χρηματοπιστωτικά προϊόντα που δημιούργησαν μεγάλοι πιστωτικοί οίκοι διοχετεύτηκαν και μοχλεύτηκαν στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ήδη ορισμένα μέρη του κόσμου έχουν πληγεί περισσότερο ή λιγότερο, αλλά η επιβράνδυση είναι γενική. Η πραγματικότητα αναδεικνύει με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο ότι το 2008 ήταν μια δύσκολη χρονιά για την παγκόσμια οικονομία και γνωρίζουμε όλοι ότι το 2009 και πιθανόν το 2010 θα είναι πολύ πιο δύσκολο. Η κρίση ώθησε τους ευρωπαϊούς ηγέτες να υπερβούν δυσκαμψίες, αντιπαλότητες, γραφειοκρατία και να συμφωνήσουν σε πολύ σημαντικές δημοσιονομικές και ρυθμιστικές υπερβάσεις. Η Ευρώπη λειτούργησε σχετικά γρήγορα και αποτελεσματικά. Η περίοδος αυτής της κρίσης είναι αρκετά δύσκολη με μεγάλες αρνητικές επιπτώσεις σε επιχειρήσεις, σε εργαζόμενους και νοικοκυριά. Η απροθυμία για ανάληψη κινδύνου και η προσεκτική προσέγγιση της κρίσης θα πρέπει να δράσουν συμπληρωματικά με την δημιουργικότητα για νέους τρόπους αντιμετώπισης της σημερινής κρίσης.

2.1 Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε

Η απάντηση της Ευρώπης στην παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση δόθηκε στην Σύνοδο κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα μέσα Οκτωβρίου του 2008 στις Βρυξέλλες . Αυτή πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά τη συνάντηση των αρχηγών των 15 κρατών της Ευρωζώνης , στην οποία καταρτίστηκε σχέδιο εξυγίανσης για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα . Το σχέδιο περιλαμβάνει ανακεφαλαιοποίηση των χρηματοοικονομικών θεσμών που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες , κρατικές εγγυήσεις στο διατραπεζικό δανεισμό, καθώς και περισσότερο έλεγχο και καλύτερο απολογισμό στον τομέα. Τα 27 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποστήριξαν το σχέδιο και ανέλαβαν την υποχρέωση να συντονίσουν τις προσπάθειές τους για την υπερνίκηση της χρηματοοικονομικής κρίσης. Λίγο πριν τη συνάντηση στις Βρυξέλλες, οι υπουργοί Οικονομικών των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν να αυξηθούν οι κρατικές εγγυήσεις για τις ιδιωτικές καταθέσεις έως 50 000 ευρώ σε περίπτωση χρεοκοπίας τραπεζών. Ακολούθησε η συμμετοχή Ευρωπαίων ηγετών στην έκτακτη συνάντηση της Ομάδας των 20 στην Ουάσιγκτον για την αντιμετώπιση της κρίσης. Στην πράξη η Ευρώπη έδειξε αρκετά απροετοίμαστη για αυτή την κρίση. Οι τράπεζες , αντί να προβλέψουν αποθέματα για δυσμενείς καταστάσεις , λειτουργούσαν με ελάχιστο κεφάλαιο που αποδείχθηκε ανεπαρκές και αντίστοιχα επιβάλλεται ανακεφαλαιοποίηση. Αυτά τα προβλήματα παραμένουν και περιορίζουν τις δυνατότητες άμεσης αντίδρασης. Άλλωστε, η Ευρώπη δεν επωφελήθηκε από τα τελευταία μερικά καλά χρόνια, για να προχωρήσει σε γρήγορη διεύρυνση της Ευρωζώνης. Από μια πλευρά αυτό θα μπορούσε να αυξήσει την επιρροή του ευρωπαϊκού νομίματος ως σταθερού και ελκυστικού για τους επενδυτές, ενώ από την άλλη, τα μικρά κράτη στην πράξη θα προστατεύονταν από την επίδραση της κρίσης. Αναλυτικότερα ,η κρίση επηρέασε τις χώρες της Ε.Ε ως εξής :

- Η **Ελλάδα**, ευρισκόμενη στο μέσον της διεθνούς κρίσης, υφίσταται τις συνέπειές της. Η πρώτη παρατήρηση που μπορεί να κάνει κάποιος είναι ότι η συμμετοχή της στην Ευρωζώνη αποδεικνύεται ευεργετική: Όχι μόνο η Ελλάδα πέτυχε το δεύτερο υψηλότερο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρωζώνη τα τελευταία χρόνια, αλλά τώρα, εν μέσω της κρίσης, το ευρώ της παρέχει σημαντική προστασία. Η συμμετοχή όμως της Ελλάδας στην Ευρωζώνη δεν ήταν αρκετή για να προστατεύσει την ελληνική οικονομία από τη μεγάλη διεύρυνση των επιτοκιακών περιθωρίων δανεισμού (spreads) του δημοσίου και των τραπεζών. Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξής της δεν έχει επηρεαστεί σημαντικά, αν και αναμένεται να επηρεαστεί περισσότερο το τρέχον έτος. Πράγματι, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ το 2008 ήταν 3.0%, περίπου, έναντι περίπου μηδενικού αντίστοιχου ρυθμού της Ευρωζώνης. Για το 2009 οι προβλέψεις για το ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας κυμαίνονται μεταξύ 0% και 1.5%, που να μεν συνεχίζει να είναι υψηλότερος της Ευρωζώνης (-2%), δεν παύει όμως να είναι 3 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερος σε σχέση με αυτόν του 2008, επιβράδυνση που ενδεχομένως θα αυξήσει τον αριθμό των ανέργων κατά 50.000 άτομα περίπου. Η κρίση

εμπιστοσύνης στον χρηματοπιστωτικό τομέα αντανακλάται, μεταξύ άλλων, και στο υψηλό επιτοκιακό περιθώριο (spread) έναντι των βασικών, διεθνών επιτοκίων αναφοράς με τα οποία δανείζονται οι εμπορικές τράπεζες. Και εδώ, το αυξημένο spread δανεισμού του ελληνικού δημοσίου προσδιορίζει το κόστος του τραπεζικού χρήματος στην Ελλάδα και επηρεάζει την κατανάλωση και τις επενδύσεις. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι η πρόσφατη υποβάθμιση της Ελληνικής οικονομίας (παράλληλα με την υποβάθμιση της Ισπανικής και της Πορτογαλικής οικονομίας) από διεθνείς οίκους αξιολόγησης, η οποία συνέβαλε στην διεύρυνση των επιτοκιακών περιθωρίων, στηρίχτηκε στο υψηλό δημόσιο έλλειμμα και χρέος καθώς και στο υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η κρίση απλώς ανέδειξε και φώτισε προβλήματα, τα οποία η μακροχρόνια επιτυχή αναπτυξιακή πορεία της χώρας από το 1995 και μετά και η διεθνής οικονομική ευφορία συγκάλυπταν. Η αύξηση των spreads των ομολόγων του Ελληνικού δημοσίου είναι απλώς μια αντανάκλαση, υπερβολικά έντονη ίσως, αυτών των προβλημάτων, τα οποία φωτίστηκαν από την κρίση.

- Η οικονομία στην **Εσθονία**, την **Λετονία** και την **Λιθουανία** συρρικνώνεται. Η Ουγγαρία έκανε ήδη έκκληση στο Δ.Ν.Τ την παγκόσμια τράπεζα και την Ε.Ε ζητώντας 20 δις ενώ και η Ρουμανία χρειάζεται ένα παρόμοιο ποσό. Η Πολωνία σημείωσε 5 % μείωση της παραγωγής της ενώ στη Τσεχία η ανεργία αγγίζει πλέον το 12% του πληθυσμού και η κυβέρνηση καταρρέει.

- Η οικονομική ανάπτυξη στην **Βουλγαρία** ανήλθε στο 6,5% το 2008 διατηρώντας τους υψηλούς ρυθμούς των προηγούμενων χρόνων. Το 2009 όμως αναμένεται να κυμανθεί γύρω στο 3%. Ο μέσος πληθωρισμός αντίστοιχα θα αποκλιμακωθεί περαιτέρω από το 12,5 % στο 6,9 % το 2009. Η βουλγαρική κυβέρνηση ήδη έχει ανακοινώσει δημοσιονομικά μέτρα στήριξης της οικονομίας.

- Η κατάσταση των χρηματοπιστωτικών αγορών και οι επιπτώσεις της παρούσας κρίσης στην πραγματική οικονομία επηρεάζει και την **Ολλανδία**. Το ΑΕΠ της ευρωζώνης μειώθηκε κατά το πρώτο τρίμηνο με 2,5%, σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του 2008. Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, η ολλανδική οικονομία παρουσίασε πτώση ρυθμών αύξησης κατά 3%. Σε κάποια από τα Κράτη-Μέλη ο πληθωρισμός εμφανίζεται αρνητικός, ενώ στην Ολλανδία, σύμφωνα με στοιχεία Απριλίου, ο πληθωρισμός κυμαίνεται περί το 1,8%. Ακόμη, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία, η ανεργία στην Ολλανδία παραμένει η πιο χαμηλή της ευρωζώνης, 2,8 %.

- Η **Ιρλανδία** είναι και επίσημα σε φάση ύφεσης. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν συρρικνώθηκε κατά 0,5% το δεύτερο τρίμηνο, μετά την πτώση 0,3% το προηγούμενο τρίμηνο. Η Ιρλανδία είναι η πρώτη από τις 15 χώρες-μέλη της ζώνης του ευρώ που εισέρχεται σε ύφεση και όπως έχει εκτιμήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ύφεση θα αντιμετωπίσουν και Γερμανία, η Ισπανία και η Βρετανία. Υπενθυμίζεται, ότι η οικονομία της Ιρλανδίας ταλανιζόταν από τη

συντριβή των τιμών των κατοικιών, γεγονός που συνέλαβε στην πτώση των καταναλωτικών δαπανών και τη μαζική πτώση της συνολικής επένδυσης.

- Η οικονομία της **Ρουμανίας** είναι ίσως η πιο ευάλωτη στους κραδασμούς που επιφέρει η παγκόσμια κρίση στην περιοχή των Βαλκανίων. Η ανάπτυξη της χώρας θα κυμανθεί στο 1,8% το 2009, έναντι 7,5 % το 2008. Η Διεθνής οίκοι αξιολόγησης προχώρησαν στην υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας ,γεγονός που κατατάσσει το δημόσιο της χρέος στη διαβάθμιση χαμηλής φερεγγυότητας ,ενώ φέρνει τη χώρα στο χαμηλότερο επίπεδο αξιολόγησης ανάμεσα στα άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το διογκωμένο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών και το δημοσιονομικό έλλειμμα παραμένουν οι πληγές της ρουμανικής οικονομίας. Το τοπικό νόμισμα, λεί , θα συνεχίσει να δέχεται πιέσεις, σύμφωνα με εκτιμήσεις ρουμάνων οικονομολόγων , εξαιτίας της αυξημένης αποστροφής κινδύνου των επενδυτών για τις αναδυόμενες αγορές. Η Ρουμανική κυβέρνηση προχώρησε στη σύναψη δανείου 1 δις ευρώ από την Ευρωπαϊκή Επενδυτική Τράπεζα, ενώ η πρώτη δόση ύψους 250 εκατ. Ευρώ, ήδη εκταμιεύθηκε παρά τις δυσκολίες και τους ισχυρούς κραδασμούς που θα δεχθεί, η αγορά της Ρουμανίας θα συνεχίσει να παρουσιάζει σημαντικό ενδιαφέρον, κυρίως για τις κατασκευαστικές εταιρίες, καθώς μέχρι το 2013 αναμένεται να κατασκευαστούν εκατοντάδες χιλιόμετρα οδικών αξόνων. Ο προϋπολογισμός των έργων αυτών θα ξεπεράσει τα 13 δις. ευρώ.

- Η **γερμανική οικονομία** βρίσκεται σε ελεύθερη πτώση εδώ και καιρό. Πολλές θέσεις εργασίας έχουν διασωθεί διότι οι εργοδότες επέλεξαν προς το παρόν να περικόψουν τις ώρες εργασίας των υπαλλήλων τους, αντί να προχωρήσουν σε απολύσεις. Παρ' όλα αυτά, η ανεργία αναμένεται να ακολουθήσει σταθερά ανοδική πορεία και να ξεπεράσει τα 4 εκατομμύρια. Η γερμανική οικονομία υποχωρεί κατά 5% του ΑΕΠ. Με αυτές τις δυσοίωνες προβλέψεις συμφωνεί και το «διεθνές νομισματικό ταμείο» (ΔΝΤ). Το προσχέδιο της έκθεσής τους για τις οικονομικές προοπτικές προβλέπει επίσης μείωση της οικονομίας της τάξης του 5% για το 2009. Οπότε, καταλήγει η έκθεση, η ανεργία και τα ελλείμματα αναμένεται να αυξηθούν πολύ .

- Το **Λουξεμβούργο** παρά την εξέλιξη της οικονομικής κρίσης ,εμφανίζει ακόμα δημοσιονομικά πλεονάσματα και μεγαλύτερα περιθώρια παρέμβασης για την αντιμετώπιση των συνεπειών της. Κατόρθωσε να βγει από τη «γκρίζα λίστα» των χωρών στις οποίες ο Οργανισμός για την Ανάπτυξη και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΟΣΑ) θεωρεί ότι δεν υπάρχει επαρκής διαφάνεια των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ) είχε τοποθετήσει το Λουξεμβούργο στην αποκαλούμενη «γκρίζα λίστα» με τις χώρες που έχουν συμφωνήσει να βελτιώσουν το επίπεδο διαφάνειας, αλλά ακόμα δεν έχουν υπογράψει τις απαραίτητες διεθνείς συμφωνίες. Ως τότε θα βρίσκεται στην λευκή λίστα φορολογικών παραδείσων του ΟΟΣΑ.

- Σε εποχή οικονομικής κρίσης οι **Αυστριακοί** φαίνεται να παρουσιάζουν μια ιδιαίτερα υψηλή αποταμιευτική τάση, όπως διαπιστώνουν τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν από την

αυστριακή Κεντρική Τράπεζα, σύμφωνα με τα οποία μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2009 οι διαφορών ειδών αποταμιεύσεις των ιδιωτικών νοικοκυριών αυξήθηκαν κατά 4,5

δισεκατομμύρια ευρώ, ανεβάζοντας το συνολικό ποσό καταθέσεων στα τέλη Μαρτίου σε σχεδόν 420 δισεκατομμύρια ευρώ. Η πλειοψηφία των Αυστριακών φέρεται να επιλέγει τους θεωρούμενους ως ασφαλέστερους τρόπους αποταμίευσης, τις τραπεζικές καταθέσεις, που παρουσίασαν αύξηση κατά 3,8 δισεκατομμύρια ευρώ στο πρώτο τρίμηνο, ενώ ακολουθούν οι ασφάλειες ζωής ή ασφάλειες συντάξεων με αύξηση κατά 800 εκατομμύρια ευρώ. Λιγότερο ελκυστικές για τους Αυστριακούς αποταμιευτές εμφανίζονται οι μετοχές χρηματιστηρίου των οποίων η αύξηση στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα ήταν 200 εκατομμύρια ευρώ, ενώ περισσότερες ήταν οι πωλήσεις έναντι των αγορών, για διάφορα είδη ομολόγων. Σημαντικό ρόλο γι' αυτή την εξέλιξη φέρεται να έχει παίξει η απόφαση της αυστριακής κυβέρνησης του περασμένου Οκτωβρίου, να υιοθετήσει την απεριόριστη προστασία των καταθέσεων ιδιωτών από την 1η Οκτωβρίου 2008 και να εγγυηθεί τη ρευστότητα των τραπεζών της χώρας. Μέχρι τότε η εγγύηση του κράτους για ιδιωτικές καταθέσεις έφθανε τις 20.000 ευρώ, και λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είχε αρχικά αποφασιστεί η αύξηση αυτού του ποσού στις 100.000 ευρώ, αλλά κατόπιν επικράτησε η άποψη πως η Αυστρία θα έπρεπε να ακολουθήσει το παράδειγμα της Γερμανίας και να εγγυηθεί απεριόριστα για τις ιδιωτικές καταθέσεις, απόφαση που φαίνεται να κρίθηκε αναγκαία για να αποτραπεί η ροή κεφαλαίων προς το εξωτερικό.

Σχετικές δημοσκοπήσεις στην Αυστρία διαπιστώνουν τους τελευταίους μήνες, πως, παρά τους κλυδωνισμούς στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι Αυστριακοί στην πλειονότητά τους δεν έχουν χάσει την εμπιστοσύνη τους στις τράπεζες της χώρας. Σε ποσοστό 62 % θεωρούν ασφαλείς τις καταθέσεις τους, ενώ το παραδοσιακό βιβλίο καταθέσεων γνωρίζει μια πραγματική αναγέννηση, με τον αριθμό των Αυστριακών που διαθέτουν βιβλίο καταθέσεων να ξεπερνά σήμερα τα 3,8 εκατομμύρια, σε συνολικό πληθυσμό 8,4 εκατομμυρίων κατοίκων.

- Ο οικονομικός χαρακτήρας της **Μάλτας** διαμορφώνεται ως εξής : Το 2007 ο πληθωρισμός ανήλθε σε 3,31%. Έχει συντελεσθεί πρόοδος στην κατεύθυνση της μείωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος, όπου έφτασε στο 2,8% του ΑΕΠ το 2006, έτσι βγήκε από την διαδικασία επιτήρησης του υψηλού ελλείμματος. Το 2009 παρουσιάζει ισοσταθμισμένους ή ελαφρά πλεονασματικούς προϋπολογισμούς. Το δημόσιο χρέος συνεχίζει την καθοδική του πορεία κλείνοντας στο επίπεδο του 68% του ΑΕΠ.
- Η **Γαλλική Κυβέρνηση** ανακοίνωσε δύο δέσμες μέτρων προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι επιπτώσεις της κρίσης που πλήττει την παγκόσμια οικονομία στο εσωτερικό της χώρας. Η πρώτη αναφέρεται σε μέτρα στήριξης του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενώ η δεύτερη δέσμη επικεντρώνεται κυρίως στην ενίσχυση των επιχειρήσεων και στην ανάπτυξη των δημοσίων υποδομών. Η βασική λογική και κατεύθυνση του σχεδίου αποσκοπεί στην εκ νέου ενθάρρυνση ενεργοποίησης των χρηματοπιστωτικών δράσεων του τραπεζικού συστήματος, μέσα από ένα πλέγμα μέτρων που βασίζονται στις κρατικές εγγυήσεις οι οποίες θα διασφαλίζουν τόσο την λειτουργία του, όσο και την επάρκεια της χρηματοπιστωτικής διαθεσιμότητας. Το ύψος της χρηματοπιστωτικής παρέμβασης του γαλλικού κράτους ανέρχεται στα 360 δις

ευρώ, με τον κύριο όγκο του ύψους 320 δις ευρώ, να επικεντρώνεται στην στήριξη του τραπεζικού συστήματος. Όμως, παρά την λήψη των μέτρων που έχει λάβει η γαλλική κυβέρνηση πολλές επιχειρήσεις διαμαρτύρονται για το γεγονός ότι δυσκολεύονται όλο και περισσότερο να εξασφαλίσουν πιστώσεις αν και είναι υγιείς ενώ ορισμένοι μεγάλοι όμιλοι ενδέχεται να αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι η κυβέρνηση επικεντρώθηκε πρωτίστως στις μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, η φωνή των οποίων συχνά δεν εισακούεται εξ ίσου καθαρά με εκείνη των μεγάλων επιχειρηματικών ομίλων. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι πιθανό αρκετοί μεγάλοι όμιλοι να αντιμετωπίσουν επιφυλακτική μεταχείριση εκ μέρους των τραπεζών, ειδικά διότι οι πιστώσεις που χρειάζονται είναι μεγαλύτερες.

Σε ένα δυσοίωνα πλαίσιο όπου η ανεργία βαίνει αυξανόμενη, ήδη έχουν προστεθεί πάνω από 70 χιλιάδες άνεργοι τους δύο τελευταίους μήνες και η καταναλωτική πίστη έχει υποχωρήσει, η πλειοψηφία των αναλυτών αναμένει ότι η Γαλλία έχει εισέλθει σε ύφεση από τα τέλη του προηγούμενου οικονομικού έτους (ήδη ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ για το τέταρτο τρίμηνο του 2008 κινείται με αρνητικό ρυθμό (-0,6%), η κυβέρνηση εκφράζει ανοικτά φόβους πως η έλλειψη πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις θα προκαλέσει ασφυξία στην εγχώρια οικονομία. Στις διασκέψεις τόσο των αρχηγών κρατών της Ε.Ε. όσο και της Συνάντησης Κορυφής G20 που πραγματοποιήθηκαν στις 15 Νοεμβρίου στις Η.Π.Α, η Γαλλία υποστήριξε σθεναρά την αύξηση της διαφάνειας στις χρηματαγορές και την λήψη αναγκαίων μέτρων για την μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών και εποπτικών μηχανισμών. Επίσης πρότεινε την αναθεώρηση των παγκόσμιων λογιστικών προτύπων κατά τρόπο ώστε αυτά να είναι συνεκτικά και συμβατά μεταξύ τους και να διευκολύνονται οι ελεγκτικές διαδικασίες, ενώ ιδιαίτερη σημασία απέδωσε στην ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας μεταξύ των εποπτικών και νομοθετικών αρχών όσον αφορά την επίβλεψη των δραστηριοτήτων των πολυεθνικών ομίλων επιχειρήσεων.

- Η **Δανία** ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που πέρασε σε ύφεση το 2008, φαινόταν όμως να ξεπερνά τα εμπόδια και να στέκεται ξανά στα πόδια της, επιστρέφοντας για ένα σύντομο διάστημα σε τροχιά ανάπτυξης στο δεύτερο τρίμηνο του 2008. Τελικά η περίοδος εκείνη αποδείχθηκε ένα ευχάριστο διάλειμμα, καθώς η οικονομία της χώρας συρρικνώθηκε στο τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους κατά 2%. Επρόκειτο για το δεύτερο συνεχές τρίμηνο οικονομικής συρρίκνωσης, που αποτελεί και τον τεχνικό ορισμό της ύφεσης. Στο τρίτο τρίμηνο του 2008 το δανικό ΑΕΠ είχε εμφανίσει μείωση 0,8% σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο. “Η Δανία βιώνει ενδεχομένως τη χειρότερη κρίση της μετά το Β Παγκόσμιο Πόλεμο”, σχολίασε αναλυτής στο γαλλικό πρακτορείο ειδήσεων AFP, προσθέτοντας ότι “είναι φυσικό μία μικρή

οικονομία, που εξαρτάται σε τεράστιο βαθμό από τις εξαγωγές, να περιέρχεται σε αυτή τη θέση”.

- Ανάλογη είναι και η εικόνα της **Φιλανδίας**. Το φιλανδικό ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 1,3% στο τελευταίο τρίμηνο του 2008, με την οικονομική δυσπραγία να επιδεινώνεται σε σχέση με τρεις μήνες νωρίτερα, όταν είχε καταγραφεί μείωση του ΑΕΠ κατά 0,3%. Η μείωση της

ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων έπαιξαν το ρόλο τους, όμως ο καθοριστικός παράγοντας ήταν η κατακόρυφη πτώση των εξαγωγών (-14%). Κι όλα αυτά σε μία χώρα που επί χρόνια αναπτυσσόταν ραγδαία, με το ρυθμό ανάπτυξης να κλείνει το 2007 στο 4,5%.

- Στη γειτονική **Σουηδία** τα πράγματα είναι ακόμη χειρότερα. Η οικονομία της χώρας βυθίστηκε στο τέταρτο τρίμηνο, καταγράφοντας αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης 2,4%. Ακόμη τραγικότερη είναι η σύγκριση με έναν χρόνο νωρίτερα, καθώς το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 4,9%. Ειδικά η Σουηδία πληρώνει ακριβά την κρίση που πλήττει τον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας παγκοσμίως. Τα δύο πετράδια του στέμματος της σουηδικής βιομηχανίας, η Saab και η Volvo, αντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα και μαζί τους υποφέρει συνολικά η οικονομία της χώρας. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εξαγωγές της Σουηδίας μειώθηκαν στο τέταρτο τρίμηνο κατά 7,2% και η βιομηχανική παραγωγή συρρικνώθηκε κατά 6,1%. Είναι προφανές ότι η Σουηδία βιώνει μία δραματική οικονομική επιβράδυνση.

- Η οικονομία της **Πορτογαλίας**, εδώ και λίγα χρόνια, αντιμετωπίζει μεγάλο πρόβλημα. Το περασμένο τρίμηνο υπήρξε αύξηση μόλις κατά 0.1% του ΑΕΠ. Ενώ σε σχέση με το αντίστοιχο πρώτο τρίμηνο του 2002, η οικονομία συρρικνώθηκε κατά 1.2% του ΑΕΠ. Επίσης, το τελευταίο τρίμηνο του 2002 το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 0,8% σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και κατά 1.3% από τον προηγούμενο χρόνο. Επισήμως, η Πορτογαλία δε βρίσκεται σε οικονομική ύφεση αφού γι' αυτό απαιτείται η μείωση του ΑΕΠ για δύο συνεχόμενα τρίμηνα. Ωστόσο, με το δημόσιο έλλειμμα να βρίσκεται κοντά στο 4%, όταν το όριο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης είναι 3% (και η Ε.Ε απειλεί ότι θα λάβει μέτρα εναντίον όσων ξεπερνούν αυτό το όριο) καταλαβαίνει κανείς ότι τα πράγματα δεν πάνε καλά στη χώρα που μέχρι πριν από λίγα χρόνια παρουσιαζόταν ως το μοντέλο σωστής αξιοποίησης των κοινοτικών κονδυλίων για την επίτευξη της ανάπτυξης.

- Η **Ουγγαρία** χτυπήθηκε άσχημα από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, εξαιτίας του τεράστιου δημοσίου ελλείμματος που βασίζεται στα ξένα κεφάλαια για τις πληρωμές. Το έλλειμμα της Ουγγαρίας μειώθηκε από το 9,8% το 2006 στο 3,8% το 2006, παραμένει ωστόσο υψηλό σε σχέση με το μέσο όρο της Ε.Ε και οφείλεται στις μεγάλες δημόσιες δαπάνες, στο σύστημα πρόνοιας και τις τοπικές αρχές. Η κυβέρνηση της προειδοποίησε πως ο προϋπολογισμός 2009 θα πρέπει να αναθεωρηθεί εξαιτίας του αντίκτυπου της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης στην οικονομία.

- Η οικονομική κρίση έχει μάλλον αναπόφευκτη επίδραση στην **κυπριακή οικονομία**, η οποία εκ των πραγμάτων είναι κομμάτι της ευρωπαϊκής οικονομίας αλλά και της παγκόσμιας.

Η παγκοσμιοποίηση έχει καταφέρει να ομογενοποιήσει εν σάρκα μία όλες τις επιμέρους εθνικές οικονομίες. Τόσα χρόνια γινόταν προσπάθεια ενοποίησης των οικονομικών χώρων. Και αυτό, ώστε μέσα από μια διεθνή εξειδίκευση και μια αυξημένη κινητικότητα του κεφαλαίου να επιτευχθεί η μέγιστη παραγωγή από αυτόν που μπορεί να παράγει καλύτερα και επίσης για να μεταφερθούν τα κεφάλαια εκεί όπου επενδυτικά είναι πιο αναγκαία. Αμφίβολο αν και αυτό επιτεύχθη. Διότι ο βραχυπρόθεσμος κερδοσκοπικός οίστρος κατάφερε να εκτοπίσει τις σοβαρές οικονομικές αποφάσεις με μακρό κερδοσκοπικό ορίζοντα. Η Κύπρος επηρεάζεται

από τη μεταδοτική χρηματοπιστωτική πτώση, η οποία δυσχεραίνει την εξασφάλιση κεφαλαίων από εταιρείες. Τελικά, βεβαίως, η κρίση μεταδίδεται και από την «κολλητική» απαισιοδοξία που επηρεάζει περιοριστικά καταναλωτικές και επενδυτικές δαπάνες. Αυτοί οι μηχανισμοί ήδη έχουν αρχίσει να επενεργούν στην κυπριακή οικονομία, με αποτέλεσμα να προβλέπεται μείωση στην οικονομική δραστηριότητα και συνεπώς στους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ για το 2009. Συνάμα, παρότι το τραπεζικό μας σύστημα πέρασε αλώβητο το πρώτο κύμα δυσχερειών, εμφανίζεται φαινόμενο περιορισμένης ρευστότητας. Οι τράπεζες δεν έχουν να δανείσουν ή δανείζουν με ψηλά επιτόκια πέραν των 7 μονάδων που είναι το τρέχον καταθετικό επιτόκιο. Οι τράπεζες έχουν, επιπροσθέτως, το πρόβλημα των δανειστικών τους συμβάσεων που συνήφθησαν προ της 1.1.2008, όταν είχαν προσφέρει επιτόκια υπολογιζόμενα γύρω στο 4,5% μετά από σχετική οδηγία της Κεντρικής Τράπεζας. Σε ό,τι αφορά την τραπεζική ρευστότητα, οποιαδήποτε μέτρα αύξησής της θα πρέπει να συνοδεύονται από κάποια διασφάλιση ότι η πρόσθετη ρευστότητα θα παραμείνει εντός Κύπρου. η Κύπρος είναι πολύ εκτεθειμένη, ιδίως λόγω τουρισμού, σε διακυμάνσεις της εξωτερικής ζήτησης. Αν, συνεπώς, δεν ληφθούν μέτρα σε παγκόσμια κλίμακα, πολύ δύσκολα θα προσπεράσουμε σχετικά αλώβητοι την κρίση.

- Η παγκόσμια οικονομική κρίση πλήττει ανεξαιρέτως όλες τις χώρες σε όλες τις γωνιές του κόσμου. Στην **Ισπανία** οι ρυθμοί ανάπτυξης θα παραμείνουν στάσιμοι τα δύο τελευταία τρίμηνα του έτους ενώ το 2009 δεν θα ξεπεράσουν το 1 %.. Τα τεράστια προβλήματα στην αγορά ακινήτων άρχισαν να αποτυπώνονται τώρα και στην ανάπτυξη. Η κατάσταση ωστόσο δεν είναι τόσο τραγική όσο ίσως ακούγεται. Οι αναταράξεις της παγκόσμιας οικονομίας δεν φαίνεται να ανησυχούν ιδιαίτερα τις ισπανικές τράπεζες. Όπως εκτιμούν ειδικοί το ισπανικό τραπεζικό σύστημα είναι καλά οχυρωμένο, χάρη κυρίως στην Banco de Espana, την Κεντρική Τράπεζα της Ισπανίας. Μετά την μεγάλη οικονομική κρίση της δεκαετίας του '80 η ισπανική Κεντρική Τράπεζα εισήγαγε ένα ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου. Τράπεζες και ταμειυτήρια υποχρεούνται να διατηρούν υψηλά αποθεματικά ενώ οι δραστηριότητές τους και ειδικά όσες κρίνονται επισφαλείς, ελέγχονται συστηματικά. Η Κεντρική Τράπεζα ελέγχει έτσι μεταξύ άλλων εάν, σε ποιο ύψος και υπό ποιες συνθήκες τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δέχονται ενέσεις ρευστότητας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

- Η έναρξη της οικονομικής κρίσης φαίνεται και στην **Βρετανία**, καθώς ο Διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας παραδέχθηκε ότι η χώρα βρίσκεται σε «βαθιά ύφεση» και προειδοποίησε για πτώση της ανάπτυξης έως και 4% μέχρι το καλοκαίρι του 2009. Παράλληλα η Στατιστική Υπηρεσία ανακοίνωσε ότι ο αριθμός των ανέργων έφτασε στη Βρετανία σχεδόν τα 2.000.000, ενώ ειδικοί κάνουν λόγο σήμερα στον Τύπο ακόμα και για 3.000.000 ανέργους εντός της επόμενης διετίας.

- Η ανατολή του νέου έτους εν μέσω της συνεχιζόμενης διεθνούς οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης, της χειρότερης και μεγαλύτερης σε διάρκεια και ένταση των τελευταίων δεκαετιών που γνώρισε το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, βρίσκει την **πολωνική**

οικονομία ενώπιον νέων εξελίξεων, δεδομένων και ανακατατάξεων αλλά και δυσάρεστων προβλέψεων για το έτος 2009. Σύμφωνα με αναλύσεις και εκτιμήσεις εγχώριων οικονομικών φορέων, οργανώσεων και ινστιτούτων αλλά και έγκριτων διεθνών οικονομικών οργανισμών η μέχρι σήμερα αναπτυξιακή πορεία της πολωνικής οικονομίας αναμένεται να επιβραδυνθεί σημαντικά, ενώ οι εκτιμήσεις για το 2009 είναι αρκετά απαισιόδοξες και δυσόιωνες. Οι αρνητικές επιπτώσεις και συνέπειες της διεθνούς οικονομικής κρίσεως αναμένεται, με την πάροδο του χρόνου, να επηρεάσουν ακόμη περισσότερο όλους σχεδόν τους τομείς της εγχώριας οικονομίας και να θέσουν το οικονομικό επιτελείο της κυβερνήσεως αλλά και τους οικονομικούς, παραγωγικούς και επιχειρηματικούς φορείς της χώρας, ενώπιον νέων δεδομένων. Η συνεχιζόμενη διεθνής οικονομική κρίση και το καθεστώς παρατεταμένης υφέσεως στο οποίο έχει εισέλθει το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα αποτελούν τους κυριότερους λόγους για τις εκτιμήσεις αυτές. Οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της πολωνικής οικονομίας για όλο σχεδόν το 2009 και οι, προς τα κάτω, εκτιμήσεις για τους ρυθμούς αύξησης του πολωνικού ΑΕΠ αποτελούν κοινές διαπιστώσεις όλων των σοβαρών οικονομικών αναλυτών και εμπειρογνομόνων με ελάχιστες αποκλίσεις ή διαφοροποιήσεις, όσον αφορά τα ποσοστά αύξησης. Το οικονομικό επιτελείο της κυβερνήσεως προσφάτως προχώρησε σε αναθεώρηση του ποσοστού αύξησης του ΑΕΠ για το 2009 από 4,8% σε 3,7%. Η πρόβλεψη αυτή είναι πολύ χαμηλότερη συγκριτικά προς την αύξηση 6,5% για το 2007 και 4,2% αντίστοιχα για το 2008. Οι εκτιμήσεις της οικονομικής ηγεσίας της κυβερνήσεως είναι λιγότερο αισιόδοξες από τις αντίστοιχες διεθνών οικονομικών οργανισμών, όπως αυτές της Παγκόσμιας Τράπεζας αλλά και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, όπως της Κεντρικής Τράπεζας της Πολωνίας (NBP) και της Τράπεζας «JP MORGAN».

- Η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί ένεκα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης απαιτεί από την πλευρά της πολωνικής κυβερνήσεως κινήσεις και πρωτοβουλίες οι οποίες, αφενός θα τονώσουν ψυχολογικά την οικονομία και την εγχώρια αγορά και αφετέρου θα ενισχύσουν ή τουλάχιστον θα διατηρήσουν σταθερό το κλίμα για την υλοποίηση νέων αλλοδαπών επενδύσεων στην οικονομία. Συγχρόνως με τη λήψη των μέτρων αυτών που θα συμβάλλουν στην διατήρηση και ενίσχυση της μακροοικονομικής σταθερότητας θα αποφευχθεί, στα πλαίσια του δυνατού, η εκροή αλλοδαπών κεφαλαίων.

- Η **Σλοβακία** ελπίζει ότι με την ένταξή της στη ζώνη του Ευρώ θα είναι καλύτερα θωρακισμένη απέναντι στη διεθνή οικονομική κρίση και θα εξασφαλίσει μεγαλύτερη οικονομική σύγκληση με τις πλουσιότερες ευρωπαϊκές χώρες.

Τα 5,4 εκατομμύρια των κατοίκων της χώρας, πάντως, θα είναι οι πιο φτωχοί στο κλαμπ του Ευρώ, με ΑΕΠ που ανέρχεται στο 71% του μέσου όρου της Ε.Ε. Οι περισσότεροι Σλοβάκοι είναι αισιόδοξοι για το μέλλον, καθώς θεωρούν ότι θα προσελκύσουν επενδύσεις από ξένες επιχειρήσεις και έτσι θα μπορέσουν να φτάσουν τα μεγέθη των άλλων χωρών.

Εκτιμάται ότι η Σλοβακία θα είναι το τελευταίο μέλος της Ευρωζώνης για κάποιο διάστημα, δεδομένης της τρέχουσας οικονομικής κρίσης.

- Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση απέδειξε πως η **Σλοβενία** δεν ήταν προετοιμασμένη για τέτοιου είδους σοκ . Η Σλάβικη κυβέρνηση δήλωσε ότι πρέπει να συνεχίσει την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων, προκειμένου να πετύχει το στόχο της και να φθάσει στο επίπεδο των πιο ανεπτυγμένων χωρών. Σύμφωνα με το Σλοβένο πρωθυπουργό, η κυβέρνηση θα θέσει - το αργότερο στις αρχές του 2010 - σε δημόσια διαβούλευση ένα πακέτο προτάσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης και την επιβίωση της σλοβενικής οικονομίας. Πάντως, για τη συρρίκνωση του ΑΕΠ, ο Σλοβένος πρωθυπουργός ανέφερε πως η κυβέρνηση προσπαθεί να σταθεροποιήσει την οικονομία και σε αυτό το "πλαίσιο" εντάσσονται και οι δράσεις για μικρότερα κόστη στο δημόσιο τομέα.
- Η κρίση απειλεί να διαιρέσει την ανατολική Ευρώπη, καθώς κάποιες χώρες που έχουν υψηλότερη οικονομική απόδοση, όπως η **Τσεχία**, έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες να αντισταθούν στην οικονομική επιβράδυνση. Στα αποτελέσματα των μέτρων που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη της Ένωσης για την ανάκαμψη της οικονομίας τους, μετά την εμφάνιση της κρίσης, αναφέρεται η Τσέχικη Προεδρία σε μια σύντομη αποτίμηση τους, επισημαίνοντας, ταυτόχρονα τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για συρρίκνωση της οικονομίας της Ε.Ε κατά 4% το 2009 και κατά 0,1% το 2010. Η Προεδρία χαρακτηρίζει τα μέτρα των κρατών μελών ως επίκαιρα και εύστοχα, αλλά δε φαίνεται ικανοποιημένη από τις εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα. Τα κράτη μέλη, αναφέρει χαρακτηριστικά έκαναν γενναίες παρεμβάσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα για να ενισχύσουν τη φερεγγυότητα των τραπεζών και την ικανότητα τους να χορηγούν πιστώσεις στον ιδιωτικό τομέα. Παρόλα αυτά, όμως το τραπεζικό σύστημα της ΕΕ διατελεί, ακόμη υπό μεγάλη πίεση και η χορήγηση πιστώσεων παραμένει περιορισμένη.
- Σύμφωνα με τις οικονομικές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η **βελγική οικονομία** θα είναι σε ύφεση τόσο το 2009 όσο και το 2010. Ειδικότερα, για το 2009 γίνεται οπισθοχώρηση κατά 1,9% της βελγικής οικονομίας, ενώ κατά το 2010 η ανάπτυξη που προβλέπεται να σημειωθεί θα αγγίξει το 0,3%, γεγονός που θα έχει περιορισμένο θετικό αποτέλεσμα εξαιτίας του προβλεπόμενου ποσοστού υψηλής ανεργίας από 6,9% το 2008, στο 8% το 2009 και στο 9,2% το 2010. Η οικονομική κρίση επηρέασε δραστικά το Βέλγιο, ιδίως

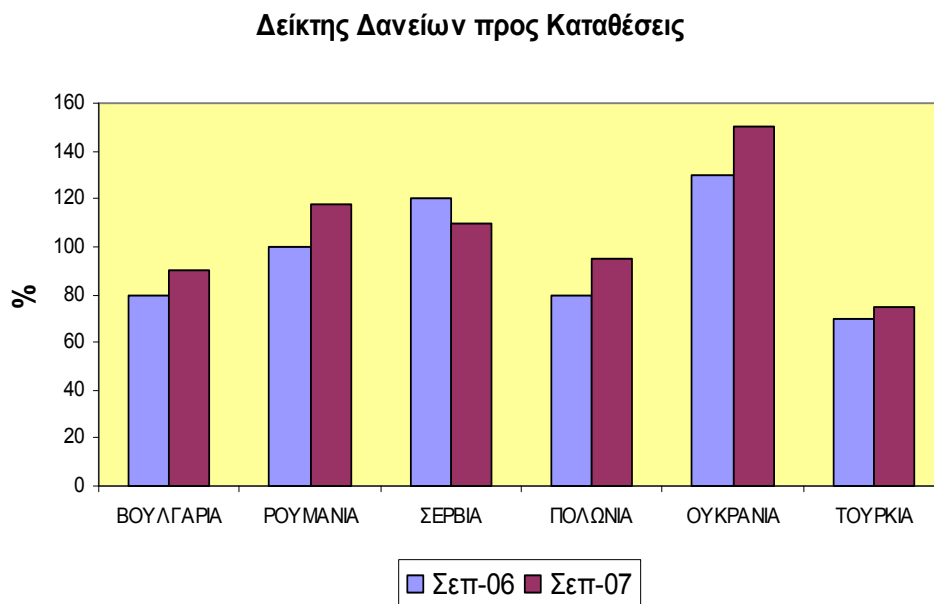
κατά το τελευταίο εξάμηνο του 2008, με αποτέλεσμα η αύξηση του ΑΕΠ να υπολογίζεται σε ποσοστό 1,3% για το σύνολο του έτους αυτού. Παρά την αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων, η κατανάλωση προβλέπεται να μειωθεί. Ομοίως προβλέπεται πτώση των επενδύσεων εξαιτίας της μείωσης της ζήτησης και της δυσκολίας πρόσβασης σε πιστώσεις. Η Επιτροπή επέμεινε ως προς την αυτόματη προσαρμογή των βελγικών μισθών, η οποία γνώρισε αυξημένο πληθωρισμό (4,5%) σε σχέση με τις λοιπές χώρες της ευρωζώνης. Εξαιτίας του μηχανισμού αυτού, πραγματοποιείται αποδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας και μείωση των εξαγωγών, οι οποίες έτσι κι αλλιώς επηρεάζονται αρνητικά από την πτώση της ζήτησης στο εξωτερικό. Κατά το 2009 παρατηρείται πτώση 1,1% του πληθωρισμού, ενώ λόγω της αύξησης των δαπανών, το έλλειμμα του προϋπολογισμού αυξάνεται για να περάσει από το 0,3% του ΑΕΠ το 2007, στο 0,9% το 2008 και στο 3% το 2009. Η επίπτωση του σχεδίου

ανάκαμψης της οικονομίας υπολογίζεται στο 0,4% και οι επεμβάσεις των αρχών στο χρηματοπιστωτικό τομέα στο 0,3%. Ομοίως το 2010, οι κρατικές δαπάνες κινδυνεύουν να ξεπεράσουν τα έσοδα. Σε περίπτωση εφαρμογής ταυτόσημης οικονομικής πολιτικής με την υφισταμένη, προβλέπεται ότι το έλλειμμα θα αγγίξει το 4,3%, το δημόσιο χρέος θα ξεπεράσει το 91,2% του ΑΕΠ το 2009 και το 94% του ΑΕΠ το 2010, αύξηση που χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα σημαντική λαμβανομένου υπόψη του ποσοστού 88,3% του ΑΕΠ κατά το 2008.

- Τα τελευταία στοιχεία που δημοσιοποίησε το στατιστικό ινστιτούτο της **Ιταλίας** Istat, το δεύτερο τρίμηνο του 2009, το Εθνικό Ακαθάριστο Προϊόν της Ιταλίας, παρουσίασε μείωση της τάξης του 6%, σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2008. "Πρόκειται για την αρνητικότερη επίδοση των τελευταίων είκοσι εννέα ετών", όπως τονίζει χαρακτηριστικά ο ιταλικός τύπος. Ειδικότερα, η παραγωγικότητα, κάνει γνωστό το Istat, μειώθηκε ιδιαίτερα στον γεωργικό, στον βιομηχανικό τομέα, και στις υπηρεσίες. Πρόκειται, υπογραμμίζουν οι οικονομικοί αναλυτές, για την πέμπτη συνεχή αρνητική επίδοση, σε τριμηνιαία βάση. Έχοντας υπόψη τους μέχρι τώρα υπολογισμούς, η πρόβλεψη για το τελικό στοιχείο του ιταλικού ΑΕΠ, φέτος, συγκεκριμενοποιείται σε - 5,1%. Η διαπίστωση, βασίζεται στην σύγκριση των παραμέτρων και στοιχείων των μηνών Ιουνίου και Ιουλίου, που αποδεικνύουν ότι η φάση οικονομικού τέλματος, αργά αλλά σταθερά, άρχισε να γίνεται παρελθόν.

Εικ.1 Μικρές αλλά ορατές οι επιπτώσεις της κρίσης στις χώρες της νέας Ευρώπης.

- Ρυθμοί ανάπτυξης ισχυροί, αλλά θα επιβραδυνθούν ελαφρά το 2008
- Κίνδυνος ρευστότητας στις τράπεζες Νέας Ευρώπης έχει αυξηθεί
- Ουκρανία & Ρουμανία στην πιο ευάλωτη θέση, με τους υψηλότερους δείκτες Χορηγήσεων προς Καταθέσεις

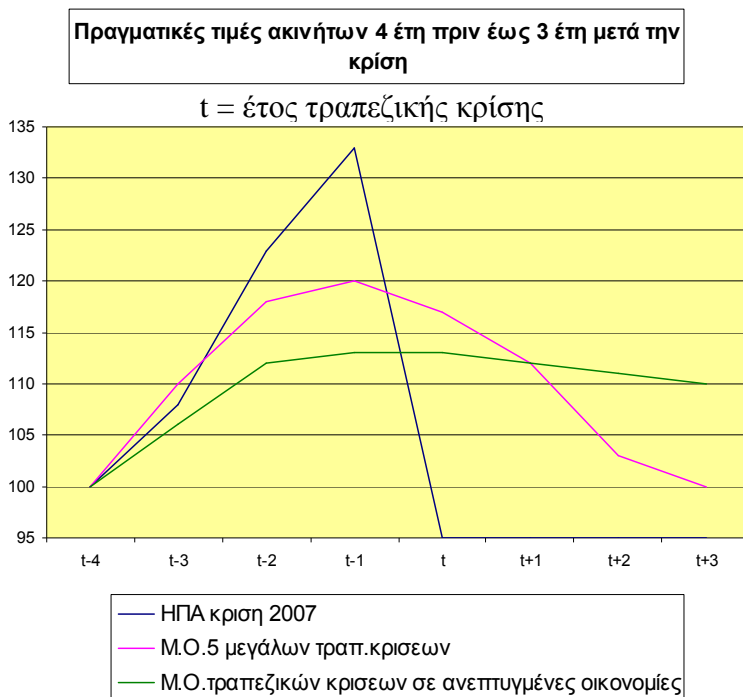
2.2 Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΕΚΤΟΣ Ε.Ε

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση έχει πλήξει και τις χώρες εκτός Ε.Ε με ιδιαίτερο μένος. Χώρες που σημείωναν ραγδαία οικονομική άνοδο, βρέθηκαν μετέωρες. Η παγκόσμια οικονομική κρίση γίνεται αισθητή για όλες τις χώρες. Οι πόροι επείγοντος δανεισμού και για αυτές που δεν συμμετέχουν ακόμα στην ζώνη του ευρώ, αυξήθηκαν στα 50 δισεκατομμύρια ευρώ. Έτσι λοιπόν πολλές Ανατολικές χώρες έχουν διαφορετική συμπεριφορά απέναντι στην κρίση:

- Η οικονομική κρίση που ξεκίνησε από την αγορά ενυπόθηκου χρέους των **ΗΠΑ** τον Αύγουστο του 2007 έχει εξαπλωθεί ταχύτατα, και με απρόσμενο τρόπο, για να προκαλέσει εκτεταμένα προβλήματα στις αγορές και τα ιδρύματα στην βάση του χρηματοοικονομικού συστήματος. Η παγκόσμια ανάπτυξη χάνει τη δυναμική της, ενώπιον της μεγαλύτερης οικονομικής κρίσης που έχει πλήξει τις ΗΠΑ από την περίοδο της μεγάλης Ύφεσης. Η κρίση στις ΗΠΑ έχει τις ρίζες της στη μεγαλύτερη στεγαστική φούσκα της ιστορίας. Οι τιμές των κατοικιών στην Αμερική έχουν πέσει σχεδόν κατά το ένα πέμπτο. Πολλοί αναλυτές αναμένουν περαιτέρω πτώση κατά 10%, γεγονός που θα επιφέρει μια συνολική μείωση στις ονομαστικές αξίες των κατοικιών, όμοια με εκείνη της Ύφεσης του 1929. Άλλες χώρες, ενδεχομένως να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερες δυσκολίες. Σύμφωνα με πρόσφατους υπολογισμούς του, το ΔΝΤ εκτιμά ότι οι απώλειες παγκοσμίως από το χρέος που δημιουργήθηκε στην Αμερική (κυρίως το σχετιζόμενο με τα ενυπόθηκα δάνεια) θα ανέλθουν στο \$1,4 τρις., ποσό αυξημένο κατά το ήμισυ περίπου αυτού που είχε προσδιοριστεί τον τελευταίο Απρίλιο (\$945 δισ.). Μέχρι στιγμής απαιτήσεις ύψους \$760 δισ. διεγράφησαν από τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες, κερδοσκοπικά κεφάλαια (hedge funds) και άλλους φορείς που κατείχαν τις εν λόγω απαιτήσεις. Σε παγκόσμιο επίπεδο, μόνον οι τράπεζες δήλωσαν απώλειες από μη εξυπηρετούμενα δάνεια λίγο κάτω από \$600 δισ. και άντλησαν περίπου \$430 δισ. νέα κεφάλαια. Είναι ήδη ξεκάθαρο πως ακόμη περισσότερες διαγραφές απαιτήσεων βρίσκονται εν όψει. Η κατάρρευση των επενδυτικών τραπεζών, όπως και η συρρίκνωση της μόχλευσης των hedge funds και άλλων ιδρυμάτων του «σκιώδους» χρηματοπιστωτικού συστήματος θα συμβάλουν στη μείωση του εύρους της παγκόσμιας πίστωσης κατά πολλά τρισεκατομμύρια δολάρια.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΔΝΤ, οι αμερικανικές και οι ευρωπαϊκές τράπεζες θα απολέσουν στοιχεία του ενεργητικού τους, ύψους περίπου \$10 τρις. το 2009. Στις ΗΠΑ, η συνολική αύξηση της πίστωσης θα περιοριστεί σε επίπεδα χαμηλότερα του 1%, που είναι αρκετά χαμηλότερα από το μεταπολεμικό μέσο ετήσιο ρυθμό του 9%. Η εξέλιξη αυτή, από μόνη της, δύναται να οδηγήσει τις δυτικές οικονομίες σε μειωμένους κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα ρυθμούς ανάπτυξης. Χωρίς τις πρωτοβουλίες των κυβερνήσεων, όπως το σχέδιο των \$700 δισ. στις ΗΠΑ, το ΔΝΤ υπολογίζει πως η πίστωση θα παρουσίαζε συρρίκνωση κατά 7,3% στις ΗΠΑ, 6,3% στη Μεγάλη Βρετανία και 4,5% στην υπόλοιπη Ευρώπη. Η μεγαλύτερη μερίδα του ανεπτυγμένου κόσμου βρίσκεται ήδη σε φάση οικονομικής επιβράδυνσης, εξαιτίας της πιστωτικής στενότητας και εξαιτίας της εκτόξευσης των τιμών του πετρελαίου στις αρχές του έτους. Η παραγωγή συρρικνώνεται σε Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία και Ιαπωνία.

Κρίνοντας από το ρυθμό απώλειας θέσεων εργασίας και τις περιορισμένες καταναλωτικές δαπάνες, η αμερικανική οικονομία φαίνεται, επίσης, να συρρικνώνεται. Η μέση επιβράδυνση στις πλούσιες χώρες, έπειτα από πρόσφατες τραπεζικές κρίσεις, διαρκούσε τέσσερα χρόνια, καθώς οι τράπεζες περιορίζαν τις πιστωτικές τους δραστηριότητες και τα χρεωμένα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις αναγκάζονταν να αποταμιεύουν περισσότερο. Αυτή τη φορά, οι επιχειρήσεις είναι σε συγκριτικά καλύτερη κατάσταση, αλλά τα νοικοκυριά, ιδιαίτερα στη Βρετανία και τις ΗΠΑ, μαστίζονται από άνευ προηγουμένου χρέη. Καθώς οι φούσκες στις εν λόγω αγορές δημιουργήθηκαν και εμφανίστηκαν σε πολλές χώρες ταυτόχρονα, τα κατάλοιπα της κρίσης, ενδέχεται αυτή τη φορά, να είναι χειρότερα. Ωστόσο, η ιστορία διδάσκει ένα σημαντικό μάθημα: ότι οι μεγάλες τραπεζικές κρίσεις αντιμετωπίζονται εν τέλει με ισχυρές ενέσεις ρευστότητας κυρίως μέσω δημοσίου χρήματος και ότι η έγκαιρη και αποφασιστική κυβερνητική παρέμβαση, μέσω της επανα-κεφαλαιοποίησης των τραπεζών ή της ανάληψης των προβληματικών χρεών, μπορεί να ελαχιστοποιήσει το κόστος για τον φορολογούμενο και τις ζημιές για την οικονομία. Οι πολυπλοκότητες χιλιάδων διαφορετικών τίτλων που βασίζονται σε ενυπόθηκα δάνεια, θα καταστήσουν το σχέδιο δυσχερές. Αν είναι απαραίτητη η άμεση επανα-κεφαλαιοποίηση της τράπεζας, τότε το Υπουργείο δύναται να προβεί και σε αυτή την ενέργεια. Το βασικό σημείο είναι ότι η Αμερική είναι αποφασισμένη να δράσει, και μάλιστα, να δράσει καθοριστικά. Προς το παρόν, το γεγονός αυτό αποτελεί λόγο αισιοδοξίας, όπως άλλωστε και η σχετική δυναμική των μεγαλύτερων αναδυόμενων αγορών, ειδικά της Κίνας. Αυτές οι οικονομίες δεν είναι τόσο απομακρυσμένες από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πλούσιες χώρες, όπως κάποτε φαινόταν. Τα χρηματιστήριά τους παρουσίασαν καθίζηση και τα νομίσματά τους έχασαν μεγάλο μέρος της αξίας τους. Η εγχώρια ζήτηση, στο μεγαλύτερο μέρος του αναπτυσσόμενου κόσμου επιβραδύνθηκε, αλλά δεν κατέρρευσε. Το ΔΝΤ εκτιμά πως οι αναδυόμενες οικονομίες, με οδηγό την Κίνα, θα σημειώσουν ρυθμούς ανάπτυξης 6,9% το 2008 και 6,1% το 2009. Αυτό θα αμβλύνει τους κραδασμούς στην παγκόσμια οικονομία, αλλά ενδεχομένως, να μην τη σώσει από την ύφεση.

- 5 «μεγάλες» τραπεζικές κρίσεις: Ισπανία (1977), Νορβηγία (1987), Φιλανδία (1991), Σουηδία (1991), Ιαπωνία (1992).
- Μικρότερες τραπεζικές κρίσεις σε ανεπτυγμένες οικονομίες: Αυστραλία (1989), Καναδάς (1983), Δανία (1987), Γαλλία (1994), Γερμανία (1977), Ελλάδα (1991), Ισλανδία (1985), Ιταλία (1990), Ν. Ζηλανδία (1987), Ην. Βασίλειο (1974, 1991, 1995) και Η.Π.Α (1984).

- Η κυβέρνηση της πρώην **Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας** επιμένει ότι η οικονομία της χώρας δεν βρίσκεται σε ύφεση. Διαφωνούν μαζί της οι διεθνείς οίκοι αξιολόγησης που προβλέπουν ότι οι αυξημένες τιμές εισαγόμενης ενέργειας, η μεγάλη αύξηση των εισαγωγών και η μείωση των τιμών των μετάλλων και της ζήτησης τους για εξαγωγή θα οδηγήσει στην δραματική επιδείνωση του τρέχοντος ελλείμματος το οποίο από 7,1 % του ΑΕΠ θα φτάσει περίπου το 15%. Σε μια προσπάθεια να προστατεύσει την τοπική οικονομία από την παγκόσμια οικονομική κρίση, η κυβέρνηση της χώρας ανακοίνωσε δέκα νέα μέτρα συνολικού κόστους 330 εκατ. ευρώ. συνοπτικά οι αρχές σκοπεύουν να χρεώνουν μόνο φόρους για κέρδη σε μερίσματα ενώ θα μειωθούν οι δασμοί που εισάγονται από τις βιομηχανίες της Π.Γ.Δ.Μ. παράλληλα η κυβέρνηση θα διαγράφει τις απλήρωτες ασφαλιστικές εισφορές των επιχειρήσεων εντός τεσσάρων ετών και μειώνει τους φόρους ενώ τους καταργεί για όσους έχουν ετήσια εισοδήματα κάτω των 5.000 ευρώ.
- Η **Αλβανία** φαίνεται να αντιμετωπίζει τα μικρότερα προβλήματα. Σχεδόν 822 εκατομμύρια ευρώ-20% του προϋπολογισμού διατίθεται σε επενδύσεις για κατασκευή εθνικών και τοπικών αυτοκινητόδρομων. Τα πρώτα σημάδια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης έχουν αρχίσει πάντως να εμφανίζονται και στην Αλβανία. Μειώθηκαν σημαντικά οι εξαγωγές και η αγοραστική δύναμη έπεσε σε χαμηλά επίπεδα με αποτέλεσμα την αύξηση του εμπορικού ελλείμματος της χώρας, το οποίο σύμφωνα με το Ινστιτούτο Στατιστικής η μείωση αυτή θα συμβάλει στην μείωση των ρυθμών της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.
- Η **Τουρκία** αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση. Δύσκολα μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για την ανθεκτικότητα της τούρκικης οικονομίας, καθώς η «παραδοσιακή» μυστικοπάθεια του τουρκικού κράτους, η σχεδόν καθολική επικράτηση της πολιτικής ατζέντας έναντι της οικονομίας και, ο επίσης παραδοσιακά νωχελικός τρόπος που αντιμετωπίζει ο τούρκος πολίτης τις αποφάσεις της κρατικής εξουσίας, διαμορφώνουν ένα θολό τοπίο. Δεν είναι τυχαίο ότι σπάνια γίνονται ολοκληρωμένες αναφορές στον τούρκικο τύπο για την

κατάσταση της οικονομίας ή όταν αυτό γίνεται, σχεδόν πάντα η μόνιμη επωδός είναι ότι η τουρκική οικονομία θα αντέξει στους κραδασμούς της οικονομικής κρίσης. Άλλη γνώμη έχουν οικονομολόγοι που εκτιμούν ότι η τουρκική οικονομία είναι σε ύφεση.

- Η κυβέρνηση της **Σερβίας** προβλέπει μαζικές περικοπές στις δημόσιες δαπάνες και διαμορφώνει ένα πακέτο οικονομικών μέτρων, ώστε να αποφευχθούν οι δραματικές συνέπειες της παγκοσμίας οικονομικής ύφεσης. Οι τράπεζες της χώρας αυξάνουν τις χορηγήσεις.

- Πολύ μεγαλύτερες αντιστάσεις στην κρίση εμφανίζει, η **Νορβηγία**. Η νορβηγική οικονομία όχι μόνο απέφυγε την ύφεση, αλλά κατάφερε να αναπτυχθεί με ρυθμό 1,3% στο τελευταίο τρίμηνο του 2008. Και αυτό όμως είναι ευεξήγητο: Η Νορβηγία αντιστέκεται στην κρίση χάρη στο πλούσιο υπέδαφός της, που την καθιστά έναν από τους κορυφαίους εξαγωγείς πετρελαίου και φυσικού αερίου του πλανήτη. Αν όμως εξαιρέσει κανείς τη δραστηριότητα του ενεργειακού κλάδου της, η Νορβηγία υπέστη επίσης συρρίκνωση του ΑΕΠ της κατά 0,2% στο τέταρτο τρίμηνο. Σύμφωνα με τους αναλυτές το 2009 θα είναι έτος ύφεσης για ολόκληρη την περιοχή, που δεν είναι πάντως η μόνη που υποφέρει από τις πρωτόγνωρες διαστάσεις της διεθνούς κρίσης .

- Η οικονομική κρίση πέρασε τα σύνορα ακόμα και της **Ελβετίας** .Η ελβετική οικονομία παρουσίασε ύφεση στο τέλος του 2008 εξαιτίας της μείωσης των εξαγωγών και της δραστηρικής περικοπής επενδύσεων από τις επιχειρήσεις. Τα πράγματα δεν βοηθά η αύξηση της ανεργίας, που επηρεάζει καθοριστικά το “ηθικό” των καταναλωτών. Πρόκειται για την πρώτη ύφεση στην Ελβετία την τελευταία εξαετία, παρ’ όλα αυτά όμως η οικονομία της χώρας τα καταφέρνει καλύτερα από πολλές άλλες χάρη στις σχετικά ανθεκτικές καταναλωτικές και κρατικές δαπάνες

- Εκτός Ευρώπης το επόμενο θύμα της κρίσης πιθανότατα θα είναι η **Αυστραλία**. Μετά το οικονομικό θαύμα που έζησε τα τελευταία χρόνια η μακρινή χώρα, η αυστραλιανή οικονομία φαίνεται πως οδεύει στην πρώτη ύφεσή της από το 2001, μετά τη συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 0,5% στο τέταρτο τρίμηνο του 2008.

- Η **Κίνα**, από τη μεριά της, προετοιμάζεται υπομονετικά εδώ και χρόνια για να διεκδικήσει τον ηγετικό ρόλο που της αναλογεί, πληθυσμιακά και όχι μόνο. Δύο δεκαετίες τώρα η οικονομία της μετατράπηκε σε υπεργολάβο των μεγάλων δυτικών οικονομιών, αφοσιώνοντας το αστείρευτο εργατικό δυναμικό της στην κατασκευή προϊόντων για τους αμερικανούς και ευρωπαϊούς καταναλωτές. Οι διψήφιοι αριθμοί ανάπτυξης που έχει έτσι πετύχει το Πεκίνο τού έχουν επιτρέψει να συγκεντρώσει αμύθητα κεφάλαια - ένα μέρος των οποίων, κάπου 2 τρις. δολάρια, το έχει επενδύσει σε ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου... Η ολυμπιακή Κίνα δείχνει αυτή τη στιγμή να διαθέτει την πιο «θωρακισμένη» οικονομία του πλανήτη. Δεν φοβούνται το χρηματιστηριακό και τραπεζικό «κραχ», το αντίστοιχο για την ώρα με αυτό του 1929, αλλά το αντίστοιχο του 1930-1932, της Μεγάλης, παγκόσμιας Ύφεσης που νομοτελειακά θα ακολουθήσει την έκρηξη μιας τόσο μεγάλης φούσκας, με την οποία όλοι - λιγότερο ή περισσότερο - είναι συνδεδεμένοι σαν συγκοινωνούντα δοχεία. Αυτή η συστημική, πλέον οικονομική αλληλεξάρτηση χωρών με εκ διαμέτρου διαφορετικά γεωπολιτικά συμφέροντα είναι που μετατρέπει τελικά την Ευρωπαϊκή Ένωση στη μεγαλύτερη δυνάμει κερδισμένη οικονομική ζώνη του πλανήτη. Η Ένωση, με ή χωρίς μια «στρατηγική συνεργασία» με τη Ρωσία, είναι

θεωρητικά σε θέση να αντέξει οικονομικά το βάρος της κρίσης και να οδηγήσει το διεθνές σύστημα σε μια νέα, πιο ηθική - υποτίθεται – ισορροπία.

2.3 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΕΠ

Ενώ βρισκόμαστε ακόμα στην επιρροή της οικονομικής κρίσης, ακούμε καθημερινά οικονομικές ορολογίες, όπως ο Πληθωρισμός και το ΑΕΠ. Η ερμηνεία των ορισμών τους, είναι απαραίτητη για την περαιτέρω ανάλυση των ρόλων που έχουν στην οικονομική κρίση και τις μεταβολές που μπορούν να υποστούν από αυτή.

Πληθωρισμός είναι η ποσοστιαία μεταβολή του γενικού επιπέδου των τιμών μιας οικονομίας μέσα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο πληθωρισμός μπορεί να είναι είτε θετικός, είτε αρνητικός (οπότε μιλάμε για *αντιπληθωρισμό*). Ας σημειωθεί ότι πληθωρισμός είναι η κίνηση των τιμών. Δεν υφίσταται όταν οι τιμές σταθεροποιηθούν, ανεξαρτήτως αν είναι υψηλές ή όχι. Σε μια οικονομία όταν μετράμε τον πληθωρισμό, στην ουσία μελετάμε την ποσοστιαία μεταβολή του επιπέδου των τιμών, όχι για το σύνολο των αγαθών ή υπηρεσιών που καταναλώνονται, αλλά για κάποια συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες, το σύνολο των οποίων παλαιότερα καλούνταν "καλάθι της νοικοκυράς", ενώ πλέον χρησιμοποιείται το πολιτικά ορθότερο "καλάθι του καταναλωτή". Για να μετρηθεί ο πληθωρισμός, λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό μεταβολής του επιπέδου τιμών κατά την διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Από πολλές οικονομικές θεωρίες ο πληθωρισμός θεωρείται ένα **Νομισματικό Φαινόμενο**, δηλαδή ότι ο πληθωρισμός είναι αποτέλεσμα μόνο της αυξημένης προσφοράς χρήματος. Έτσι η ύπαρξη πληθωρισμού δεν επηρεάζει τα μεγέθη της πραγματικής οικονομίας (ως πραγματικά μεγέθη, ορίζονται οι Δημόσιες Δαπάνες, οι Ιδιωτικές Επενδύσεις, και η Ιδιωτική Κατανάλωση.) Τα είδη του πληθωρισμού διαμορφώνονται ως εξής :

✓ **Πληθωρισμός της ζήτησης**

Ο πληθωρισμός της ζήτησης είναι ο πληθωρισμός που προκύπτει από αύξηση της ζήτησης χρήματος. Η αύξηση αυτή οφείλεται:

- Αύξηση της προσφοράς του χρήματος
- Αύξηση δημοσίων δαπανών
- Προσδοκίες του κοινού για επιδείνωση του πληθωρισμού
- Αύξηση της ζήτησης από το εξωτερικό για εγχώρια εμπορεύματα

✓ **Πληθωρισμός της προσφοράς**

Ο πληθωρισμός της προσφοράς είναι ο πληθωρισμός που προκύπτει από μείωση της προσφοράς χρήματος. Η μείωση αυτή οφείλεται:

- Αύξηση μισθών ταχύτερη από την αύξηση της εργατικής παραγωγικότητας
- Αύξηση κερδών μεγαλύτερη από την αύξηση της αποδοτικότητας του κεφαλαίου

- Ανατίμηση των εισαγόμενων πρώτων υλών
- Αύξηση των συντελεστών έμμεσης φορολογίας
- Αύξηση του κόστους δανειακών κεφαλαίων

ΑΕΠ ή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν : -Α.Ε.Π. (ή *Gross Domestic Product - GDP*) είναι το σύνολο όλων των προϊόντων και αγαθών που παράγει μια οικονομία εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες. Με άλλα λόγια είναι η συνολική αξία όλων των τελικών αγαθών (υλικών και αυλών) που παράχθηκαν εντός μιας χώρας σε διάστημα ενός έτους, ακόμα και αν μέρος αυτού παράχθηκε από παραγωγικές μονάδες που ανήκουν σε κατοίκους του εξωτερικού.

Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν - Α.Ε.Π. (ή *Gross National Product - GNP*) είναι το Προϊόν ή Εισόδημα που αποκτούν οι κάτοικοι μιας χώρας ανεξάρτητα του σε ποια χώρα το αποκτούν. Με άλλα λόγια είναι η συνολική αξία όλων των τελικών αγαθών (υλικών και αυλών) που αποκτούν οι κάτοικοι μιας χώρας σε διάστημα ενός έτους. Διαφέρει από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν κατά το ότι συμπεριλαμβάνει και το Εισόδημα που απέκτησαν οι κάτοικοι μιας χώρας στο εξωτερικό.

2.3.1 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου ο πληθωρισμός βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Για πρώτη φορά εμφανίζεται αρνητικός στην Ευρωζώνη. Σύμφωνα με την Κοινοτική Στατιστική Υπηρεσία, τη Γιούροστατ, φαινόμενο αρνητικού πληθωρισμού δεν είχε εμφανίσει ποτέ η ευρωζώνη από το έτος της σύστασής της το 1999, ακόμη δε και από το 1996 με αφετηρία το οποίο η Γιούροστατ άρχισε να ξαναμετράει τα βασικά δημοσιονομικά μεγέθη των χωρών της ευρωζώνης πριν από τη σύστασή της. Ύστερα από τον υψηλότερο ρυθμό πληθωρισμού (+4.0%) που καταγράφηκε το περασμένο καλοκαίρι (μέσος όρος της ευρωζώνης), ο πληθωρισμός άρχισε να μειώνεται με ταχείς ρυθμούς τούς αμέσως επόμενους μήνες εξαιτίας κυρίως της μείωσης των τιμών του πετρελαίου, και της γενικής επιβράδυνσης των ρυθμών της οικονομικής δραστηριότητας.

Οι περισσότεροι οικονομικοί αναλυτές πάντως προβλέπουν ότι θα είναι μικρό το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η ευρωζώνη θα εμφανίζει αρνητικό πληθωρισμό, διότι η παραμονή του σε τόσο χαμηλά επίπεδα απειλεί την ευρωζώνη με το φαινόμενο του αποπληθωρισμού, δηλαδή τη μείωση των τιμών για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς ταυτόχρονα να σημειώνεται η έναρξη, έστω μιας ανάκαμψης της οικονομικής δραστηριότητας. Η ευρωζώνη απέχει πολύ από τον κίνδυνο ενός γενικευμένου αποπληθωρισμού παρά τις προβλέψεις ότι, εξαιτίας της κρίσης, οι τιμές σε μια σειρά προϊόντων και υπηρεσιών αναμένεται να μειωθούν κι άλλο μέσα στις προσεχείς εβδομάδες, δήλωσε εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Σύμφωνα με το Κέντρο Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης στην ευρωζώνη, ο ετήσιος πληθωρισμός ήταν 1,1% τον Ιανουάριο του 2009, μειωμένος σε σχέση με το 1,6% του περασμένου Δεκεμβρίου.

Τον περασμένο Ιανουάριο, το ποσοστό ήταν 3,2%. Ο μηνιαίος πληθωρισμός σημείωσε πτώση κατά 0,8% τον Ιανουάριο του 2009. Στην Ε.Ε, ο ετήσιος πληθωρισμός ήταν 1,7% τον Ιανουάριο του 2009, μειωμένος σε σχέση με το 2,2% του περασμένου Δεκεμβρίου. Τον περασμένο Ιανουάριο, το ποσοστό ήταν 3,4%. Ο μηνιαίος πληθωρισμός σημείωσε πτώση κατά 0,6% τον Ιανουάριο του 2009. Τον Ιανουάριο του 2009, τα χαμηλότερα ετήσια ποσοστά σημειώθηκαν στο Λουξεμβούργο (0,0%), στην Πορτογαλία (0,1%), στην Ισπανία και στη Γαλλία (0,8% και στις δύο), ενώ τα υψηλότερα παρατηρήθηκαν στη Λετονία (9,7%), στη Λιθουανία (9,5%) και στη Ρουμανία (6,8%). Σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2008, ο ετήσιος πληθωρισμός υποχώρησε σε 24 κράτη μέλη, παρέμεινε στα ίδια επίπεδα σε 1 και αυξήθηκε σε 2. Οι χαμηλότεροι 12μηνοι μέσοι όροι έως τον Ιανουάριο του 2009 καταγράφηκαν στις Κάτω Χώρες (2,2%), στην Πορτογαλία (2,4%) και στη Γερμανία (2,6%), ενώ οι υψηλότεροι στη Λετονία (14,7%), στη Βουλγαρία (11,4%) και στη Λιθουανία (11,0%). Οι κύριες συνιστώσες με τα υψηλότερα ετήσια ποσοστά τον Ιανουάριο του 2009 ήταν τα οιοπνευματώδη & προϊόντα καπνού (3,2%), η κατοικία (3,1%) και τα ξενοδοχεία-εστιατόρια (3,0%), ενώ τα μικρότερα ετήσια ποσοστά παρατηρήθηκαν στις μεταφορές (-3,2%), στις επικοινωνίες (-1,9%) και στην ένδυση (-0,6%). Όσον αφορά τους επιμέρους υποδείκτες, το φυσικό αέριο (+0,22 ποσοστιαίες μονάδες), τα εστιατόρια-καφετέριες (+0,17) και ο ηλεκτρισμός (+0,12) είχαν τη μεγαλύτερη αυξητική επίδραση στο γενικό ποσοστό του πληθωρισμού, ενώ τα καύσιμα κίνησης (-0,89), το πετρέλαιο θέρμανσης (-0,21) και τα ενδύματα (-0,11) είχαν τη μεγαλύτερη πτωτική επίδραση. Οι κύριες συνιστώσες με τα υψηλότερα μηνιαία ποσοστά ήταν τα οιοπνευματώδη & προϊόντα καπνού (0,6%), τα τρόφιμα και η κατοικία (0,5% η καθεμία), ενώ τα μικρότερα ποσοστά ήταν στην ένδυση (-10,6%), στην αναψυχή-πολιτισμό (-2,0%) και στα ξενοδοχεία-εστιατόρια (-0,6%). Ειδικότερα, τα εστιατόρια-καφετέριες (+0,08 ποσοστιαίες μονάδες) είχαν τη μεγαλύτερη αυξητική επίδραση, ενώ τα ενδύματα (-0,57), οι οργανωμένες διακοπές (-0,20) και τα είδη υπόδησης (-0,10) είχαν τη μεγαλύτερη πτωτική επίδραση.

Στο 8,2% η ανεργία στη ζώνη του ευρώ. Στο 7,6% στην ΕΕ των 27. Τον Ιανουάριο 2009, ο δείκτης ανεργίας στη ζώνη του ευρώ μετά τη διόρθωση των εποχικών διακυμάνσεων ανήλθε στο 8,2%, σε σύγκριση με 8,1% τον Δεκέμβριο 2008. Τον Ιανουάριο 2008, ο δείκτης κυμάνθηκε στο 7,3%. Η ανεργία στην ΕΕ των 27 ανήλθε στο 7,6% τον Ιανουάριο 2009, συγκριτικά με 7,5% τον Δεκέμβριο 2008. Τον Ιανουάριο 2008 κυμάνθηκε στο 6,8%. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Eurostat, ο αριθμός των ανέργων ανδρών και γυναικών στην Ε.Ε των 27 ανήλθε σε 18,412 εκατομμύρια, εκ των οποίων 13,036 εκατομμύρια τον Ιανουάριο 2009 στη ζώνη του ευρώ. Σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο 2008, ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 386.000 στην ΕΕ των 27 και κατά 256.000 στη ζώνη του ευρώ. Σε σύγκριση με τον Ιανουάριο 2008, η ανεργία αυξήθηκε κατά 2,194 εκατομμύρια στην ΕΕ των 27 και κατά 1,641 εκατομμύρια στη ζώνη του ευρώ. Τα στοιχεία αυτά δημοσιεύονται από την Eurostat, τη Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Μεταξύ των κρατών μελών, τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας σημειώθηκαν στις Κάτω Χώρες (2,8%) και στην Αυστρία (4,0%), ενώ τα υψηλότερα στην Ισπανία (14,8%) και στη Λετονία (12,%). Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, σε έξι κράτη μέλη η ανεργία σημείωσε ύφεση ενώ σε δεκαεννέα εξ αυτών παρατηρήθηκε

αύξηση της ανεργίας• δύο κράτη μέλη δεν κατέγραψαν μεταβολές. Η μεγαλύτερη πτώση καταγράφηκε στην Πολωνία (8,0%-6,7%) και τη Βουλγαρία (6,1%-5,3%), και η μεγαλύτερη αύξηση στη Λετονία (6,2%-12,3%) και την Ισπανία (9,0%-14,8%). Μεταξύ Ιανουαρίου 2008 και Ιανουαρίου 2009, η ανεργία των ανδρών αυξήθηκε από 6,5% σε 7,9% στη ζώνη του ευρώ και από 6,3% σε 7,5% στην ΕΕ των 27. Η ανεργία των γυναικών αυξήθηκε από 8,2% σε 8,6% στη ζώνη του ευρώ και από 7,4% σε 7,8% στην ΕΕ των 27. Τον Ιανουάριο 2009, η ανεργία των νέων (ηλικίας κάτω των 25 ετών) ανήλθε στο 16,9% στη ζώνη του ευρώ και στο 17,0% στην ΕΕ των 27. Τον Ιανουάριο 2008, ήταν 14,6% και 14,7% αντίστοιχα. Τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρήθηκαν στις Κάτω Χώρες (5,5%) και την Αυστρία (7,9%), ενώ τα υψηλότερα στην Ισπανία (30,4%), την Ουγγαρία και τη Σουηδία (αμφότερα 22,9%). Τον Ιανουάριο 2009, η ανεργία στις ΗΠΑ κυμαινόταν στο 7,6%. Στην Ιαπωνία το ποσοστό ήταν 4,4% τον Δεκέμβριο 2008.

Το ερώτημα, πλέον, είναι το κατά πόσο η πρόσφατη επιδείνωση συνιστά μία προσωρινή παρέκκλιση ή σηματοδοτεί την αρχή μιας περιόδου όπου θα βρισκόμαστε αντιμέτωποι με συχνές εξάρσεις του πληθωρισμού, ενός πληθωρισμού που θα αποδεικνύεται όλο και πιο δύσκολο να τιθασεύεται στο μέλλον. Η εμπειρία του υψηλότερου πληθωρισμού κατά το 2008 δεν αφορούσε μόνον στη Μεγάλη Βρετανία. Οι τιμές σε ολόκληρο τον κόσμο κινήθηκαν ανοδικά, αντιδρώντας στην μεγάλη αύξηση των τιμών των τροφίμων και της ενέργειας. Στη διάρκεια του καλοκαιριού κι ενώ η τιμή του πετρελαίου εκτοξεύτηκε στα 145 δολάρια το βαρέλι, ο δείκτης τιμών καταναλωτή έφτασε το 5.6 % στις ΗΠΑ και το 4 % στην Ευρωζώνη. Όσον αφορά στις χώρες εκτός ΟΟΣΑ, είδαμε τον πληθωρισμό στην Κίνα να ανέρχεται σε επίπεδα άνω του 8 % και να καταγράφει ιστορικά υψηλά σε όλη την Ασία και τις αναδυόμενες αγορές. Η σχετική ανάλυση δείχνει πως το πληθωριστικό αυτό ξέσπασμα οφειλόταν σχεδόν αποκλειστικά στο σοκ που προκλήθηκε στις τιμές των εμπορευμάτων. Εάν εξαιρέσουμε τις τιμές των τροφίμων και της ενέργειας, ο δομικός πληθωρισμός παρέμεινε γενικά σταθερός και οι τιμές άλλων προϊόντων και υπηρεσιών δεν επηρεάστηκαν πολύ από την αύξηση του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή. Ο κυριότερος φόβος αφορούσε στην πίεση για αυξήσεις στα ημερομίσθια που θα προξενούσε η άνοδος του επίσημου πληθωρισμού, ενδεχόμενο που θα οδηγούσε σε ακόμη πιο γενικευμένο πληθωρισμό. Οι κεντρικές τράπεζες σε ολόκληρο τον κόσμο πέρασαν το μεγαλύτερο μέρος της άνοιξης και το καλοκαίρι του 2008 ανησυχώντας για το ενδεχόμενο δημιουργίας μια σπειροειδούς πληθωριστικής δίνης στις οικονομίες τους, λόγω των δευτερογενών αυτών επιδράσεων στην ισορροπία μισθών - τιμών (wage-price spiral). Παρόλο που ένα τέτοιο ενδεχόμενο είναι θεωρητικά ακόμη δυνατό να πραγματοποιηθεί, είναι σαφές ότι η άνοδος των τιμών των τροφίμων και του πετρελαίου δεν έχει οδηγήσει σε αύξηση των μισθών. Κάτι τέτοιο συνιστά απόδειξη μεγαλύτερης ευελιξίας στην αγορά εργασίας και μίας γενικευμένης αποδοχής ότι οι εταιρείες δεν έχουν σκοπό να δώσουν σημαντικές μισθολογικές αυξήσεις μέσα σε αυτό το οικονομικό κλίμα. Κατά την άποψή μας η συγκράτηση των μισθών θα συνεχιστεί, καθώς η πιστωτική κρίση σπρώχνει την οικονομία σε ύφεση. Τώρα πλέον, περνάμε σε μία φάση όπου η ανεργία αυξάνεται σημαντικά και η πιθανότητα για υψηλότερους μισθούς περιορίζεται ακόμη περισσότερο.

Παρόμοια είναι και η κατάσταση στις ΗΠΑ, όπου οι μισθοί παραμένουν σε ηρεμία παρά την αύξηση του κόστους ζωής. Η ανεργία αυξάνεται ήδη με ταχείς ρυθμούς καθώς επεκτείνεται η πιστωτική κρίση. Η εικόνα στην Ευρωζώνη είναι, όμως, λίγο διαφορετική, καθώς σε πολλές χώρες η τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών έχει ενσωματωθεί στην αγορά εργασίας, η οποία είναι λιγότερο ευέλικτη σε σχέση με τις ΗΠΑ και τη Μ. Βρετανία. Συνολικά πιστεύουμε ότι οι πιέσεις που προκάλεσε η χρηματοπιστωτική κρίση θα οδηγήσουν τις τιμές προς τα κάτω. Η ύφεση στην αγορά κατοικιών είναι πιθανό να παραταθεί, δεδομένης της μείωσης των διαθέσιμων στεγαστικών δανείων αλλά και των υψηλών τιμών των ακινήτων, οι οποίες διατηρούνται αρκετά πάνω από τα μακροπρόθεσμα ιστορικά επίπεδα. Μια τέτοια εξέλιξη αναμένεται να μειώσει την ιδιωτική κατανάλωση, να συμπιέσει την ανάπτυξη και να δημιουργήσει κατ' αυτόν τον τρόπο - και μέσω της μείωσης της ζήτησης - το απαραίτητο περιθώριο για να δαμαστεί ο πληθωρισμός. Επομένως, ο πληθωρισμός μάλλον θα παραμείνει υπό έλεγχο, ενώ υπάρχει ο κίνδυνος περαιτέρω μείωσής του, καθώς θα υπάρξει σημαντική χρονική υστέρηση από το χαμηλότερο σημείο της ζήτησης μέχρι το σημείο όπου η αγορά εργασίας και η ζήτηση για προϊόντα αρχίσουν πάλι να κινούνται ανοδικά. Ένα σημαντικό συστατικό στοιχείο σε αυτή την πρόβλεψη είναι το ότι υπάρχει κάμψη των δραστηριοτήτων στην παγκόσμια οικονομία. Σύμφωνα με εμπειρικές μελέτες, πληθαίνουν οι ενδείξεις ότι ο πληθωρισμός είναι περισσότερο παγκόσμιο, παρά τοπικό φαινόμενο, το οποίο οδηγείται από την ισχύ της οικονομικής δραστηριότητας και από το επίπεδο του παραγωγικού δυναμικού παγκοσμίως. Δεδομένου του παγκόσμιου χαρακτήρα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, δεν έχουμε παρά ελάχιστες αμφιβολίες για το ότι θα υπάρξει επιβράδυνση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ, όπου και προβλέπουμε μείωση του πραγματικού προϊόντος κατά 1 % για το 2009.

Το 2008 ο κόσμος φάνηκε να πλησιάζει σε ένα σημείο καμπής, όπου οι αναδυόμενες αγορές άρχισαν να ασκούν ανοδικές πιέσεις στις τιμές των προϊόντων αντί της μέχρι τότε γνώριμης αποπληθωριστικής τους επίδρασης. Είναι ευρέως αποδεκτό πλέον ότι η εισαγωγή νέου εργατικού δυναμικού στην παγκόσμια οικονομία κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια έδωσε μία τεράστια ώθηση στο εμπόριο και συνέβαλε στη συμπίεση των μισθών και των τιμών των προϊόντων στις χώρες του ΟΟΣΑ.

Οι προβλέψεις του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας (IEA) υποδεικνύουν ότι η ζήτηση στις αναδυόμενες οικονομίες θα αυξηθεί με ταχείς ρυθμούς και θα έχει ξεπεράσει την αντίστοιχη ζήτηση του ανεπτυγμένου κόσμου μέχρι το 2030. Το 1980 η ζήτηση από τις αναδυόμενες οικονομίες ήταν ίση με το ένα τέταρτο μόνο αυτής των ανεπτυγμένων οικονομιών. Παρόλο που οι οικονομίες του ΟΟΣΑ κάνουν προσπάθειες να περιορίσουν την κατανάλωση εμπορευμάτων, κυρίως λόγω περιβαλλοντικών ανησυχιών, είναι πιθανό αυτές οι προσπάθειες να ακυρωθούν από την αύξηση της ζήτησης σε άλλες περιοχές του κόσμου. Το πρόβλημα οξύνεται εξαιτίας της λιγότερο αποτελεσματικής χρήσης των εμπορευμάτων στον αναδυόμενο κόσμο, όπου συχνά υπάρχει επιδότηση στις τιμές των τροφίμων και της ενέργειας. Αυτό σημαίνει ότι εάν η παραγωγή εμπορευμάτων δεν αρχίσει να αυξάνεται με παρόμοιο ρυθμό (κάτι το οποίο φαντάζει απίθανο με βάση τις τωρινές προβλέψεις), μία

αναθέρμανση της παγκόσμιας οικονομίας τα επόμενα χρόνια θα μας οδηγήσει σε περιορισμούς στην προσφορά εμπορευμάτων με ρυθμό ταχύτερο σε σχέση με το παρελθόν. Κατά συνέπεια, σε έναν κόσμο όπου ερχόμαστε αντιμέτωποι με ανοδικές εξάρσεις του πληθωρισμού, ο μακροπρόθεσμος μέσος όρος του πληθωρισμού θα βρίσκεται πάνω από το επίπεδο του ετήσιου στόχου. Κοιτώντας λίγο μακρύτερα, καθώς οι αναδυόμενες οικονομίες θα αναπτύσσονται, η επίδραση που ασκούν στις τιμές μιας σειράς προϊόντων και υπηρεσιών θα αυξάνεται. Καθώς το εισόδημα θα μεγαλώνει, η ζήτηση θα αυξάνεται και τα νοικοκυριά στις χώρες του ΟΟΣΑ θα ανακαλύπτουν όλο και συχνότερα ότι ανταγωνίζονται για τα ίδια αγαθά με τα αντίστοιχα νοικοκυριά του αναπτυσσόμενου κόσμου. Η τελική επίδραση στον πληθωρισμό θα εξαρτηθεί από τον τρόπο που θα ανταποκριθεί η πλευρά της προσφοράς, η οποία αναμένεται να μεγαλώνει σημαντικά, καθώς θα αυξάνεται η παραγωγικότητα στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Παρόλα αυτά, είναι αρκετά πιθανό ο αποπληθωρισμός που εδώ και καιρό αποτελεί ένα χαρακτηριστικό στοιχείο της παγκόσμιας οικονομίας, όπως φαίνεται και στην συμπίεση των τιμών πολλών βιομηχανικών προϊόντων, να αρχίσει να υποχωρεί.

Η χρηματοπιστωτική κρίση υποχρέωσε τις κυβερνήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο να διαθέσουν κεφάλαια για τη στήριξη του οικονομικού συστήματος είτε υπό τη μορφή εγγυήσεων των καταθέσεων και του διατραπεζικού δανεισμού, είτε παρέχοντας κεφάλαια για την ανακεφαλαιοποίηση τραπεζικών ιδρυμάτων.

2.3.2 ΑΕΠ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η επιδείνωση της οικονομικής κρίσης οδήγησε στη συρρίκνωση της παγκόσμιας δραστηριότητας και σε απότομη πτώση του παγκόσμιου εμπορίου και της βιομηχανικής παραγωγής κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης έπληξε μεγάλο αριθμό χωρών, συμπεριλαμβανομένων των αναδυόμενων και των αναπτυσσόμενων. Ωστόσο, καθώς τα δημοσιονομικά και τα νομισματικά μέτρα τόνωσης της οικονομίας αρχίζουν να αποδίδουν και η οικονομική κρίση σταδιακά να υποχωρεί, η παγκόσμια ανάπτυξη αναμένεται να ανακτήσει θετικό ρυθμό κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2009. Το 2010, η παγκόσμια ανάπτυξη αναμένεται να ανέλθει σε 2%. Η Κομισιόν¹ αναφέρει παράλληλα ότι η ύφεση που ξεκίνησε το δεύτερο τρίμηνο του 2008 επιδεινώθηκε προς το τέλος του έτους, με το ΑΕΠ τόσο της Ε.Ε όσο και της ζώνης του ευρώ να υποχωρεί κατά 1½% το τελευταίο τρίμηνο. Από τις έρευνες και τα τεκμηριωμένα στοιχεία προκύπτει περαιτέρω επιδείνωση το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, αναφέρει η Επιτροπή και συμπληρώνει: Όλα τα κράτη μέλη επηρεάζονται από την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης, παρόλο που οι προοπτικές τους διαφέρουν ανάλογα με τον σχετικό βαθμό έκθεσής τους στη χρηματοπιστωτική κρίση, τη δυναμική της στεγαστικής αγοράς και τον βαθμό ανοίγματος των οικονομιών τους. Ωστόσο, η Επιτροπή σημειώνει ότι καθώς σταθεροποιούνται οι χρηματοπιστωτικές αγορές, αυξάνεται η εμπιστοσύνη των επενδυτών, η δημοσιονομική

¹ Κομισιόν: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θεσμικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με απώτερο σκοπό την προστασία των κοινοτικών συμφερόντων των κρατών μελών της Ένωσης.

στήριξη και η χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής συμβάλλουν σταδιακά στην ανάκαμψη της πραγματικής δραστηριότητας, η μείωση του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα σταματήσει έως το τέλος του τρέχοντος έτους και οι ρυθμοί ανάπτυξης θα έχουν και πάλι θετικό πρόσημο στη διάρκεια του 2010.

Η ύφεση επηρεάζει όχι μόνο όλα τα κράτη μέλη αλλά επίσης όλες σχεδόν τις συνιστώσες της ζήτησης, συμπληρώνει η Κομισιόν. Οι ιδιωτικές επενδύσεις πλήττονται ιδιαίτερα, όπως προκύπτει από τις προβλέψεις για συρρίκνωση της ζήτησης, από την απότομη μείωση της χρήσης της παραγωγικής ικανότητας και από τις δυσχερείς συνθήκες χρηματοδότησης. Παρομοίως, οι εξαγωγές μειώθηκαν σημαντικά λόγω της αισθητής κάμψης του παγκόσμιου εμπορίου. Ενώ η ιδιωτική κατανάλωση αντιστέκεται σχετικά καλά χάρη στις χαμηλότερες τιμές του πετρελαίου και στα χαμηλότερα επίπεδα πληθωρισμού, το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα είναι πιθανόν ότι θα μειωθεί λόγω της σταδιακής επιδείνωσης των συνθηκών στην αγορά εργασίας. Μόνο η δημόσια κατανάλωση και οι δημόσιες επενδύσεις θα συμβάλουν θετικά στην ανάπτυξη κατά το τρέχον έτος, κυρίως λόγω των δημοσιονομικών μέτρων τόνωσης της οικονομίας που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο του σχεδίου ανάκαμψης της οικονομίας της Ε.Ε. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι ακόμη μία «πραγματική Ένωση» από άποψη ισότητας των κρατών, αν λάβουμε υπόψη το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των κρατών μελών της. Αυτό επισημαίνουν τα στοιχεία πρόσφατης έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat) σχετικά με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την περίοδο 2000 – 2003 και το δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2007 – 2013.

Σύμφωνα με την έκθεση, οι διαφορές στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των 15 κρατών μελών μπορεί να είναι μικρές, και μάλιστα να έχουν μειωθεί σημαντικά την τελευταία εικοσαετία, όμως εξακολουθούν να παραμένουν. Σε ό,τι αφορά όμως τις διαφορές στην αγοραστική δύναμη, όπως αυτή μεταφράζεται από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι διαφορές είναι τεράστιες μεταξύ παλαιών και νέων κρατών μελών. Τόσο σημαντικές, που ίσως να πρόκειται για Ένωση δύο ταχυτήτων ή και τριών ταχυτήτων, από άποψη αγοραστικής δύναμης. Ειδικότερα, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Λουξεμβούργου, που εκφράζεται από την άποψη των μονάδων αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ), είναι δύο φορές υψηλότερο από το μέσο όρο των κρατών μελών της Ένωσης των 27. Παράλληλα η Ιρλανδία ξεπερνάει τον ευρωπαϊκό μέσο όρο κατά 31%, ενώ η Δανία, η Αυστρία, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο ξεπερνούν το μέσο όρο κατά 20% περίπου. Το Βέλγιο, η Σουηδία και η Γαλλία βρίσκονται 15% πάνω από το μέσο όρο, ενώ η Φινλανδία, η Γερμανία και η Ιταλία το ξεπερνούν κατά 10%. Σε ό,τι αφορά τα κράτη που πλησιάζουν στο μέσο όρο:

- Η Ισπανία βρίσκεται 5% κάτω του μέσου όρου, και η Κύπρος 15% χαμηλότερα.
- Η Ελλάδα, η Σλοβενία, η Πορτογαλία και η Μάλτα βρίσκονται μεταξύ 20% και 30% κάτω .
- Η Τσεχία απέχει 30% και η Ουγγαρία 40% από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.
- Τέλος, η Σλοβακία βρίσκεται στο 51%, ενώ Εσθονία, Λιθουανία, Πολωνία και Λετονία κυμαίνονται μεταξύ του 40% – 50% του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Σε ό,τι αφορά τις περιφέρειες των κρατών μελών στην ΕΕ-27 οι διαφορές στο κατά κεφαλήν

ΑΕΠ είναι ακόμη μεγαλύτερες. Τα στοιχεία μάλιστα που παρουσιάζονται στην έκθεση, επιβεβαιώνουν τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κατανομή των ποσών που προβλέπει το δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2007 – 2013. Η αρμόδια για την περιφερειακή πολιτική Επίτροπος Danuta Hübner σημείωσε ότι τα πιο πρόσφατα στοιχεία, όσον αφορά το ακαθάριστο κατά κεφαλήν εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) στις περιφέρειες της Ευρώπης, δείχνουν ότι οι προτάσεις της Επιτροπής για την περιφερειακή πολιτική και την κοινωνική συνοχή για τα έτη 2007-2013 είναι πλήρως δικαιολογημένες. Ο υψηλός βαθμός περιφερειακών ανισοτήτων πρέπει να εξεταστεί προκειμένου να απελευθερωθεί το τεράστιο αναπτυξιακό δυναμικό της Ευρώπης. Στις προτάσεις της, η Επιτροπή απαιτεί μια περιφερειακή πολιτική βασισμένη στη σύγκλιση, την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και την συνεργασία μεταξύ των περιφερειών της. Χαρακτηριστικά, η Επίτροπος δήλωσε:

«Η διεύρυνση έχει αυξήσει σημαντικά τον αριθμό των περιοχών που βρίσκονται κάτω από το κατώτατο όριο στο οποίο η Ένωση επεμβαίνει για να τις βοηθήσει να αναπτυχθούν.

Γι' αυτό το μεγαλύτερο μέρος του προτεινόμενου προϋπολογισμού για την περίοδο 2007-2013 απευθύνεται στις πιο μειονεκτούσες περιοχές ως προς το στόχο της σύγκλισης».

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έκθεσης της Επιτροπής οι ανισότητες μεταξύ των περιφερειών της Ένωσης μετά την ένταξη των δέκα νέων κρατών μελών έχουν αυξηθεί. Ειδικότερα:

1. Στα νέα κράτη μέλη το 92% του πληθυσμού τους βρίσκεται σε περιφέρειες που βρίσκονται κάτω του 75% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ-25. Το 61% του πληθυσμού ζει σε περιοχές με κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω του 50%.
3. Στην ΕΕ-15, 32 περιφέρειες ή το 14% του πληθυσμού κατοικεί σε περιοχές που βρίσκονται κάτω του 75% του μέσου όρου ΑΕΠ της Ε.Ε.

4. Άλλες 17 περιφέρειες (16 εκ των οποίων ανήκουν στην ΕΕ-15), που αντιπροσωπεύουν πάνω από το 4% του πληθυσμού της ΕΕ-25, θα είχαν παραμείνει κάτω από το κατώτατο όριο 75% χωρίς την διεύρυνση.

5. Υπάρχουν επίσης 12 περιφέρειες της ΕΕ-15 EU15 (13 στην ΕΕ-25) που έχουν καταφέρει να βγουν εκτός του Στόχου 1 των διαρθρωτικών ταμείων της Ε.Ε. Αυτές είναι οι επιτυχημένες περιπτώσεις της περιφερειακής πολιτικής.

Τέλος σε ό,τι αφορά την Ελλάδα οι περιφέρειες με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΑΕΠ > 75% του μέσου όρου της ΕΕ-25) είναι η Στερεά Ελλάδα με 105,4% και το Νότιο Αιγαίο 88,00%. Αντίθετα, οι φτωχότερες ελληνικές περιοχές που εντάσσονται μάλιστα στο Στόχο 1 (περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ < 75% της ΕΕ-25) είναι: (α) Ανατολική Μακεδονία – Θράκη με 57,49%, (β) η Θεσσαλία με 63,01%, (γ) η Ήπειρος με 59,41%, (δ) τα Ιόνια νησιά με 65,71%, (ε) η Δυτική Ελλάδα με 56,42%, (ζ) η Πελοπόννησος με 73,82%, (η) το Βόρειο Αιγαίο με 74,38% και η Κρήτη με 72,41%. Στρέφοντας το βλέμμα στα στοιχεία για κάθε χώρα ξεχωριστά, τη χειρότερη πορεία φέτος αναμένεται να διαγράψουν οι οικονομίες της Ιρλανδίας και της Γερμανίας. Ειδικότερα, η Κομισιόν “βλέπει” συρρίκνωση 9% του ΑΕΠ της πρώτης το τρέχον και 5,4% του ΑΕΠ της δεύτερης. Αρχικά αναμενόταν μικρότερη συρρίκνωση της γερμανικής

οικονομίας, της τάξης του 2,3%. Παράλληλα, οι εκτιμήσεις της Επιτροπής κάνουν λόγο για ανάπτυξη 0,3% της οικονομίας της Γερμανίας το επόμενο έτος από 0,7% προηγουμένως. Στην εαρινή έκθεση επισημαίνεται πως η χώρα πλήττεται σε μεγάλο βαθμό από την παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση εξαιτίας της σημαντικής της εξάρτησης από τις εξαγωγές και της ειδίκευσής της σε ιδιαίτερα ευμετάβλητα επενδυτικά αγαθά. Εξάλλου, οι οικονομίες των χωρών της Βαλτικής, Εσθονίας, Λιθουανίας και Λετονίας, προκύπτουν ως οι πιο “λαβωμένες” από την κρίση, καθώς εκτιμάται συρρίκνωση που ξεπερνά το 10% για κάθε μία από αυτές. Για την οικονομία της Μ. Βρετανίας, προβλέπεται πλέον συρρίκνωση 3,75% το 2009 από 2,8% που είχε εκτιμηθεί αρχικά και παράλληλα ανάκαμψη με ρυθμό 0,1% το 2010 από 0,2% προηγουμένως. Οι αντίστοιχες εκτιμήσεις για την οικονομία της Γαλλίας διαμορφώνονται σε συρρίκνωση 3% από 1,8% το 2009 και συρρίκνωση 0,2% από ανάπτυξη 0,4% το 2010. Η Κομισιόν υποβάθμισε επίσης τις εκτιμήσεις της και για την Ιταλία, αναμένοντας συρρίκνωση 4,4% από 2% αρχικά, ενώ σημείωσε πως το δημόσιο χρέος εκτιμάται ότι θα ανέλθει στο 113% του ΑΕΠ το 2009.

2.4 ΔΟΛΛΑΡΙΟ,ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η κρίση της χρηματοοικονομικής αγοράς κλονίζει τα θεμέλια της παγκόσμιας οικονομίας. Ήδη αυτό αρχίζει να φαίνεται και από τη δημιουργία μιας ανταγωνιστικής σχέσης ανάμεσα στα δύο βασικά νομίσματα: Το ευρώ και το δολάριο. Η σχέση ευρώ -δολαρίου έχει μεταβληθεί υπέρ του πρώτου. Αυτό σχετίζεται αφενός με την κρίση στην αμερικανική οικονομία και την παγκόσμια στρατηγική τους, αφετέρου με το ότι η εσωτερική αγορά της Ευρώπης εμφανίζει σημαντικές δυνατότητες για να μειώσει τις αρνητικές επιδράσεις που προκαλούνται στο εμπορικό ισοζύγιο, από τη θεαματική αλλαγή στην ισοτιμία των δύο νομισμάτων. Είναι γεγονός ότι το ευρώ, μια σειρά κεντρικές τράπεζες και η ΚΤΕ¹ είναι υποχρεωμένες να προσφέρουν στήριξη στο δολάριο για να αποτρέψουν το φαινόμενο του ντόμινο, το οποίο μπορεί να προκληθεί από την κρίση της αμερικανικής οικονομίας. Όσο επικίνδυνο για το παγκόσμιο νομισματικό σύστημα είναι να εγκαταλειφθεί χωρίς στήριξη το δολάριο, άλλο τόσο επικίνδυνο είναι να γονατίσει και να στεγνώσει από ρευστότητα όλο το χρηματοπιστωτικό σύστημα προκειμένου να το στηρίξει. Η θέση του δολαρίου συμπυκνώνει τη συνολική θέση των ΗΠΑ στην παγκόσμια οικονομία, αλλά και τη θέση τους μέσα στο σύστημα της παγκόσμιας εξουσίας. Το δολάριο δεν είναι ένα απλό οικονομικό εργαλείο, είναι ένα ισχυρό οικονομικό και πολιτικό όπλο που σηματοδοτεί τη συνολική οικονομική και γεωπολιτική θέση των ΗΠΑ στον κόσμο. Άρα τα συμπτώματα που δείχνουν μείωση της θέσης του δολαρίου αφορούν αφ' ενός στην εσωτερική οικονομική κρίση των ΗΠΑ, αντανακλούν όμως και τον κλυδωνισμό που δέχεται η παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ. Αντανακλούν το αδιέξοδο της στρατηγικής του διαρκούς πολέμου και τα δομικά προβλήματα τόσο στην οικονομία των ΗΠΑ όσο και στη θέση τους στην παγκόσμια αγορά.

Πορεία Δολαρίου-Ευρώ και η σχέση μεταξύ τους : Το δολάριο φαίνεται πως βγαίνει κερδισμένο από τη χρηματοπιστωτική κρίση. Καθώς η στρόφιγγα του δανεισμού κλείνει, οι τράπεζες ζητούν πίσω τα χρήματα που έχουν δανείσει. Αυτό σημαίνει πως οι δανειολήπτες θα πρέπει να αγοράσουν δολάρια προκειμένου να ξεπληρώσουν το δάνειο που έχουν σ' αυτό το νόμισμα. Με αυτό τον τρόπο η τιμή του δολαρίου συνεχίζει την ανοδική της πορεία. Παράλληλα, πολλές αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν τεράστιο πρόβλημα να ξεπληρώσουν τα χρέη τους, καθώς οι αμερικανικές τράπεζες αρνούνται να δανείσουν σε δολάριο στο εξωτερικό. Το συνολικό ποσό δανεισμού σε χώρες του εξωτερικού φτάνει, σύμφωνα με διεθνείς οίκους, το ποσό των 2,5 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, το οποίο έχει δοθεί σε ξένα νομίσματα σε αναδυόμενες αγορές. Επιπλέον, οι επενδυτές μετατρέπουν τα χρήματά τους σε δολάρια, καθώς αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια με το αμερικανικό νόμισμα. Το χρηματιστήριο συναλλάγματος (ICE) που διαπραγματεύεται το αμερικανικό δολάριο έναντι έξι μεγάλων νομισμάτων, αυξήθηκε 21% από τον Ιούλιο, το υψηλότερο σημείο από τον Οκτώβριο

¹ ΚΤΕ: Κοινωνία Των Εθνών.

2006. Το δολάριο έχει κερδίσει δυόμισι φορές την αξία του απέναντι στο ευρώ και βρίσκεται στην πιο δυνατή θέση έναντι της βρετανικής λίρας τα τελευταία έξι χρόνια.

Ορισμένοι χρηματιστές συναλλάγματος εκτιμούν πως το δολάριο θα εξισωθεί με το ευρώ. Χαρακτηριστικό είναι πως ο Χανς Ρέντεκερ, στέλεχος της BNP Paribas¹ στο Λονδίνο, δηλώνει ότι η παγκόσμια κρίση «θα φανερώσει τη δύναμη του δολαρίου». Είναι επίσης πιθανό ότι η προσμονή για μείωση των αμερικανικών επιτοκίων, μπορεί να αντισταθμίσει τη ζήτηση για το δολάριο, καθώς τα επιτόκια στις ΗΠΑ είναι τα χαμηλότερα ανάμεσα στην ομάδα των επτά πιο αναπτυγμένων οικονομικά χωρών (G7), πέραν της Ιαπωνίας. Άλλος ένας πιθανός περιορισμός στην άνοδο του δολαρίου, ενδέχεται να είναι ο δανεισμός των ΗΠΑ για να πληρώσει τις εγγυήσεις για τις τράπεζες και για να καλύψει το έλλειμμα του προϋπολογισμού της. Παρόλα αυτά, οι περισσότεροι χρηματιστές συναλλάγματος εκτιμούν ότι το δολάριο θα συνεχίσει να ενισχύεται τους επόμενους μήνες.

Το **ευρώ** βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με το δολάριο εδώ και δύο χρόνια και δέχεται πιέσεις από δύο πλευρές. Πρώτον, εξαιτίας της ανησυχίας που επικρατεί για το πόσο εκτεθειμένη είναι η ΕΚΤ από τις επενδύσεις στις αναπτυσσόμενες αγορές. Δεύτερον, από την αναμονή για μείωση των επιτοκίων από την ΕΚΤ. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες έχουν δανείσει μεγάλα ποσά στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που ταλανίζονται από την κρίση, όπως η Ουκρανία, η Ουγγαρία και η Λευκορωσία. Μάλιστα, Βουδαπέστη και Κίεβο στράφηκαν προς το ΔΝΤ για οικονομική στήριξη, ενώ αναμένεται ν' ακολουθήσουν κι άλλες χώρες.

Σύμφωνα με τον Χανς Ρέντεκερ *«από την ευρωπαϊκή προοπτική η ύφεση κερδίζει έδαφος στην πίσω αυλή της ευρωζώνης, κάτι που δείχνει πως οι εταιρείες εξαγωγής της περιοχής θ' αντιμετωπίσουν μία δύσκολη περίοδο»*. Οι αναπτυσσόμενες ευρωπαϊκές αγορές είναι ήδη υπό μεγάλη πίεση, ενώ η κρίση περνάει στις συναλλαγματικές αγορές. Εάν το τραπεζικό σύστημα της Γηραιάς Ηπείρου υποστεί πλήγμα, αυτό θα ενισχύσει τις οικονομικές απώλειες, για τις οποίες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να εγγυηθούν 1,7 τρισεκατομμύρια ευρώ.

Η αδυναμία του ευρώ έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την κατάσταση που επικρατούσε τον Ιούλιο, όπου το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα βρισκόταν στο ιστορικό υψηλό έναντι του δολαρίου (1,6038 δολ.). Πολλοί Ευρωπαίοι πολιτικοί ανησυχούσαν από την υψηλή αξία του ευρώ και για τις επιπτώσεις που θα είχε αυτό στις εξαγωγές. Σήμερα, το Δολάριο όσο και το Ευρώ έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στον κόσμο των Διεθνών Αγορών και της Χρηματοπιστωτικής κρίσης, διαμορφώνοντας έτσι τους τομείς της οικονομικής πολιτικής που αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στη ισχυροποίηση του Ευρώ και την διολίσθηση του αμερικανικού νομίσματος. Κάνοντας μια μικρή ανάλυση στην μέχρι τώρα συμπεριφορά των δυο αυτών νομισμάτων καταλήγουμε συμπερασματικά στα εξής :

➤ Οι έντονες διακυμάνσεις της διάθεσης των επενδυτών για ανάληψη κινδύνου τους προηγούμενους μήνες είχαν ως αποτέλεσμα την υψηλή μεταβλητότητα της ισοτιμίας

¹ B.N.P Paribas: Μεγαλύτερη Τράπεζα της Γαλλίας.

ευρώ/δολλάριο ΗΠΑ. Το ευρώ υποχώρησε από το ιστορικά υψηλό (\$1,6038) που είχε καταγράψει στα μέσα Ιουλίου του 2008 έναντι του δολαρίου σε χαμηλό (\$1,2328) 21/2 ετών στα τέλη Οκτωβρίου του 2008 για να προσεγγίσει την περιοχή των \$1,4720 στις 18 Δεκεμβρίου του 2008 και να υποχωρήσει εκ νέου στην περιοχή των \$1,2455 (4/3/09). Στη συνέχεια το ευρωπαϊκό νόμισμα ενισχύθηκε έως τα \$1,3737 (19/3/09) για να διορθώσει έως την περιοχή των \$1,2883 (20/4/09) και να επαναπροσέγγιση τα \$1,3721 (13/5/09). Στις 20 Μαΐου το ευρώ κατάφερε να διασπάσει την περιοχή των \$1,3720-40 και να καταγράψει υψηλό (\$1,3794) από τις 8 Ιανουαρίου του 2009.

➤ Ο ρόλος του δολαρίου ΗΠΑ ως «ασφαλές καταφύγιο» σε περίοδο ύφεσης της παγκόσμιας οικονομίας ευνόησε το αμερικανικό νόμισμα τους προηγούμενους μήνες. Ωστόσο, η πρόσφατη αισιοδοξία ότι τα χειρότερα της δυσμενέστερης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έχουν παρέλθει ενίσχυσε τη διάθεση των επενδυτών για ανάληψη υψηλού κινδύνου, διαφοροποιώντας τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο στα χαρτοφυλάκια τους τοποθετούμενοι σε περιουσιακά στοιχεία (εμπορεύματα, carry trades¹, μετοχικές αξίες, κ.λ.π) εις βάρος του δολαρίου ΗΠΑ.

➤ Οι φωνές αμφισβήτησης της ικανότητας του δολαρίου ΗΠΑ να διατηρηθεί ως κύριο παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα, ο κίνδυνος αναδιάρθρωσης των συναλλαγματικών διαθεσίμων Κεντρικών Τραπεζών εις βάρος του αμερικανικού νομίσματος και η ανησυχία για εκροές κεφαλαίων από περιουσιακά στοιχεία σε δολάριο ΗΠΑ εξαιτίας της αβεβαιότητας για την πορεία του ελλείμματος του προϋπολογισμού και του δημόσιου χρέους στις ΗΠΑ αποτελούν βασικούς αρνητικούς παράγοντες για το αμερικανικό νόμισμα. Επισημαίνουμε επίσης, σχετικές λεκτικές παρεμβάσεις Ευρωπαίων και Αμερικανών Αξιωματούχων στην αγορά συναλλάγματος, λ.χ. ο Πρόεδρος της Fed (11/5/09) δήλωσε ότι το αμερικανικό νόμισμα θα είναι ισχυρό και θα συνεχίσει να αποτελεί το βασικό παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα διότι η οικονομία των ΗΠΑ είναι ισχυρή. Ο Αναπληρωτής Δ.Σ. του ΔΝΤ (J. Lipsky) δήλωσε (19/5/09) ότι δε διαβλέπει τη δυνατότητα υποκατάστασης του δολαρίου ως αποθεματικό νόμισμα από κάποιο άλλο συμπεριλαμβανομένων των Ειδικών Τραβηχτικών Δικαιωμάτων (SDR) του ΔΝΤ.

➤ Η μη συμβατική νομισματική πολιτική και η υιοθέτηση μέσων ποσοτικής εξομάλυνσης η οποία συνοδεύεται από αύξηση της προσφοράς χρήματος στην οικονομία επηρεάζει βραχυπρόθεσμα αρνητικά το νόμισμα της Κεντρικής Τράπεζας που τα υιοθετεί. Σημειώνεται ότι στις 18 Μαρτίου όταν η Fed ανακοίνωσε την απόφασή της να αγοράσει έως \$300 δισ. κυβερνητικά ομόλογα των ΗΠΑ, το δολάριο κατέγραψε έναντι του ευρώ την ιστορικά μεγαλύτερη ημερήσια υποχώρηση (3,4%).

Αντιθέτως, η ανακοίνωση στις 7 Μαΐου της απόφασης της ΕΚΤ να προχωρήσει στην αγορά μόλις €60 δισ. καλυμμένων ομολογιών ευνόησε το ευρώ. Μέσο μακροπρόθεσμα, ωστόσο αναμένεται να ευνοήσει το εγχώριο νόμισμα, καθώς γίνονται ορατά τα αποτελέσματα της νομισματικής πολιτικής στην πραγματική οικονομία. Σημειώνεται ότι η αποτελεσματικότητα της ασκούμενης νομισματικής πολιτικής παρουσιάζει χρονική υστέρηση τουλάχιστον 6 μηνών.

¹ carry trades: Είναι τακτική που υπάρχει στις αγορές συναλλάγματος και την ακολουθεί ένας επενδυτής όταν δεν έχει την παραμικρή υποψία για το πού θα κατευθυνθούν οι ισοτιμίες.

Η βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου των ΗΠΑ αναμένεται να διευκολύνει τις αμερικανικές αρχές στο βραχυχρόνιο διάστημα στην προσπάθειά τους να ανασύρουν την οικονομία από την ύφεση, δεδομένης της χρονικής υστέρησης των επιπτώσεων της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.

Ο περιορισμός του εμπορικού ελλείμματος των ΗΠΑ στην τρέχουσα συγκυρία δύναται να συντελεστεί μέσω της αποτροπής ενίσχυσης της συναλλαγματικής ισοτιμίας, καθώς οι εμπορικοί εταίροι της χώρας στερούνται ισχυρής αγοραστικής δύναμης λόγω των επιπτώσεων της διεθνούς χ/π κρίσης. Η παραπάνω εξέλιξη συντελεί στη συρρίκνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ απομακρύνοντας έναν από τους βασικούς παράγοντες που συνέβαλαν στη διολίσθηση του αμερικανικού νομίσματος τα τελευταία χρόνια.

➤ Η εκτίμηση ότι η οικονομία των ΗΠΑ θα εξέλθει ταχύτερα της ύφεσης έναντι των κρατών της Ευρωζώνης λόγω της επιθετικότερης νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής των αμερικανικών αρχών αναμένεται να ευνοήσει μεσοπρόθεσμα το δολάριο. Υπενθυμίζονται, επίσης οι πιέσεις που δέχτηκε το ευρώ λόγω της ανησυχίας για τις αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία των κρατών της Δυτικής Ευρώπης από τις δυσμενείς εξελίξεις στις οικονομίες χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς και λόγω των υποβαθμίσεων πιστοληπτικής διαβάθμισης ευρωπαϊκών κρατών.

➤ Το επιτοκιακό πλεονέκτημα του ευρώ έναντι του δολαρίου ΗΠΑ καθιστά βραχυπρόθεσμα το ευρωπαϊκό νόμισμα ελκυστικότερο, ωστόσο η πολιτική μηδενικών επιτοκίων και μέτρα ποσοτικής εξομάλυνσης (αύξηση προσφοράς χρήματος-δολαρίων) της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ ενέχουν τον κίνδυνο απότομης αναζωπύρωσης των πληθωριστικών πιέσεων γεγονός που θα οδηγήσει τη Fed στην υιοθέτηση συσταλτικής νομισματικής πολιτικής. Ενδεχόμενη ταχύτατη αύξηση των επιτοκίων θα ενισχύσει την ελκυστικότητα του δολαρίου ΗΠΑ.

➤ Η προοπτική αντιμετώπισης του προβλήματος μείωσης του ιδιωτικού και δημοσίου χρέους των ΗΠΑ μέσω του πληθωρισμού συνιστά μια λογική εκτίμηση, η οποία ωστόσο θα μας απασχολήσει μεσοπρόθεσμα αφού έχει προηγηθεί η σταθεροποίηση της αμερικανικής οικονομίας. Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο βραχυπρόθεσμα θα ήταν πιθανή η διολίσθηση το δολαρίου ενώ η μεσοπρόθεσμη επίπτωση θα ήταν θετική για το αμερικανικό νόμισμα λόγω των ευνοϊκών συνεπειών από την ενίσχυση του επιτοκιακού οφέλους.

➤ Η προοπτική παρατεταμένης διολίσθησης του δολαρίου δεν θα ήταν επιθυμητή, καθώς θα υπονόμειε την ελκυστικότητα των επενδύσεων στην αμερικανική κεφαλαιαγορά σε μια στιγμή που τα διεθνή επενδυτικά κεφάλαια είναι απαραίτητα για τη χρηματοδότηση –μέσω των εκδόσεων κρατικών χρεογράφων- του δημοσιονομικού προγράμματος.

Από την πλευρά της Ευρωζώνης, μια ενδεχόμενη σημαντική ισχυροποίηση του ευρώ δεν θα ήταν επωφελής λόγω των προβλημάτων ανταγωνιστικότητας που θα προκαλούσε στις εξαγωγές και των δυσμενών συνεπειών στην προσπάθεια ανάκαμψης της οικονομίας. Υπενθυμίζεται ότι το τρέχον επίπεδο της ισοτιμίας του ευρώ διαμορφώνεται σε υπερτιμημένα

επίπεδα μέσα από το πρίσμα είτε των σταθμισμένων συναλλαγματικών ισοτιμιών είτε της «δίκαιης τιμής» (θεωρία αγοραστικής δύναμης). Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η δίκαιη τιμή για την ισοτιμία ευρώ/δολάριο στα τέλη του 2008 διαμορφωνόταν στην περιοχή των \$1,18. Επισημαίνεται ότι ο διακεκριμένος οικονομολόγος Robert Mundell (Βραβείο Nobel Οικονομίας 1999) που συνέβαλε και στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την υλοποίηση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος ανέφερε (2/2009) ότι θα ήταν επωφελής για τη Fed και την ΕΚΤ η διακύμανση της ισοτιμία ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ εντός τους εύρους \$1,20-\$1,40.

➤ Η αβεβαιότητα για τη χρονική διάρκεια της κρίσης και η νευρική κατάσταση πιθανόν να διατηρήσουν τη μεταβλητότητα στην αγορά συναλλάγματος και τις αυξημένες διακυμάνσεις στην ισοτιμία ευρώ/δολαρίου. Ενδεχόμενη επάνοδος της ανησυχίας για τις προοπτικές ανάκαμψης της

παγκόσμιας οικονομίας θα επαναφέρει το δολάριο σε ανοδική τροχιά.

➤ Από πλευρά τεχνικής ανάλυσης το ευρώ διέσπασε στις 8 Μαΐου τον κινητό μέσο 200 ημερών (\$1,3410) ενώ η διατήρησή του υψηλότερα του προαναφερθέντος επιπέδου ενισχύει τον προβληματισμό για ολοκλήρωση της μεσοπρόθεσμης καθοδικής τάσης που ξεκίνησε τον Αύγουστο του 2008. Το ευρώ προσέγγισε (\$1,3721) στις 13 Μαΐου το υψηλό (\$1,3737) από 19 Μαρτίου 2009 για να το διασπάσει ανοδικά στις 20 Μαΐου. Όσο το ευρώ διατηρείται άνω της περιοχής των \$1,3740 δημιουργούνται οι προϋποθέσεις επαναπροσέγγισης του επιπέδου αντίστασης \$1,4719 (υψηλό 18/12/2008). Σημαντικά επίπεδα αντίστασης για το ευρώ, πέραν του προαναφερθέντος, συνιστούν τα 1,3855 (Fibonacci retracement¹ 61,8%, \$1,4719-1,2457), \$1,40 και \$1,4361 (υψηλό 29/12/08). Σημαντικά επίπεδα στήριξης για το ευρώ αποτελούν τα \$1,3410 (κινητός μέσος 200 ημερών), \$1,3320 (Fibonacci retracement 38,2%, \$1,4719-1,2457) και τα \$1,2883 (χαμηλό 20 & 22 Απριλίου).

Δολάριο – Ευρώ - Πετρέλαιο : Η παγκόσμια αγορά πετρελαίου προεξοφλώντας τη διαρκή υποτίμηση του δολαρίου διατηρεί υψηλά την τιμή του αργού πετρελαίου για να μην παρασυρθεί σε χρεοκοπία. Οι χώρες του ΟΠΕΚ αρνούνται να αυξήσουν την παραγωγή πετρελαίου παρά το γεγονός ότι η νέα αγορά της Κίνας έχει δυνατότητες απορρόφησης μεγάλων ποσοτήτων.

Επιπλέον στην παγκόσμια αγορά ενέργειας επιδρά η προσπάθεια μιας σειράς χωρών να αποσυνδεθούν από το πετρέλαιο, γιατί η μονομερής εξάρτηση από αυτό δημιουργεί μεγάλα ρίσκα, πιέζει το κόστος των οικονομιών μιας σειράς χωρών και φυσικά είναι υπεύθυνο για τη ρύπανση του περιβάλλοντος και για τα τεράστια κόστη που συνεπάγεται η καταστροφή των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών. Είναι λοιπόν λογικό να αναπτύσσονται προσπάθειες για εναλλακτικές μορφές ενέργειας με μικρότερο κόστος. Η εκρηκτική άνοδος της τιμής του πετρελαίου τα τελευταία χρόνια συμπορεύτηκε με την ανατίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου. Οι τιμές και των δύο μεγεθών κορυφώθηκαν το καλοκαίρι του 2008 και έκτοτε υποχωρούν με ραγδαίους ρυθμούς, υπό την πίεση της παγκόσμιας οικονομικής επιβράδυνσης. Συγκεκριμένα,

¹ Fibonacci retracement: Είναι η παγκόσμια σταθερά 1,618 γνωστή ως Φ. Είναι η τεχνική ανάλυση που χρησιμοποιείτε για την επισήμανση επιπέδων στην οποία η αγορά θα προσεγγίσει και θα ολοκληρώσει μια κίνηση της.

από το 1999 μέχρι τον Ιούλιο του 2008 που καλύπτει η περίοδος που εξετάζει η μελέτη, το πετρέλαιο ξεπερνώντας τα 140 δολάρια το βαρέλι πενταπλασιάστηκε ονομαστικά.

Την ίδια περίοδο παρατηρείται βελτίωση της ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου. Το ευρώ έφτασε στα 1,59 δολάρια στα μέσα Ιουλίου 2008, δηλαδή μια ισοτιμία κατά 45% υψηλότερη από τα επίπεδα του 1999. Η κορύφωση των τιμών και των δύο μεγεθών συμπίπτει χρονικά, όπως επίσης και η μετέπειτα κατάρρευσή τους. Το πετρέλαιο έχει υποχωρήσει κατά 60% περίπου από τα μέγιστα επίπεδα και η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου έχει υποχωρήσει δραστικά, πλησιάζοντας τα επίπεδα του 2003 (κατά 21% στα 1.26 δολ. το ευρώ). Η ισοτιμία ευρώ/δολ. διαδραματίζει ευεργετικό ρόλο κατά την ανατίμηση του πετρελαίου. Ενώ δολαριακά το αργό ανατιμήθηκε κατά 500% περίπου από το 1999 μέχρι τον Ιούλιο του 2008, σε ευρώ η αύξηση αυτή ήταν η μισή (254%). Σε γενικές γραμμές όμως, το πετρέλαιο εμφανίζεται να κερδίζει σε τιμή όταν διολισθαίνει το δολάριο έναντι του ευρώ. Η αρνητική αυτή σχέση έχει ισχυροποιηθεί τα τελευταία δύο χρόνια περίπου. Η μελέτη εντοπίζει ότι η συσχέτιση μεταξύ των μεταβολών στην τιμή του πετρελαίου και στην ισοτιμία ευρώ/δολ. έχει ισχυροποιηθεί από τον Αύγουστο του 2007. Παράλληλα, υπολογίζεται ότι η μακροχρόνια ελαστικότητα της τιμής του πετρελαίου ως προς την ισοτιμία είναι 2,56. Μια αύξηση (μείωση) κατά 1% της (εβδομαδιαίας) ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου συμπορεύεται με μια αύξηση (μείωση) της (εβδομαδιαίας) τιμής του πετρελαίου κατά 2,56%. Επιπλέον, από το καλοκαίρι του 2007 που έχει ισχυροποιηθεί η συσχέτιση μεταξύ των μεταβολών της τιμής του πετρελαίου και της ισοτιμίας, υπολογίζεται ότι μια απότομη μεταβολή στην τιμή του πετρελαίου, στατιστικά, μπορεί να επιδράσει σημαντικά στο επίπεδο της ισοτιμίας και η επίδραση αυτή διαρκεί έως 6 εβδομάδες. Αθροιστικά, μια αύξηση στο ρυθμό μεταβολής της τιμής του πετρελαίου κατά 1 ποσοστιαία μονάδα μπορεί να ακολουθηθεί από αθροιστική αύξηση του ρυθμού μεταβολής της ισοτιμίας (πτώση του δολαρίου έναντι του ευρώ) κατά 1 μια ποσοστιαία μονάδα σε χρονικό ορίζοντα 6 εβδομάδων (ενάμισι μήνα περίπου). Μέσα στο ίδιο χρονικό διάστημα, 70% της μεταβλητότητας της ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου αποδίδεται στις διακυμάνσεις των μεταβολών της τιμής του πετρελαίου. Η απλούστερη οικονομική εξήγηση της αντίστροφης σχέσης μεταξύ δολαρίου και τιμής πετρελαίου, μπορεί να εντοπιστεί (ανάμεσα σε άλλους λόγους που εξετάζει η μελέτη) στο ότι οι παραγωγοί που πουλούν το πετρέλαιο σε δολάρια, ευνοούνται από τις υψηλότερες τιμές του όταν διολισθαίνει έναντι του ευρώ. Η δυναμική της σχέσης που διερευνά η μελέτη είναι ιδιαίτερα θετική για τις οικονομικές εξελίξεις στην ευρωζώνη. Ένα ισχυρό δολάριο έναντι του ευρώ, ευνοεί τις εξαγωγές της ευρωζώνης και συμβαδίζει με την πτώση της τιμής του πετρελαίου. Αυτό έχει ευεργετική επίδραση και στο επίπεδο του πληθωρισμού εφόσον οι τιμές της ενέργειας υποχωρούν. Στην παρούσα φάση της παγκόσμιας οικονομικής επιβράδυνσης, η τιμή του πετρελαίου όπως και οι τιμές των άλλων πρώτων υλών και αγαθών, αναμένεται να υποχωρήσει σημαντικά. Αυτό μπορεί να αποτελέσει τον καταλύτη της οικονομικής ανάκαμψης καθώς επιδρά θετικά στα πραγματικά εισοδήματα των καταναλωτών της ευρωζώνης. Το ερώτημα είναι κατά πόσο αυτή η υποχώρηση θα συμβαδίσει με περαιτέρω άνοδο του δολαρίου έναντι του ευρώ. Και αυτό διότι η τρέχουσα σχέση ισοτιμίας-τιμής πετρελαίου δεν

είναι απαραίτητο ότι θα συνεχιστεί μέσο-βραχυπρόθεσμα.Εξάλλου, οι ανισορροπίες στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών των ΗΠΑ απαιτούν μια ισχυρή διόρθωση του δολαρίου (πτώση) έναντι του ευρώ και των άλλων νομισμάτων των κύριων εμπορικών εταίρων των ΗΠΑ. Υπό το σενάριο αυτό, δεν είναι ξεκάθαρο το ότι η τιμή του πετρελαίου θα εκτιναχθεί σε νέα ύψη. Αν η παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση οδηγήσει σε δραστική μείωση της κατανάλωσης και της οικονομικής δραστηριότητας στο εγγύς μέλλον, ενδέχεται να πραγματοποιηθεί και άλλη κατάρρευση της τιμής του αργού, ακόμη και σε περιβάλλον ασθενέστερου δολαρίου. Ένα ακόμη αρνητικό στοιχείο είναι ότι η δραματική πτώση της τιμής του πετρελαίου, μειώνει δραστικά τα περιθώρια κερδοφορίας των εταιρειών του κλάδου καθώς και τις επενδύσεις σε έργα υποδομής (για νέες εξορύξεις, διυλιστήρια, πετρελαιοαγωγούς κ.ά.) ενώ κάνει λιγότερο συμφέρουσες οικονομικά τις εναλλακτικές μορφές ενέργειας. Υπό αυτή την οπτική γωνία, η πρόσφατη δραματική πτώση της τιμής του πετρελαίου, θέτει δυστυχώς τις βάσεις για μια στενότητα από την πλευρά της προσφοράς στο μέλλον. Για το λόγο αυτό, ενδέχεται η τιμή του πετρελαίου να εκδηλώσει νέες "εκρήξεις" όπως αυτήν που βιώσαμε το περασμένο καλοκαίρι, ακόμη και σε περιβάλλον "ακριβότερου" δολαρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1.Η ΚΡΙΣΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Τα τελευταία χρόνια το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα παρακολουθεί την εξέλιξη μιας κρίσης, η οποία έγινε ορατή το Σεπτέμβριο του 2008 έπειτα από τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν στις μεγαλύτερες εταιρίες του χρηματοπιστωτικού τομέα στις Η.Π.Α..

Χαρακτηριστικό είναι ότι η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται στη μεγαλύτερη πιστωτική κρίση των τελευταίων 70 χρόνων, ύστερα δηλαδή από την κρίση του 1929.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αίτια που οδήγησαν στη σημερινή κρίση καθώς και οι συνέπειες που προκάλεσε.

3.1.1.ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η χρηματοοικονομική κρίση του 2007, που ισχύει και μέχρι σήμερα, δεν δημιουργήθηκε ξαφνικά αλλά είναι αποτέλεσμα κάποιων θεωρητικών σχέσεων οι οποίες εφαρμόστηκαν στο πέρασμα του χρόνου. Αξίζει να αναφερθούν για να γίνουν πιο κατανοητές οι σημερινές εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία.

Πριν και μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο κυριαρχούσε στον κόσμο και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α. αλλά και στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες το οικονομικό σύστημα της λεγόμενης «**ελεύθερης αγοράς**» ή το καπιταλιστικό σύστημα όπως το ονόμασε ο Μαρξ. Το σύστημα αυτό κατέρρευσε σύμφωνα με τον Μαρξ και των υποστηρικτών του, όχι μόνο λόγω των οικονομικών κρίσεων που κατά διαστήματα προκάλεσε αλλά και λόγω των αιματηρών πολέμων μεταξύ των λαών. Ένας τέτοιος πόλεμος ήταν η ρώσικη επανάσταση του 1917 που έγινε και τελικά επικράτησε τότε στη Ρωσία.

Αυτό το γεγονός προκάλεσε την έναρξη ενός νέου οικονομικού συστήματος, αυτού της κεντρικά διευθυνόμενης Οικονομίας, κατά το οποίο δεν υπάρχει πια ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής. Υποστηρίχθηκε από πολλές χώρες, εδραιώθηκε από την χρηματοοικονομική κρίση που ξέσπασε στα τέλη της δεκαετίας του 1920, και εντατικοποιήθηκε από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η κατάρρευση του σοσιαλιστικού συστήματος (και όχι του καπιταλιστικού όπως περίμεναν οι Μαρξιστές), προήλθε ,όπως και η σημερινή κρίση, από το **τραπεζικό σύστημα**.

Συγκεκριμένα, οι εμπορικές τράπεζες ήταν και είναι πάντοτε χρηματοοικονομικοί οργανισμοί που αναπαράγουν χρήμα αλλά και διευκολύνουν συνεχώς την κίνηση και την ανακατανομή του χρήματος μέσα στις πραγματικές οικονομίες.

Για να μπορέσουν όμως οι τράπεζες να διεκπεραιώσουν αυτήν την αποστολή και λειτουργία τους, πρέπει να είναι σε θέση να κερδίζουν πάντοτε τη εμπιστοσύνη όλων εκείνων που θέλουν για ένα χρονικό διάστημα να αποταμιεύσουν τα χρήματά τους, που προς το παρόν, για οποιουδήποτε λόγους δεν θέλουν να καταναλώσουν ή να αποταμιεύσουν οι ίδιοι.

Οι καταθέτες πρέπει όμως να πειστούν ότι οι καταθέσεις τους προς τις τράπεζες από την μία πλευρά είναι ασφαλείς, και έτσι μπορούν ανά πάσα στιγμή να κάνουν αναλήψεις, και από την

άλλη θα έχουν μια σίγουρη αμοιβή (επιτόκιο), ως αμοιβή για την προσωρινή παραίτηση τους από την κατανάλωση των χρημάτων τους.

Οι Τράπεζες με την σειρά τους, δανειοδοτούν τις καταθέσεις αυτές ως επί το πλείστον σε μακροπρόθεσμους επενδυτικούς σκοπούς. Οι δανειολήπτες όμως επιβαρύνονται με το επιτόκιο που παίρνουν οι καταθέτες, συν τα έξοδα και το κέρδος των τραπεζών για τις προσφερόμενες υπηρεσίες τους. Αυτό συνεπάγεται ότι το επιτόκιο που πληρώνουν οι δανειολήπτες πρέπει να είναι υψηλότερο από αυτό που παίρνουν οι καταθέτες.

Οι Τράπεζες έχουν ένα διπλό πρόβλημα. Πρώτον, πρέπει να μπορούν να ελκύουν συνεχεία καταθέτες, οι οποίοι θα τους εμπιστεύονται τα χρήματα τους. Και δεύτερον, πρέπει να μπορούν να βρίσκουν συνεχώς έμπιστους δανειολήπτες, που να μπορούν να ανταποκρίνονται εγκαίρως στην πληρωμή των δόσεων τους. Αν συμβαίνει αυτό, με την ανάλογη πολιτική, ευημερούν λίγο πολύ όλοι οι άνθρωποι μέσα στις κοινωνίες, επειδή δεν ικανοποιούνται μόνο τα συμφέροντα των καταθετών, των δανειοληπτών και των τραπεζών αλλά και όλων των άλλων ανθρώπων μιας κοινωνίας, μιας και όλοι όσοι το θέλουν βρίσκουν εργασία και εισόδημα, αφού το χρήμα κινείται και έτσι δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας, νέα προϊόντα και νέες παραγωγικές μέθοδοι.

Όλα αυτά τελικά φέρνουν την αύξηση του εθνικού προϊόντος! Και έτσι τελικά λειτουργεί το τραπεζικό σύστημα.

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του περασμένου αιώνα προήλθε από ανισορροπία του τραπεζικού συστήματος. Μια ανισορροπία μπορεί να προκληθεί και από φήμες, οι οποίες πανικοβάλλουν τους καταθέτες με συνέπεια να θέλουν όλοι να σηκώσουν τις καταθέσεις τους. Οι φήμες αυτές συνήθως είναι για κακή διαχείριση μιας Τράπεζας. Πράγμα το οποίο είναι πολύ πιθανό γιατί πάνω στην προσπάθεια τους να βρουν δανειολήπτες με μεγάλα κέρδη, μπορεί να πέσουν και σε μερικούς όχι και τόσο υπεύθυνους και να οδηγηθούν ακόμα και σε πτώχευση.

Ο Κεϋνς έβγαλε το συμπέρασμα ότι δεν πρέπει να αφήνουν οι κοινωνίες και οι κυβερνήσεις τους τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος μόνο στο έλεος των μηχανισμών της αγοράς. Και γι' αυτό προτάθηκαν τα εξής μέτρα:

- i. Οι τράπεζες πρέπει να έχουν ένα σημαντικό ποσοστό ιδίου κεφαλαίου σε σχέσεις με τις καταθέσεις που έχουν
- ii. Ένα ποσοστό των καταθέσεων πρέπει να παραμένει στα ταμεία των τραπεζών για τυχόν αναλήψεις
- iii. Ιδρύθηκε ένα Ασφαλιστικό Ταμείο ώστε να είναι ανά πάσα στιγμή εγγυημένο ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό των καταθέσεων
- iv. Ιδρύθηκε μια κρατική υπηρεσία ελέγχου των εμπορικών τραπεζών
- v. Το κράτος αναλαμβάνει την πολιτική ευθύνη και την ομαλή λειτουργία του Τραπεζικού συστήματος.

Αποτέλεσμα των μέτρων αυτών ήταν ότι μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και μέχρι το 2008 δεν υπήρχαν αξιοσημείωτες πτωχεύσεις τραπεζών που να συγκλόνιζαν την εμπιστοσύνη των καταθετών στο τραπεζικό σύστημα.

Γιατί όμως φτάσαμε ξαφνικά το 2008 στη χρηματοοικονομική κρίση που βιώνουμε σήμερα;

Δημιουργήθηκαν ανισοροπίες στις αγορές των αγαθών, στους μισθούς και στα επιτόκια, επειδή δεν παρέβηκαν οι κυβερνήσεις των κρατών, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται κατά καιρούς οικονομικές κρίσεις.

Σκοπός είναι να επηρεάζεται η συνολική ζήτηση του χρήματος, η ζήτηση των αγαθών και η ζήτηση του εργατικού δυναμικού έτσι ώστε να επιτυγχάνεται διαρκώς πλήρης απασχόληση.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 70 υπήρξε ευημερία. Έπειτα όμως άρχισαν να εμφανίζονται παγκοσμίως χαμηλά ποσοστά αύξησης του εθνικού προϊόντος, ανεργία μαζί με πληθωρισμό καθώς και δυσκολίες στην χρηματοδότηση των ασφαλιστικών συστημάτων. Άρχισαν να εξαπλώνονται λόγω υπέρβασης των παρεμβατισμών του κράτους. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τα εξής:

- i. Υπέρογκες παροχές
- ii. Υπέρμετρα και οικονομικώς μη αποδοτική φορολογία
- iii. Συνεχείς, άμεσους και άσκοπους παρεμβατισμούς στην οικονομική διαδικασία
- iv. Τα συνδικάτα απαιτούσαν παράλογες και αντιπαραγωγικές αυξήσεις των μισθών

Ο Ρέιγκαν στις ΗΠΑ, η Θάτσερ στη Μεγάλη Βρετανία, ο Σιράκ στη Γαλλία, ο Κόλ και ο Σρέντερ στη Γερμανία αλλά και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το λεγόμενο <σύμφωνο σταθερότητας> άρχισαν να εφαρμόζουν πιστά την απαίτηση των φιλελεύθερων οικονομολόγων, δηλαδή, την απελευθέρωση των αγορών από τις κρατικές παρεμβάσεις. Η απελευθέρωση πραγματοποιήθηκε με γρήγορους ρυθμούς σε μεγάλο βαθμό τα τελευταία χρόνια και οδήγησε πράγματι τις χρηματαγορές από την αυστηρή επιτήρηση του κράτους. Όμως είχε την εξής συνέπεια: οι πλούσιοι έγιναν πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι. Π.χ. στη Γερμανία μειώθηκε το ποσοστό των μισθών επί του εθνικού εισοδήματος από το 74% στο 67% και αυξήθηκε το ποσοστό των κερδών από περιουσιακά στοιχεία από το 26% στο 33%.

Οι πρώτες χώρες που επηρεάστηκαν από την απελευθέρωση αυτή ήταν οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία. Αποσταθεροποιήθηκε η αγορά χρήματος, μειώθηκαν οι επενδύσεις και η απασχόληση. Γι' αυτό δημιουργήθηκαν οι επενδυτικές Τράπεζες (investment bank). Αυτές έχουν μεν το συνθετικό όνομα "τράπεζα" αλλά στην κυριολεξία δεν είναι οι παραδοσιακές τράπεζες που υπόκεινται στα μέτρα προστασίας και ελέγχου του κράτους. Με αυτόν τον τρόπο κατάφεραν να δανειοδοτούν φθηνότερα και να δίνουν στους καταθέτες του υψηλότερα επιτόκια. Όμως τελικά οι πελάτες του υπόστηκαν μεγάλες απώλειες γιατί οι μάντζερ των τραπεζών αυτών πήραν αποφάσεις μεγάλου ρίσκου, αφού συμμετέχουν μόνο στα κέρδη και καθόλου στις ζημιές των τραπεζών.

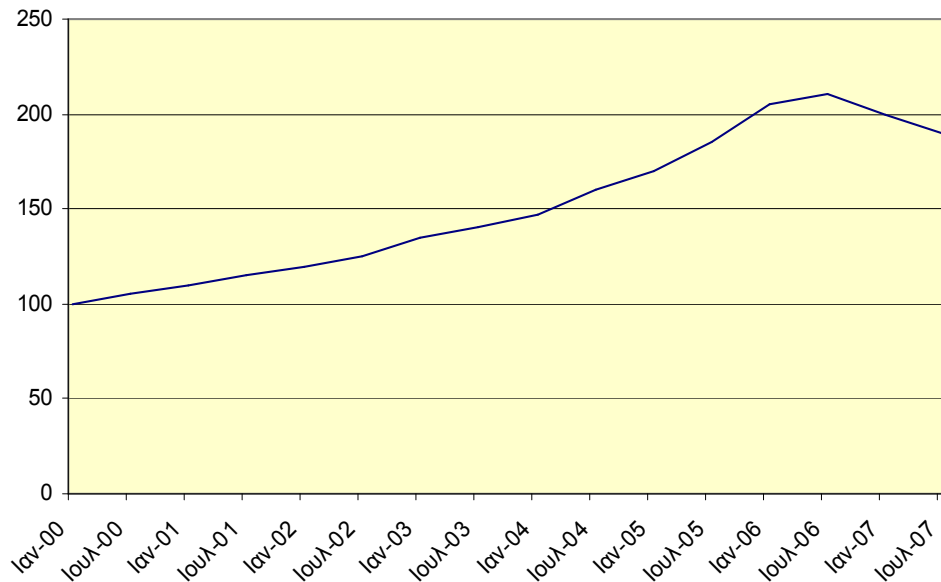
Οι παραδοσιακές τράπεζες ίδρυσαν θυγατρικές σε χώρες με λιγότερα έξοδα προστατευτισμού από τα κράτη τους.

Επιπλέον, ο Μπους μείωσε τα πραγματικά επιτόκια δανείων στις εμπορικές τράπεζες σχεδόν στο μηδέν και έτσι δόθηκαν άφθονα στεγαστικά δάνεια σε όλους με μόνη ασφάλεια του δανείου την αγοραστική αξία του ακινήτου. Αυξήθηκε η ζήτηση για ακίνητα, ανέβηκαν τα επιτόκια και αυξήθηκε ο αριθμός των καταθετών, δανειοληπτών και αγοραστών ακινήτων σε όλο τον κόσμο.

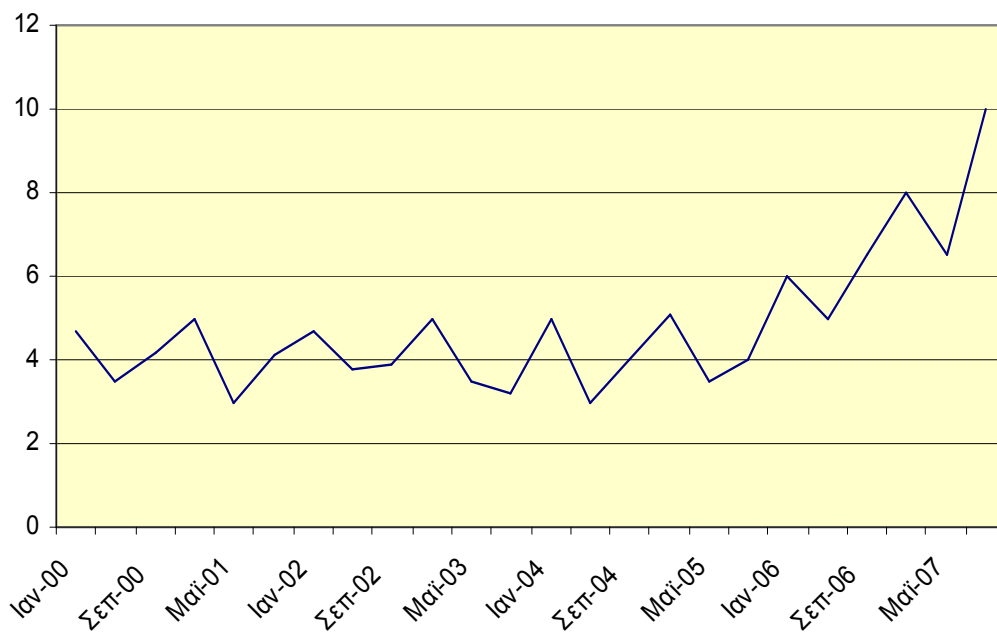
Αυτό οδήγησε τους δανειολήπτες να μην μπορούν να ξεπληρώσουν και τελικά να πανικοβληθούν οι καταθέτες. Έτσι άρχισε ο κίνδυνος των τραπεζών και σταμάτησε απότομα η διακίνηση του χρήματος.

Και τελικά το αποτέλεσμα ήταν η πραγματική οικονομική κρίση που ισχύει μέχρι σήμερα και που επηρέασε την οικονομία πολλών κρατών παγκοσμίως.

Δείκτης ονομαστικών τιμών κατοικιών

Απόθεμα νέων κατοικιών προς πώληση

3.1.2.ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η κρίση που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ επηρέασε αδιαμφισβήτητα όλη την υφήλιο. Αν και όλες οι χώρες που επηρεάστηκαν έλαβαν μέτρα σε σύντομο χρονικό διάστημα έγινε φανερό ότι έπρεπε να ενεργήσουν από κοινού.

Πριν από την κρίση επικρατούσε ένα θετικό κλίμα. Οι τιμές πετρελαίου, για παράδειγμα είχαν ανοδική πορεία (μέχρι και 147 δολάρια το βαρέλι). Επίσης, οι τράπεζες έβλεπαν υψηλά κέρδη από τα στεγαστικά δάνεια, λόγω της αύξησης των αξιών των κατοικιών. Όμως όταν άρχισε η πτώση των αξιών αυτών, οι δανειολήπτες δεν κατάφεραν να ξεπληρώσουν τα δάνεια τους με αποτέλεσμα οι τράπεζες να κατασχέσουν τις κατοικίες και να πέσουν ακόμα περισσότερο οι αξίες τους. Ακόμα οι τράπεζες δεν μπορούσαν να αλλάξουν τις ευθύνες πληρωμής απέναντι στους καταθέτες επειδή η περιουσία τους έχασε αξία. Τελικά αναγκάστηκαν να δανειστούν από άλλα χρηματοοικονομικά ιδρύματα με μεγάλα, όμως, ρίσκα, να περιορίσουν την δανειοδότηση (ακόμα και τα καταναλωτικά δάνεια), και να αυξήσουν τα επιτόκια.

Συγκεκριμένα, οι συνέπειες της κρίσης είναι οι εξής:

1. Μείωση του ΑΕΠ:

Στην Αμερική, για το τέταρτο τρίμηνο του 2008 ο ρυθμός μείωσης του αναφερόταν σε 3,8%, ενώ στις 27/02/09 σε 6,2%. Και αυτό γιατί μεγάλη πτώση σημείωσαν οι «Ακαθάριστες Ιδιωτικές Εγχώριες Επενδύσεις», που από -5.8% και -11.5% που σημείωσαν στο πρώτο και δεύτερο τρίμηνο του 2008, πέρασαν σε μία μικρή αύξηση +0.4% στο τρίτο τρίμηνο, για να καταβαραθρωθούν στο -20.8% στο τέταρτο και τελευταίο τρίμηνο του 2008. Επίσης επηρεάστηκε και η μείωση των καταναλωτικών δαπανών που σημειώθηκε σε 4.3% στο τελευταίο τρίμηνο του 2008, και αποτελεί το μεγαλύτερο αρνητικό ποσοστό από το δεύτερο τρίμηνο του 1980! Αν όμως στην κρίση του 1980 (που η μείωση του ΑΕΠ κράτησε μόνο δύο τρίμηνα) οι εξαγωγές αυξάνονταν (κατά 7.7% για το δεύτερο τρίμηνο) ή σημείωναν μικρή μείωση (της τάξης του -0,8% για το τρίτο τρίμηνο), τώρα οι εξαγωγές έχουν κι αυτές καταποντιστεί στο -23.6% (σημειώνοντας αρνητικό ρεκόρ από το τέταρτο τρίμηνο του 1971).

Στην Ευρώπη, η Κομισιόν αναφέρει παράλληλα ότι η ύφεση που ξεκίνησε το δεύτερο τρίμηνο του 2008 επιδεινώθηκε προς το τέλος του έτους, με το ΑΕΠ τόσο της ΕΕ όσο και της ζώνης ευρώ να υποχωρεί κατά 1½% (σε τριμηνιαία βάση) το τελευταίο τρίμηνο. Η Επιτροπή αναφέρει ότι από τις έρευνες και τα τεκμηριωμένα στοιχεία προκύπτει περαιτέρω επιδείνωση το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους.

2. Αύξηση της ανεργίας:

Ένα αποτέλεσμα της πρόσφατης κρίσης ήταν οι απολύσεις των χρηματοπιστωτικών εταιρειών μέχρι τον Αύγουστο του 2008 να φτάσουν τον πρωτοφανή αριθμό των 654000 θέσεων.

Δυστυχώς όμως η αύξηση της ανεργίας επηρέασε και άλλους τομείς γιατί πολλοί άνθρωποι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους αφού δεν μπορούσαν να ξεχρεώσουν τα στεγαστικά δάνεια.

3. Αύξηση του δημόσιου χρέους των χωρών:

Τον τελευταίο καιρό παρατηρούμε μια αύξηση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων στις ΗΠΑ, όπου η απόδοση του δεκαετούς ομολόγου αυξήθηκε από 2,07% που ήταν τον Δεκέμβριο 2008 σε 3,71% τον Ιούνιο. Πρόκειται για μια αύξηση στην απόδοση της τάξης του 79%. Από την άλλη πλευρά, η απόδοση του τριακονταετούς ομολόγου αυξήθηκε από 2,5% τον περασμένο Δεκέμβριο σε 4,5% σήμερα. Όμως η ερμηνεία αυτής της αύξησης έδωσε την ευκαιρία στον Κρούγκμαν και τον Φέργκιουσον να διασταυρώσουν τα ξίφη τους.

Από την πλευρά του, ο Φέργκιουσον υποστηρίζει ότι η αύξηση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων εκφράζει την ανησυχία της αγοράς για τον πληθωρισμό, που θα είναι το αποτέλεσμα των μέτρων τόνωσης της οικονομίας του προέδρου Ομπάμα. Τα μέτρα αυτά - δηλαδή η αύξηση των κρατικών δαπανών- οδηγούν σε αύξηση του ελλείμματος, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των αποδόσεων των ομολόγων καθώς αυξάνονται οι φόβοι σχετικά με τη φερεγγυότητα του αμερικανικού Δημοσίου. Τους φόβους του Ferguson συμμερίζονται πολλοί, μεταξύ των οποίων και η Αγκελα Μέρκελ.

Ακριβώς αντίθετη είναι η ερμηνεία που δίνει ο Κρούγκμαν στην αύξηση των αποδόσεων. Για τον Αμερικανό οικονομολόγο, οι αυξημένες αποδόσεις σηματοδοτούν ότι η οικονομική πολιτική του προέδρου Ομπάμα αρχίζει να αποδίδει καρπούς. Τα κρατικά ομόλογα είχαν τόσο χαμηλές αποδόσεις τον περασμένο Δεκέμβριο, γιατί οι επενδυτές δεν ήθελαν να ελαχιστοποιήσουν το ρίσκο των επενδύσεών τους. Η πιο ασφαλής επένδυση ήταν τα κρατικά ομόλογα, στην οποία όλοι επένδυαν τα χρήματά τους -πουλώντας μετοχές, επιχειρηματικά ομόλογα κ.λπ. Όμως πρόσφατα, καθώς οι επενδυτές αρχίζουν να ανακτούν την εμπιστοσύνη τους στην οικονομία, αρχίζουν να ξεφορτώνονται τα κρατικά ομόλογα και να στρέφονται πάλι προς πιο ριψοκίνδυνες επενδύσεις. Η αύξηση, λοιπόν, των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων τον τελευταίο καιρό αντιπροσωπεύει μια επιθυμητή εξομάλυνση της κατάστασης μετά τον αρχικό πανικό.

4. Χρεοκοπία πολλών επιχειρήσεων:

Η Ελβετία ήταν μια από τις χώρες με τις περισσότερες χρεοκοπίες επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα κατά 20% αυξήθηκαν οι χρεοκοπίες επιχειρήσεων στη χώρα το τελευταίο τρίμηνο του 2008.

Επίσης στην Αμερική χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πτώχευση της Lehman Brothers. Η 4^η μεγαλύτερη επενδυτική τράπεζα των ΗΠΑ, το χρέος της οποίας ξεπερνά τα 613 δις δολάρια ανακοίνωσε στις 15/09/2008 την μεγαλύτερη χρεοκοπία στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών.

5. Συγχωνεύσεις πολλών επιχειρήσεων:

Κατά το 2008 (σύμφωνα με στοιχεία του Bloomberg) η συνολική αξία των ανακοινωμένων συγχωνεύσεων και εξαγοράσεων παγκοσμίως διαμορφώθηκε σε 2,50 τρισ. δολάρια, 38% χαμηλότερα από το 2007, που η αξία συναλλαγών είχε φθάσει στα επίπεδα ρεκόρ των 4,06 τρισ. δολαρίων. Ο αριθμός των ανακοινωμένων

συγχωνεύσεων και εξαγοράσεων μειώθηκε κατά 17% σε σχέση με το 2007, φθάνοντας τις 27.400.

Ο αριθμός των συμφωνιών οι οποίες ακυρώθηκαν έφτασε τις 755, ενώ το ύψος αυτών άγγιξε τα 637 δισ. δολάρια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της αυστραλιανής BHP Billiton, η οποία απέσυρε την αρχική της προσφορά, ύψους 147 δισ. δολαρίων για την εξαγορά του βασικού ανταγωνιστή της στο μεταλλευτικό κλάδο, Rio Tinto, καθιστώντας την τη μεγαλύτερη συμφωνία που έχει ακυρωθεί στην επιχειρηματική ιστορία.

6. Αυξημένη αποστροφή κινδύνου στο Χρηματιστήριο:

Το 2008 υπήρξαν μεγάλες πτώσεις στις ευρωπαϊκές χρηματαγορές αλλά και στην Νέα Υόρκη με τον δείκτη Dow Jones να πέφτει κατακόρυφα. Τον Οκτώβριο μειώθηκε και κατά -7,33% και έκανε τους επενδυτές να ανησυχούν για τις απώλειες των τραπεζών. Αλλά και τον Μάρτιο του 2009 έφτασε σε μείωση 4,24%.

7. Περιορισμός εξαγωγών:

Το 2009 χώρες της Ευρώπης όπως η Γερμανία παρουσίασαν μείωση των εξαγωγών τους σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Στη Γερμανία μειώθηκαν οι εξαγωγές χημικών και καταναλωτικών προϊόντων περισσότερο στις τρίτες χώρες όπως η ανατολική Ευρώπη, η Ρωσία αλλά και η Ασία.

8. Μείωση τουριστικού συναλλάγματος:

Ο τουρισμός των μεσογειακών χωρών της Ε.Ε. δοκιμάζεται από το ισχυρό ευρώ, καθώς πολλοί Βορειοευρωπαίοι στρέφονται σε προορισμούς όπως η Τουρκία, η Κροατία ή το Μαυροβούνιο ή τις χώρες της Βαλτικής, όπου τα χρήματά τους έχουν μεγαλύτερη αγοραστική δύναμη.

Άλλες χώρες της Ε.Ε., ωστόσο, όπως η Ισπανία ή η Μάλτα, φαίνεται να κρατούν καλύτερη «άμυνα» από την Ελλάδα στη δεινή κρίση που πλήττει και τον τουρισμό. Είναι χαρακτηριστικό, σύμφωνα με στοιχεία της στατιστικής υπηρεσίας των γερμανικών αεροδρομίων, η μείωση αφίξεων Γερμανών στα ελληνικά νησιά έφθανε στο πρώτο τετράμηνο Ιανουαρίου-Απριλίου το -44%. Την ίδια στιγμή η Γαλλία εμφάνιζε ισχυρή άμυνα με μείωση -0,9%, η Ιταλία αύξηση +0,3%, η Πορτογαλία αύξηση +8,5%.

9. Μείωση ναυτιλιακών ναύλων:

Η ναυτιλία είναι ένας από τους κλάδους που επηρεάστηκαν σχεδόν άμεσα από την τρέχουσα οικονομική αναταραχή στις παγκόσμιες χρηματοοικονομικές αγορές, σημειώνοντας μεγάλη μείωση στις τιμές τόσο των ναύλων, όσο και των αξιών των πλοίων.

Η μείωση των δανειακών κεφαλαίων από αρκετές ναυτιλιακές τράπεζες, ως απόρροια της έλλειψης ρευστότητας των τελευταίων, περιόρισε την περαιτέρω δραστηριότητα και ανάπτυξη αφενός του διεθνούς εμπορίου των αγαθών και των πρώτων υλών, αφετέρου της ίδιας της ναυτιλιακής αγοράς. Η τρέχουσα δυσπιστία μεταξύ των τραπεζών και η έλλειψη εγγυητικών επιστολών περιόρισαν στο ελάχιστο τα πιστωτικά όρια στη χορήγηση νέων δανείων, γεγονός που είχε αρνητικό αντίκτυπο στον όγκο των μεταφερόμενων φορτίων

Πέραν των αρνητικών αποτελεσμάτων στη ναυλαγορά, οι αγοραπωλησίες των πλοίων σημείωσαν σημαντική μείωση. Ως εκ τούτου, οι πλοιοκτήτες είδαν τα έσοδα να εξανεμίζονται, καθώς η αξία των στόλων τους μειώθηκε αισθητά, έως και πάνω από 60% σε μερικές κατηγορίες πλοίων. Η σημαντική μείωση της αξίας των πλοίων είχε ως αποτέλεσμα τα μεγάλης ηλικίας πλοία είτε να αποστέλλονται προς διάλυση σε μειωμένες τιμές (δεδομένου ότι δεν είναι πλέον ανταγωνιστικά), είτε να αντικαθίστανται με ιδιαίτερα χαμηλούς ρυθμούς από νεότερα πλοία. Παράλληλα, στην αγορά των νέων κατασκευών παρατηρούνται φαινόμενα τόσο ακύρωσης, όσο και αναβολής ή επαναδιαπραγμάτευσης των όρων των συμβολαίων ναυπήγησης. Μάλιστα, αρκετοί πλοιοκτήτες αδυνατούν να αντλήσουν δανειακά κεφάλαια (χάνοντας εκατομμύρια δολάρια σε προκαταβολές), ενώ πολλά ναυπηγεία αντιμετωπίζουν αφενός μεν χαμηλότερα αναμενόμενα έσοδα από ακυρώσεις μελλοντικών παραδόσεων, αφετέρου δε κεφαλαιακές ζημιές από τις τρέχουσες αναβολές / ακυρώσεις παράδοσης. Οι μειωμένες τιμές ναύλων, οι συρρικνωμένες αξίες των δανειακών ενεχύρων και οι ακυρώσεις των νεόκτιστων πλοίων δημιουργούν προβλήματα ρευστότητας σε πολλούς πλοιοκτήτες, καθιστώντας δύσκολη την αποπληρωμή των δανείων. Σε αρκετές περιπτώσεις, τα δάνεια τελούν υπό επαναδιαπραγμάτευση και αναδομούνται με τη βοήθεια των τραπεζών, δίνοντας στους πλοιοκτήτες τον χρόνο να αναδιοργανωθούν και να αρχίσουν εκ νέου τις πληρωμές. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, καθίσταται κατανοητή η τάση συγχώνευσης των εταιρειών στη ναυτιλιακή αγορά, καθώς η εταιρική αναδόμηση και ο νέος προγραμματισμός αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για μια υγιή αποκατάσταση.

10. **Αναδιάρθρωση κεφαλαιακής σύνθεσης εταιριών:**

Στη μέση της οικονομικής κρίσης, πολλές εταιρείες αναγκάστηκαν, για να μειώσουν το κόστος λειτουργίας τους, να μειώσουν και το προσωπικό τους, ακόμα και εάν πολλές φορές επρόκειτο για ταλαντούχα στελέχη με πολύ υψηλές θέσεις στην ιεραρχία των εταιρειών. Άρα αναγκάστηκαν να αλλάξουν την σύνθεση των κεφαλαίων τους ως μια προσπάθεια για να αντιμετωπίσουν την παρούσα κατάσταση και να μην καταφύγουν στην χρεοκοπία.

3.2. Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από το γενικευμένο δυσμενές κλίμα της τελευταίας περιόδου δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη και η χώρα μας, καθώς από τον Σεπτέμβριο του 2008 και σταδιακά μέχρι σήμερα η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Για πρώτη φορά η Ελλάδα βρίσκεται, από το φθινόπωρο του 2008, σε μια κατάσταση αναστάτωσης όσον αφορά την οικονομία.

Στη συνέχεια αναλύονται τα αίτια που προκάλεσαν την είσοδο της κρίσης στην Ελλάδα, οι συνέπειες που επέφερε στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, καθώς και τα μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί.

3.2.1. ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η χρηματοοικονομική κρίση, μετά την Αμερική, εξαπλώθηκε πολύ γρήγορα και σε χώρες της Ευρώπης και τελικά έφτασε πολύ σύντομα και στην Ελλάδα.

Βέβαια η χώρα μας δεν θα επηρεαζόταν αν δεν υπήρχαν κάποιοι παράγοντες, οι οποίοι οδήγησαν την Ελληνική Αγορά να πλήττεται από την χρηματοοικονομική κρίση.

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας ήταν ότι η **ικανότητα δανειοδότησης** των Ελλήνων έφτασε και ξεπέρασε τα όρια της. Υπήρξε το γεγονός που έχει προαναφερθεί ότι οι δανειολήπτες δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στην πληρωμή των δόσεων τους και επομένως και οι τράπεζες δεν μπόρεσαν να ικανοποιήσουν πλήρως του καταθέτες τους. Έτσι έγιναν λίγο πιο 'σφιχτά' τα νέα δάνεια αλλά κυρίως εμφανίστηκε η απροθυμία των καταναλωτών για καινούρια δάνεια.

Ένα άλλο πάρα πολύ σημαντικό αίτιο έλευσης της κρίσης στην Ελλάδα ήταν τα προβλήματα στο σύστημα **διακυβέρνησης**, τα οποία είναι ευδιάκριτα στον πίνακα των διεθνών συγκρίσεων. Σε έρευνα του ΟΟΣΑ¹, η Ελλάδα έχει έναν από τους χαμηλότερους δείκτες «μεταρρυθμιστικής ικανότητας» μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Η Παγκόσμια Τράπεζα διαπίστωσε πως η Ελλάδα υστερεί στη «διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας». Επίσης, η ελληνική παραοικονομία υπερβαίνει σε όγκο την οικονομία των υπολοίπων χωρών της Ευρωζώνης.

Το τελευταίο αίτιο είναι ότι όσοι ασχολούνται με το **εμπόριο** επιθυμούν τον εκσυγχρονισμό, ενώ η κοινωνία στο σύνολο της μένει προσηλωμένη σε παραδοσιακές συνήθειες. Ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων μαζί με την **αύξηση των επιτοκίων** και την **άνοδο του πληθωρισμού** οδήγησε την ελληνική οικονομία στην χρηματοοικονομική κρίση.

¹ **ΟΟΣΑ:** Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη

3.2.2.ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση επηρέασε την ελληνική οικονομία προκαλώντας σοβαρές συνέπειες.

Συγκεκριμένα, οι συνέπειες που προκάλεσε επηρέασαν περισσότερο τους εξής κλάδους της οικονομίας:

- **Τον τραπεζικό κλάδο**
- **Τον τουρισμό**
- **Την ναυτιλία**
- **Τα ακίνητα**

Παρακάτω αναλύονται οι συνέπειες που επηρέασαν τον κάθε κλάδο ξεχωριστά για να γίνει αντιληπτό το πόσο σημαντική ήταν και είναι η κρίση στην Ελλάδα.

➤ **ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ:**

Ο τραπεζικός κλάδος είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής οικονομίας γιατί επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα όλα τα φυσικά ή μη φυσικά πρόσωπα.

Επομένως οποιαδήποτε μεταβολή του, όπως έγινε τώρα με την κρίση, έχει συνέπειες πολύ σημαντικές.

Οι συνέπειες που προκλήθηκαν από την χρηματοοικονομική κρίση ήταν οι εξής:

i. **Δυσμενείς επιπτώσεις στις τραπεζικές μετοχές:**

Οι ελληνικές τραπεζικές μετοχές σημείωσαν πτώση όλο αυτό το διάστημα (το 2008 ειδικά οι τράπεζες: Alpha Bank, Τράπεζα Κύπρου, Marfin Popular Bank, Τράπεζα Πειραιώς, Εμπορική Τράπεζα). Και ο λόγος είναι η ανυπαρξία μεγάλων αγοραστών επειδή, πρώτον, σε εποχές κρίσης, οι αγοραστές είναι λιγότεροι, δεύτερον, μερικοί διστάζουν να αγοράσουν τραπεζικές μετοχές και, τρίτον, ένα άλλο τμήμα τους αποστασιοποιείται από το επενδυτικό προϊόν «Ελλάδα».

Λόγω αυτής της πτώσης οι ελληνικές τράπεζες αναγκάστηκαν να αυξήσουν τα επιτόκια των μετοχών τους για να αυξήσουν τα κέρδη τους.

ii. **Τιτλοποίηση δανείων:**

Οι εμπορικές τράπεζες για να τροφοδοτήσουν με ρευστότητα την αγορά αλλά και για να αυξήσουν τα κέρδη τους εξέδωσαν ομόλογα (που αντιστοιχούσαν σε τιτλοποιημένα δάνεια μειωμένης εξασφάλισης) τα οποία πωλούσαν σε επενδυτές με αποτέλεσμα τα νέα κεφάλαια που συγκέντρωσαν να τα χορηγήσουν στην αγορά.

Η τιτλοποίηση αυτή προσέφερε τα εξής πλεονεκτήματα στις εμπορικές τράπεζες:

- Βελτίωση των ισολογισμών τους και αύξηση της κυκλοφοριακής ταχύτητας των αποθεμάτων τους.
- Βελτίωση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας
- Χαμηλό κόστος δανεισμού
- Εύρεση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης

Όμως η τιτλοποίηση εμπεριέχει και κινδύνους, όπως ο υπερδανεισμός των νοικοκυριών, η υψηλή επισφάλεια και η αβεβαιότητα για τα ακίνητα, οι οποίοι εντάθηκαν στην περίοδο της

κρίσης που διανύουμε και έτσι υπήρξε σοβαρός περιορισμός σε τιλοποιημένα δάνεια μειωμένης απασχόλησης.

iii. **Περιορισμένη χρήση δανειοδότησης:**

Η Ελλάδα παρουσιάζεται στην Ευρώπη ως μια χώρα κακής επένδυσης λόγω του ότι η χορήγηση δανείου «πληρώνεται» ακριβά εξαιτίας των υψηλών επιτοκίων χρηματοδότησης.

Τα προηγούμενα χρόνια ο δανεισμός ήταν υψηλός, σε σημείο που σχεδόν 6 στους 10 Έλληνες αντιμετώπιζαν δυσκολίες στην αποπληρωμή της δόσης του στεγαστικού τους δανείου. Συνδυάστηκε όμως και με τα συνεχόμενα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και οδήγησε στη μείωση της φερεγγυότητας του ελληνικού κράτους την περίοδο που διανύουμε, καθώς οι πλεονασματικές μονάδες ήταν διατεθειμένες να δανείσουν τα χρήματα τους σε σταθερές οικονομικά χώρες και όχι σε χώρες αδύνατες. Αποτέλεσμα όλου αυτού ήταν η μεγάλη αύξηση του επιτοκίου δανεισμού που συνεπάγεται περαιτέρω δυσκολίες στην εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την χρηματοδότηση των μέτρων εξυγίανσης του οικονομικού τομέα.

Στην Ελλάδα, παρόλα αυτά, δεν είδαμε άμεσες συνέπειες στη δανειοδότηση, αφού δεν έκλεισε καμία τράπεζα. Άλλαξε μόνο η εμπορική πολιτική δανεισμού των τραπεζών και συγκεκριμένα η τιμολόγηση, οι όροι χρηματοδότησης και η διάρκεια πιστωτικής επέκτασης. Οι τράπεζες πλέον προσπαθούν τα δάνεια που συνάπτουν να μην έχουν μεγάλη διάρκεια αποπληρωμής. Επιπλέον δέχτηκαν πιέσεις από την Τράπεζα της Ελλάδος ώστε να μειώσουν τους επισφαλείς δανειολήπτες τους, μιας και φέτος υπολογίζεται ότι τα επισφαλή δάνεια θα φτάσουν από 2 έως 2,4 δις ευρώ δηλαδή θα είναι αυξημένα κατά 75%.

iv. **Δάνεια τραπεζών από την Ευρωπαϊκή Ένωση και μείωση επιτοκίων καταθέσεων::**

Οι ελληνικές τράπεζες, για να μπορούν μεγαλώσουν τα κέρδη τους και να αυξήσουν την ρευστότητα των 28 δις ευρώ που λαμβάνουν από το Δημόσιο αναγκάστηκαν να καταφύγουν στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και να ζητήσουν δάνεια με ευνοϊκότερους όρους. Με αυτό τον τρόπο ήθελαν να έχουν και τα δάνεια που δίνουν οι ίδιες ευνοϊκούς όρους.

Συγκεκριμένα η Alpha Bank ζήτησε δανειακή σύμβαση 250 εκατ. ευρώ. Ομοίως και η Euro bank ζήτησε το ίδιο ποσό για να χρηματοδοτήσει με δάνεια ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ακολούθησαν αιτήσεις από την Αγροτική Τράπεζα, την Τράπεζα Πειραιώς, την Εθνική Τράπεζα και την Marfin.

Ο λόγος που κατέφυγαν στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων είναι ότι τα κεφάλαια της διατίθενται με χαμηλό επιτόκιο και έτσι μπορούν να δώσουν χαμηλότοκα δάνεια.

Όμως τελικά η μείωση των επιτοκίων δεν είχε τα οφέλη που περίμεναν οι Έλληνες δανειολήπτες. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, οι μειώσεις ήταν ελάχιστες, ενώ έγιναν ακόμα και αυξήσεις. Π.χ. στα στεγαστικά δάνεια το επιτόκιο ήταν 4,14% στις αρχές του 2008 (ενώ το euribor ήταν 4,69%). Στα τέλη του 2008 το επιτόκιο των στεγαστικών έφτασε το 5,5% και το euribor το 5,39%. Τον Μάιο του 2009 ξεπέρασε το 5%, δηλαδή βρέθηκε 3,5 μονάδες υψηλότερα από το euribor της ίδιας περιόδου. Ακόμα και μέχρι τον Αύγουστο του 2009 τα στεγαστικά επιτόκια κυμάνθηκαν πάνω από 4%, ενώ το euribor κάτω από 1%.

(Πρέπει να επισημανθεί ότι ως ευρίβοι αναφέρεται το επιτόκιο που φέρνει την ισορροπία μεταξύ της συνολικής ζήτησης αποθεματικών από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της συνολικής προσφοράς τους προς την αγορά.)

Από όλο αυτό φαίνεται οι ελληνικές τράπεζες όχι μόνο δεν έδωσαν χαμηλότοκα δάνεια, αλλά αύξησαν τα επιτόκια παραπάνω από τις τιμές που ίσχυαν πριν από την κρίση. Οι αυξήσεις αυτές έγιναν κυρίως σε στεγαστικά, καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες.

Ταυτόχρονα, μείωσαν τα επιτόκια των καταθέσεων με αποτέλεσμα η διαφορά να μεγαλώνει περισσότερο σε βάρος των δανειοληπτών και των καταθετών. Συγκεκριμένα, στις καταθέσεις προθεσμίας τα επιτόκια, από 6% που ήταν στα τέλη του 2008, έφτασαν το 1,5%. Το ίδιο συνέβη και με τις καταθέσεις ταμιευτηρίου, που για ποσό έως 30000 ευρώ τα επιτόκια έφτασαν το 0,20-0,30%. Και όλα αυτά ενώ ο πληθωρισμός την ίδια χρονολογική περίοδο ανέρχεται σε 0,50-0,60%, επιβαρύνοντας ακόμα τους καταθέτες οι οποίοι έχουν ακόμα να πληρώσουν τις δόσεις των δανείων τους, τα ενοίκια και τους λογαριασμούς τους.

Οι καταθέτες παλαιότερα είχαν την δυνατότητα να καταθέσουν τα χρήματά τους πετυχαίνοντας αποδόσεις πολύ υψηλότερες από αυτές των βραχυπρόθεσμων κρατικών ομολόγων και, επιπλέον, οι κυβερνήσεις παρείχαν έως και 100000 ευρώ εγγύηση. Τώρα πια τα επιτόκια δεν δίνουν αυτές τις αποδόσεις. Και ακόμα, πολλοί καταθέτες στο τέλος κάθε έτους ανανεώνουν τις καταθέσεις τους με χαμηλότερα επιτόκια από ότι παλαιότερα. Επιπλέον, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα τα ελληνικά νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις τον Μάρτιο του 2009 απόλαυσαν επιτόκια προθεσμιακών καταθέσεων έως 1 χρόνο υψηλότερα κατά 0,64% σε σχέση με τον μέσο όρο των κρατών μελών της Ευρωζώνης.

ν. **Έκδοση εταιρικών ομολόγων:**

Η χρηματοοικονομική κρίση έχει αναγκάσει τις μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες και μεγάλες επιχειρήσεις να δανειστούν ακριβά, εκδίδοντας ομόλογα με σταθερές αποδόσεις για διάστημα 3-5 χρόνων. Τον Σεπτέμβριο του 2009 η απόδοση των τραπεζικών ομολόγων ήταν έως και 5% ενώ σε μεγάλες επιχειρήσεις τα επιτόκια που δόθηκαν έφτασαν και το 8%.

Όμως οι επενδύσεις αυτές απευθύνονται μόνο σε όσους μπορούν να δώσουν μεγάλα ποσά, της τάξεως τουλάχιστον των 50000 ευρώ.

Την ίδια περίοδο, το επιτόκιο ταμιευτηρίου έφτανε το 0,5%, το επιτόκιο προθεσμιακών καταθέσεων έφτανε το 3%, ενώ ένα ομόλογο σταθερού επιτοκίου είχε απόδοση έως και 5% ανά έτος. Δηλαδή προσέφερε δεκαπλάσια απόδοση σε σχέση με το ταμιευτήριο.

Τα ομόλογα αυτά απευθύνονται μόνο σε πελάτες που γνωρίζουν καλά τις επενδύσεις και τους κινδύνους που λαμβάνουν. Έτσι οι επενδυτές ζητούσαν επενδύσεις που θα τους προσέφεραν σίγουρες αποδόσεις.

Σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα, οι καταθέσεις προθεσμίας τον Απρίλιο του 2009 είχαν επιτόκιο 2,8% και τα ομόλογα ελληνικού δημοσίου 3,6%. Όμως τα εταιρικά ομόλογα προσφέρουν σημαντικές αποδόσεις, σίγουρα υψηλότερες από εκείνες των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου.

Παρόλα αυτά, διεθνώς παρατηρείται οι επενδύσεις να μην προτιμούν τα εταιρικά ομόλογα γιατί το ρίσκο είναι εξίσου υψηλό με τις αποδόσεις τους. Οι αποδόσεις των ομολόγων των ελληνικών επιχειρήσεων κυμαίνονται από 3,75% μέχρι και 9%.

Ο Ο.Τ.Ε. μέχρι στιγμής έχει δανειστεί με ομόλογα 4,871 δις ευρώ με απόδοση από 2,15% έως και 4,31%. Η WIND 3,3 δις ευρώ με απόδοση 6,996%. Η Δ.Ε.Η. 400 εκατ. ευρώ με απόδοση 2,08%. Ο Τιτάνας 200 εκατ. ευρώ απόδοσης 5,80%, η Φ.Α.Γ.Ε. 121,483 εκατ. ευρώ απόδοσης 10,22%. Η υαλοποιία Γιούλα 140 εκατ. ευρώ με απόδοση 29% και θεωρείται πιο επισφαλής επένδυση από την αντίστοιχη του Ο.Τ.Ε. ή του Τιτάνα. Και ο Ant1 3,579 εκατ. ευρώ με απόδοση ομολόγων 5,11%.

vi. Αύξηση spread ομολόγων:

Ο όρος spread για τις τραπεζικές δραστηριότητες αναφέρεται στη διαφορά μεταξύ των επιτοκίων καταθέσεων και των επιτοκίων χορηγήσεων.

Αυτή η διαφορά είναι μεγαλύτερη στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα από ότι σε αντίστοιχα άλλων ευρωπαϊκών χωρών και αποτελεί την κύρια πηγή κερδοφορίας των τραπεζών.

Τα spread των ελληνικών ομολόγων τα τελευταία χρόνια είχαν διευρυνθεί και ο λόγος ήταν οι ρευστοποιήσεις που πραγματοποιούσαν οι ξένοι επενδυτές.

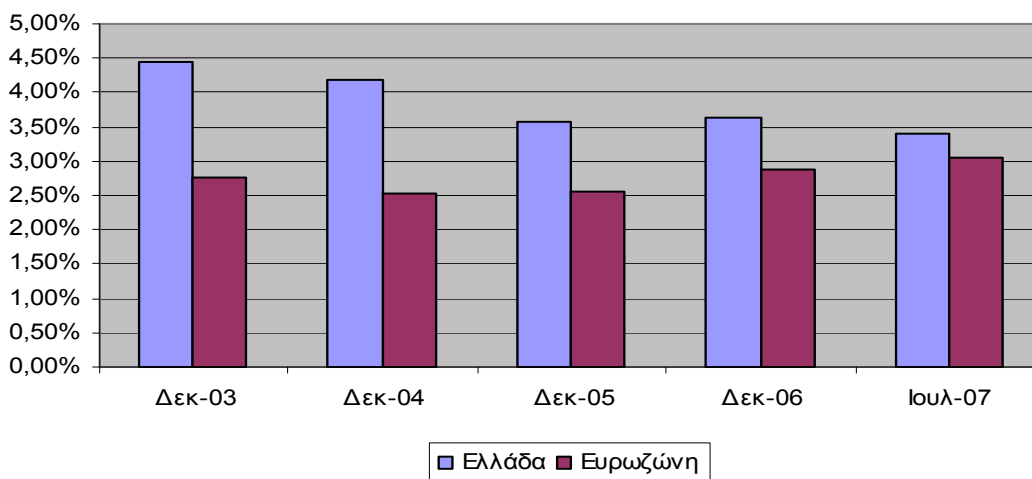
Τον Φεβρουάριο του 2009 η διαφορά απόδοσης (spread) μεταξύ ελληνικών και γερμανικών ομολόγων διαμορφώθηκε σε 300 μονάδες.

Η διεύρυνση των spread αποδίδεται σε δύο λόγους. Πρώτον στο γεγονός ότι είχαν πληθύνει οι εκτιμήσεις που έκαναν λόγο για επιδείνωση του κλίματος το επόμενο διάστημα, με τα spreads να έφταναν ίσως και πάνω από 309 μονάδες. Δεύτερον, στο γεγονός ότι ξένοι επενδυτές πουλούσαν 10ετή ελληνικά ομόλογα με προφανή στόχο να τοποθετηθούν στην δημοπρασία του ελληνικού δημοσίου.

Μετά από λίγο διάστημα τα spread 5ετών ελληνικών ομολόγων είχαν υποχωρήσει σε 125 μονάδες, παραμένοντας όμως αρκετά διευρυμένα. Ετούτη η διεύρυνση αποδίδεται στα υψηλά επίπεδα του χρέους και στην πιθανή αύξηση του τα επόμενα έτη.

Πριν από λίγο καιρό, τελικά, η διαφορά απόδοσης μεταξύ των ελληνικών και των γερμανικών ομολόγων μειώθηκε, παρόλο που το Α' τρίμηνο του 2009 το ελληνικό spread ήταν το υψηλότερο στην Ευρωζώνη.

Περιθώρια επιτοκίου σε Ελλάδα και Ευρωζώνη 2003-2007

vii. **Περιορισμός Καταναλωτικής Πίστης:**

Το 2008 η Ελλάδα ήταν από τις λίγες χώρες στην Ευρωζώνη που παρουσίασε αύξηση της καταναλωτικής πίστης. Τα επιτόκια στα καταναλωτικά δάνεια αυξήθηκαν και έτσι παρουσιάστηκε περιορισμός στην καταναλωτική πίστη.

Το 2009 τα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων στην Ελλάδα ήταν υψηλότερα από το μέσο όρο της Ευρωζώνης. Συγκεκριμένα, το Μάρτιο του 2009 ήταν 8,62% έναντι 7,73%.

Οι τράπεζες όμως αναγκάστηκαν να μειώσουν πάλι τα επιτόκια. Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο μείωσε τα επιτόκια καταναλωτικής πίστης κατά 0,25%. Το ίδιο έκανε και η Ε.Κ.Τ. με τα μακροπρόθεσμα κυρίως δάνεια της.

Η υπουργός Οικονομίας ανακοίνωσε νομοσχέδιο για την προστασία των καταναλωτών, όπου απαγορεύονται ο ανατοκισμός στην καταναλωτική πίστη, διάφορα τεχνάσματα που οδηγούν στη διόγκωση των χρεών αλλά και αδιαφανείς χρεώσεις.

Ακόμα, οι Έλληνες καταναλωτές από το 2010 θα ενημερώνονται μέσω του εντύπου «πιτλοποιημένων ευρωπαϊκών πληροφοριών καταναλωτικής πίστης» για δάνεια, κάρτες κ.λ.π. πιθανόν πιο προνομιακά από τα ελληνικά.

viii. **Περιορισμός Στεγαστικής Πίστης:**

Η ζήτηση για στεγαστικά δάνεια το 2008 παρέμεινε ασθενής σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές.

Από στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας προκύπτει ότι ο ρυθμός αύξησης του υπολοίπου των στεγαστικών δανείων επιβραδύνθηκε τον Αύγουστο του 2008 στο 15% και τον Δεκέμβριο του 2007 σε 4%.

Από τον Δεκέμβριο του 2007 έως το Μάρτιο του 2009 το μέσο επιτόκιο για στεγαστικά δάνεια με διάρκεια άνω των 5% μειώθηκε κατά 0,57% (από 5,11% σε 4,54%) στην Ελλάδα έναντι μείωσης 0,23% στην Ευρωζώνη (από 5,01% σε 4,78%). Τότε το επιτόκιο της Ελλάδας ήταν από τα χαμηλότερα της Ευρωζώνης.

Μέχρι τα τέλη Αυγούστου 2008 οι τράπεζες είχαν χορηγήσει από την αρχή του έτους 6 δις ευρώ για στεγαστικά δάνεια. Δεν χορηγούν εύκολα στεγαστικά δάνεια ενώ διστάζουν να χρηματοδοτήσουν πάνω από το 70% της αξίας του ακινήτου.

Για να βοηθηθεί η στεγαστική πίστη στην Ελλάδα υπήρξε μείωση επιτοκίων 0,5% σε στεγαστικά δάνεια νοικοκυριών που συνδέονται με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.). Επίσης, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο μείωσε το κυμαινόμενο βασικό επιτόκιο στεγαστικής πίστης κατά 0,5%.

ix. **Περιορισμός Επιχειρηματικής Πίστης:**

Η κρίση επηρέασε και τον τομέα των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, έχει επηρεαστεί η χρηματοδότηση από τις τράπεζες στο 60% των επιχειρήσεων. Ειδικά στον κλάδο των κατασκευών το 70% έχει επηρεαστεί αρνητικά από την κρίση.

Το 64% των επιχειρήσεων θεωρούν ότι το βασικό πρόβλημα είναι στον περιορισμό ρευστότητας των πελατών/ προμηθευτών, το 43% το υψηλό κόστος δανεισμού, το 37,9% την άρνηση των τραπεζών για νέα δάνεια και το 28,1% τον περιορισμό ρευστότητας κατώτερων πηγών χρηματοδότησης.

Για να βοηθηθεί η επιχειρηματική πίστη στην Ελλάδα υπήρξε κι εδώ μείωση επιτοκίων.

Τον Φεβρουάριο του 2009 το επιτόκιο των επιχειρηματικών δανείων χωρίς καθορισμένη διάρκεια σημείωσε πτώση σε 6,63% από 6,66% που ήταν τον Ιανουάριο.

Μείωση παρατηρήθηκε και στην κατηγορία των νέων επιχειρηματικών δανείων συγκεκριμένης διάρκειας με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό μέχρι και ένα έτος. Συγκεκριμένα, το μέσο επιτόκιο για δάνεια μέχρι 1 εκατ. ευρώ μειώθηκε στο 4,99% από 5,45% που ήταν τον Ιανουάριο του 2009. και το μέσο επιτόκιο για δάνεια άνω του 1 εκατ. ευρώ μειώθηκε σε 4,12% από 4,24%.

Παράλληλα, όμως, στις καταθέσεις των επιχειρήσεων το επιτόκιο 2 ετών μειώθηκε σε 4,25%.

Παρόλα αυτά παρατηρήθηκε ότι οι νέες εμπορικές επιχειρήσεις έφτασαν τις 32758 το Α' εξάμηνο του 2009, ενώ αυτές που σταμάτησαν την λειτουργία τους ήταν 24513. Οι νέες επιχειρήσεις ήταν κατά 33,6% περισσότερες από αυτές που έκλεισαν.

Επίσης η απασχόληση στον κλάδο του εμπορίου αυξήθηκε κατά 2,6%.

Ακόμα και οι πτωχεύσεις μειώθηκαν. Μέχρι τον Αύγουστο του 2009 έγιναν 608 αιτήσεις πτωχεύσεων στα πρωτοδικεία της χώρας και έγιναν δεκτές οι 190. Ενώ το 2008 είχαμε 802 αιτήσεις με αποδεκτές τις 267 και το 2007 είχαμε 2048 αιτήσεις, εκ των οποίων έγιναν δεκτές οι 457.

➤ **ΝΑΥΤΙΛΙΑ:**

Η ναυτιλία, μετά τον τουρισμό, αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πηγή εσόδων της πραγματικής οικονομίας της χώρας μας. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το 2007 τα καθαρά κέρδη της ναυτιλίας έφτασαν τα 17 δις ευρώ, αποτελώντας το 17% του Α.Ε.Π. και καλύπτοντας το 28% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Μέχρι και τα μέσα περίπου του 2008 τα αποτελέσματα των γενικών κερδών ήταν ικανοποιητικά αφού ξεπέρασαν τα 14 δις, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδας, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 25% σε σχέση με το 2007.

Στον τομέα των ναύλων, όμως, ο κλάδος της ναυτιλίας παρουσίασε μεγάλη μεταβλητικότητα καθώς τον Ιούνιο του 2008 οι τιμές τους ήταν στο πιο υψηλό τους επίπεδο και τον Δεκέμβριο του 2008 ήταν στο πιο χαμηλό για τα τελευταία 12 χρόνια.

Πολύ σημαντική είναι και η αναφορά στα σημαντικότερα γεγονότα στον κλάδο της ναυτιλίας για το 2008. Η συγχώνευση των ομίλων Attica Group και Blue Star, η εξαγορά των Μινωικών από τον όμιλο Grimaldi αλλά και τα προβλήματα στην εταιρεία ΣΑΟΣ επηρέασαν τον κλάδο της ναυτιλίας.

ΜΙΝΩΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ: Ο Ιταλικός όμιλος Grimaldi, έχοντας σκοπό να δημιουργήσει μια πανευρωπαϊκή δύναμη συμμαχίας, απέκτησε το 85% της ελληνικής ναυτιλιακής εταιρείας Minoan Lines.

Η Minoan Lines προέβη σε αυτή την συμφωνία γιατί τα κέρδη της τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της κρίσης, δεν ήταν τα αναμενόμενα καθώς το 2007 τα καθαρά αποτελέσματα της έφτασαν τα 16 εκατ. ευρώ σημειώνοντας πτώση 19,1%. Επίσης την ίδια χρονιά η τιμή της μετοχής της διαμορφώθηκε σε 4,86% (αύξηση 16,3% σε σχέση με το 2006)

ATTICA GROUP- BLUE STAR: Οι όμιλοι Attica Group, Blue Star και Superfast Ferries αναγκάστηκαν να συγχωνευθούν από τον όμιλο MIG. Αποτελούν όμως έτσι έναν ισχυρό ανταγωνιστή απέναντι στις Μινωικές- Grimaldi όσον αφορά τις γραμμές προς Αγκόνα και Μπάρι.

ΣΑΟΣ: Η εταιρεία ΣΑΟΣ το 2008 βρέθηκε αντιμέτωπη με προβλήματα ρευστότητας και έτσι προσπάθησε να έλθει σε συμφωνία με τους πιστωτές της και σε αξιοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων. Επιπλέον, επιχείρησε να μειώσει το κόστος λειτουργίας της, να διαθέσει τα μη λειτουργικά της περιουσιακά της στοιχεία, να βρει κεφάλαια κίνησης είτε από την εγχώρια είτε από την διεθνή αγορά και να εκποιήσει τα περιουσιακά της στοιχεία. Ακόμα, ναυτεργάτες τριών πλοίων της προέβησαν σε απεργία ώστε να τους εξοφληθούν όσα τους χρωστούσε η εταιρεία. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, με αξιολόγηση της για το πόσο επηρεάζει ο κλάδος την οικονομική δραστηριότητα, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι ακυρώσεις και αποσύρσεις πλοίων επιτρέπουν την εξισορρόπηση της αγοράς και την διαμόρφωση των ναύλων σε αποδεκτά επίπεδα, σε ένα σύντομο κιάλας χρονικό διάστημα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πώληση του ΑΡΙΑΔΝΗ ΠΑΛΛΑΣ από τις Μινωικές, η οποία της απέφερε μείωση εξόδων και κόστους καυσίμων κατά 7,6%.

Εξαίρεση σε όλες αυτές τις περιπτώσεις αποτελεί η ANEK, η οποία κατάφερε για το 2008 ν' αυξήσει τα μερίδια αγοράς της στις γραμμές της Κρήτης, ενώ στις γραμμές της Βόρειας Ιταλίας διατηρήθηκε στα ίδια περίπου επίπεδα με την προηγούμενη χρονιά.

Επιπλέον, ο κύκλος εργασιών της εταιρείας για τη χρήση 2008 αυξήθηκε κατά 24,6 εκατ. ευρώ.

➤ **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ:**

Ένας από τους πιο σημαντικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας είναι ο τομέας του τουρισμού. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι οποιαδήποτε μεταβολή σε αυτόν τον κλάδο επιφέρει εξίσου μεγάλη μεταβολή και στην οικονομία.

Η χρηματοοικονομική κρίση που πλήττει την χώρα μας ακόμα και σήμερα επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τον τομέα του τουρισμού. Παρατηρείται ότι υπήρξε μεγάλη μείωση του τζίρου όλο αυτό το διάστημα στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Αυτό οφείλεται κυρίως στους εξής λόγους:

- ✓ στις μειωμένες αφίξεις
- ✓ στη μικρότερη διάρκεια διαμονής των ξένων τουριστών
- ✓ στον περιορισμό των δαπανών τους
- ✓ στις χαμηλότερες τιμές που προσέφεραν τα ξενοδοχεία για να προσελκύσουν τουρίστες
- ✓ και στον ετεροχρονισμό μεταξύ αφίξεων και εισπράξεων.

Βέβαια οι παραπάνω λόγοι δεν δημιουργήθηκαν ξαφνικά. Είναι συνέπειες της οικονομικής κρίσης.

Το διάστημα 2000-2004 οι τουριστικές εισπράξεις αυξάνονταν κατά 3% το χρόνο.

Στην χώρα μας ο τουρισμός άρχισε να επηρεάζεται από το 2007, όποτε η Ελλάδα ήρθε 24^η σε τουριστικές εισπράξεις από 22^η ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης.

Την επόμενη χρονιά, και συγκεκριμένα το διάστημα Ιανουάριος- Σεπτέμβριος 2008 οι αφίξεις στα κυριότερα αεροδρόμια της Ελλάδας σημείωσαν μείωση 1,2% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007. αξίζει να σημειωθεί ότι οι αεροπορικές αφίξεις αποτελούν το 80% των συνολικών αφίξεων.

Τον φετινό Αύγουστο οι τουριστικές αφίξεις μειώθηκαν κατά 9% σε σχέση με τον Αύγουστο του 2008. Επίσης, την ίδια περίοδο, οι αεροπορικές αφίξεις σημείωσαν πτώση 9% μεγαλύτερη από την πτώση του Ιουλίου.

Το διάστημα Ιανουάριος- Αύγουστος 2009 μειώθηκαν κατά 8,5% σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο.

Όπως προαναφέρθηκε ο τουρισμός είναι ένας πολύ σημαντικός κλάδος της ελληνικής οικονομίας. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι αποτελεί το 1/5 του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Οπότε μια μείωση εσόδων του τουρισμού μειώνει αρκετά τα συνολικά έσοδα.

Ο τζίρος των τουριστικών επιχειρήσεων που επηρεάστηκε για τους παραπάνω λόγους μειώθηκε σε σημείο ανησυχητικό για τις επιχειρήσεις και ειδικά για την βιωσιμότητά τους. Το διάστημα Ιανουάριος- Ιούλιος 2009 τα έσοδα μειώθηκαν κατά 15,4% σε σχέση με την ίδια περσινή περίοδο, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδας. Επιπλέον τον Ιούλιο οι εισπράξεις μειώθηκαν κατά 15,4% έναντι 10,4% που ήταν η μείωση τον Ιούνιο.

Άλλη μια συνέπεια που έφερε η κρίση στον τουρισμό ήταν το γεγονός ότι, το 2008, εκατοντάδες ξενοδοχοϋπάλληλοι δεν κατάφεραν να συμπληρώσουν τον αριθμό των ενσήμων τους με αποτέλεσμα αρκετές επιχειρήσεις να προχωρήσουν σε απολύσεις. Για να γίνει αντιληπτό πόσο σημαντικό είναι αυτό για την ελληνική οικονομία πρέπει να αναφερθεί ότι ένας στους πέντε εργαζόμενους στην Ελλάδα απασχολείται σε κάποια τουριστική επιχείρηση.

Ακόμα παρατηρήθηκε αρκετή μείωση προκρατήσεων αλλά και διανυκτερεύσεων των ημεδαπών τουριστών. Η τελευταία μάλιστα ξεπέρασε το 20%.

Τέλος, είναι πολύ σημαντική η αναφορά της μείωσης των αφίξεων το 2009 σε συγκεκριμένες περιοχές της Ελλάδας. Στην Κρήτη έφτασε το 10,9% και συγκεκριμένα στο Ηράκλειο η μείωση των Γερμανών τουριστών ήταν 50% και των Βρετανών ήταν 35%. Στο Ιόνιο η μείωση έφτασε το 13,4% και στα Δωδεκάνησα το 5% (και συγκεκριμένα στη Ρόδο το 3%). Όμως η μεγαλύτερη μείωση παρουσιάστηκε στη Χίο με 26,3% και στη Κεφαλονιά με 23,6%.

➤ **ΑΚΙΝΗΤΑ:**

Παρατεταμένη κρίση περνάει ο κλάδος ακινήτων στην Ελλάδα, γεγονός που έχει να κάνει:

- a) με την μείωση των δανειακών κεφαλαίων στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα
- b) με την καχυποψία των επενδυτών στην ελληνική αγορά.

Η χρηματοπιστωτική κρίση άλλαξε το τοπίο στις δανειοδοτήσεις των υποψήφιων αγοραστών και των τεχνικών εταιρειών. Οι τράπεζες τα προηγούμενα χρόνια δανειοδοτούσαν το 100% της εμπορικής αξίας της κατοικίας. Μετά την εκδήλωση της κρίσης δανειοδοτούν μέχρι το 70% και με περισσότερο αυστηρές προϋποθέσεις όσον αφορά την δυνατότητα αποπληρωμής των δόσεων από τον δανειζόμενο. Το ίδιο δύσκολη και με ακόμη περισσότερους όρους γίνεται η

χρηματοδότηση των τεχνικών εταιρειών. Επιπλέον η κρίση επέφερε μείωση των εισοδημάτων και κατά συνέπεια περιορίστηκε η δυνατότητα αγοράς κατοικίας, αφού οι δανειζόμενοι αδυνατούν να συγκεντρώσουν το 30% και να πληρώσουν τις μηνιαίες δόσεις των δανείων. Ακόμη, η ζήτηση περιορίζεται πλέον σε μικρότερα ή παλαιά διαμερίσματα και σε παλαιές πολυκατοικίες.

Η πανευρωπαϊκή έρευνα της PricewaterhouseCoopers έδειξε ότι στην Ελλάδα οι χρυσές υπεραξίες ακινήτων δεν υπάρχουν πια. Έτσι υπήρξαν μόνο δύο επιλογές για τους επενδυτές:

- είτε η άμεση πώληση των ακινήτων για να γλιτώσουν τα χειρότερα από μια νέα κατακόρυφη πτώση τιμών
- είτε υπομονή έως ότου έλθουν καλύτερες μέρες.

Το πρώτο δίμηνο του 2009 οι τιμές έπεσαν κατά 10% σε σχέση με πέρσι, σύμφωνα με το Ελληνικό Ινστιτούτο Εκτιμητικής. Συνεχίστηκε, δηλαδή, η πτωτική τάση από το 2008. αυτή η πτώση αφορά κυρίως περιοχές με μεγάλη προσφορά αδιάθετων κατοικιών, στα μεγάλης επιφάνειας διαμερίσματα και στις μεζονέτες.

Η Ελλάδα βαθμολογήθηκε κάτω απ' τη βάση για τις περιορισμένες επενδυτικές και αναπτυξιακές προοπτικές της, καθώς και για το εκτεταμένο ρίσκο επένδυσης.¹ Μείωση υπήρξε και στην έκδοση οικοδομικών αδειών όλο αυτό το διάστημα της κρίσης. Το α' εξάμηνο του 2009 εκδόθηκαν συνολικά 27582 οικοδομικές άδειες, έναντι 32666 που είχαν εκδοθεί την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Συγκεκριμένα τον Ιούνιο εκδόθηκαν 37 άδειες ενώ τον ίδιο μήνα του 2008 είχαν εκδοθεί 47. Συνολικά το 2008 εκδόθηκαν 79480 ενώ φέτος υπολογίζεται ότι θα είναι περίπου 60000, συνεχίζοντας την πτωτική πορεία από το 2006 (περίπου 65000 λιγότερες τώρα από τότε).

Τέλος, οι επενδύσεις σε κατοικίες μειώθηκαν κατά 29,1% το 2008 και 6,8% το 2007 συμπληρώνοντας τις συνέπειες της κρίσης στον κλάδο των ακινήτων.

3.2.3.ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Σύμφωνα με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας, τα μέτρα που ανακοινώθηκαν από την προηγούμενη κυβέρνηση διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

- μέτρα για την εξοικονόμηση πόρων
- μέτρα στήριξης της αγοράς και της απασχόλησης

Μέτρα για την εξοικονόμηση πόρων:

1. **Μείωση δαπανών:** Αυτή η μείωση, πέρα από τις δημόσιες επενδύσεις και τις κοινωνικές παροχές αφορά στη σταθερότητα μισθών και συντάξεων του δημοσίου τομέα. Συγκεκριμένα αφορά τους μισθούς που υπερβαίνουν τα 1700 ευρώ μικτά και τις συντάξεις που υπερβαίνουν τα 1100 ευρώ.

¹ **PricewaterhouseCoopers:** Μια από τις μεγαλύτερες εταιρίες παροχής υπηρεσιών λογιστικής, τήρησης βιβλίων και ελέγχου και παροχής φορολογικών συμβουλών. Συγκροτήθηκε το 1998 έπειτα από συγχώνευση της Pricewaterhouse και της Coopers & Lybrand, που είχαν ως έδρα τους το Λονδίνο.

Για τους μισθούς και τις συντάξεις που βρίσκονται κάτω από αυτά τα όρια αναγγέλθηκε ετήσια εφ' άπαξ οικονομική ενίσχυση μέχρι 500 ευρώ. Αυτό αφορά και τις συντάξεις των άλλων ασφαλιστικών ταμείων.

2. Αύξηση εσόδων: Η αύξηση αυτή αναφέρεται σε αύξηση της φορολογίας με επαναφορά καταργημένων φόρων, αύξηση των φορολογικών συντελεστών και εκτάκτων εισφορών.

3. Μέτρα στήριξης της αγοράς και της απασχόλησης:

➤ Μέτρα στήριξης του τραπεζικού συστήματος: Το Ελληνικό δημόσιο παραχώρησε στις τράπεζες τίτλους (μετοχές και ομόλογα) για να μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν έναντι της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και να τους μετατρέψουν σε χρήμα, έτσι ώστε να το διοχετεύσουν στην ελληνική οικονομία. Με τον τρόπο αυτό προγραμματίστηκε ότι θα ισοσκελιστεί το έλλειμμα του ισοζυγίου για το 2009.

➤ Μέτρα στήριξης του τουρισμού: Τα μέτρα που λήφθηκαν για την στήριξη του τουρισμού είναι η αύξηση κατά 50% των δαπανών για την προβολή της Ελλάδας, η μείωση του ενιαίου τέλους ακινήτων (ΕΤΑΚ) για το 2009 και το 2010, η χρηματοδότηση των τουριστικών επιχειρήσεων, μέσω του πακέτου των 28 δις, η αναστολή για ένα έτος της καταβολής εισφοράς για τα δάνεια των τουριστικών επιχειρήσεων, η μείωση του τέλους διαμονής παρεπιδημούντων, και η αναστολή των τελών χρήσης των αεροπλάνων κατά την περίοδο Απριλίου- Σεπτεμβρίου 2009.

➤ Μέτρα ενίσχυσης των ακινήτων: Τα μέτρα που ανακοινώθηκαν ήταν η εγγύηση του Ελληνικού δημοσίου για το 25% των στεγαστικών δανείων, ώστε αυτά να καλύπτουν το 100% της εμπορικής αξίας των ακινήτων (οι τράπεζες χορηγούσαν το 75% της αξίας και οι καταναλωτές κάλυπταν το υπόλοιπο), η μείωση της αμοιβής των συμβολαιογράφων από το 1,2% στο 1% της αξίας του ακινήτου, η αύξηση από 20% σε 40% του ποσοστού των δεδουλευμένων τόκων για τα στεγαστικά δάνεια κατοικιών το οποίο αφαιρείται από το φόρο εισοδήματος, και η προκήρυξη προγράμματος που θα αφορά στη βελτίωση της ενεργειακής συμπεριφοράς κτιρίων που κτίστηκαν πριν το 1980.

Τα μέτρα αυτά ανακοινώθηκαν από την προηγούμενη κυβέρνηση. Η σημερινή κυβέρνηση, και συγκεκριμένα η Υπουργός Οικονομίας, Ανάπτυξης και Ναυτιλίας ανακοίνωσε πέντε νομοσχέδια που θα κατατεθούν για την αναθέρμανση της οικονομίας και την έξοδο από την κρίση.

Το πρώτο νομοσχέδιο αναφέρεται στην άμεση αποκατάσταση της ρευστότητας. Τα μέτρα που αναφέρει είναι «πάγωμα» δανειακών υποχρεώσεων για ένα χρόνο και δυνατότητα αναχρηματοδότησης ληξιπρόθεσμων οφειλών για όσες επιχειρήσεις πλήττονται ιδιαίτερα και έχουν πρόβλημα αποπληρωμής οφειλών. Επίσης, προβλέπονται αναστολή καταβολής, για ένα χρόνο, της εισφοράς του Ν.128/75, αλλαγές στους όρους και τις προϋποθέσεις του ΤΕΜΠΜΕ, χορήγηση εγγυήσεων του Δημοσίου και αλλαγές στον ΤΕΙΡΕΣΙΑ.

Το δεύτερο νομοσχέδιο αναφέρεται στην προστασία των δανειοληπτών από την υπερχρέωση. Βάση αυτού θα μπορούν να αποπληρώνουν τα χρέη τους σύμφωνα με το εισόδημα και τα

περιουσιακά τους στοιχεία, ακόμα και να απαλλαγούν από αυτά εάν, όμως, δεν υπάρχουν περιουσιακά στοιχεία και τα τρέχοντα εισοδήματα δεν επαρκούν για την ικανοποίηση των δανειακών υποχρεώσεων. Από την διαδικασία αυτή προστατεύεται η κύρια κατοικία του δανειολήπτη.

Το τρίτο νομοσχέδιο αναφέρεται στην προστασία των καταναλωτών, όπου καταργούνται κάποιες ρυθμίσεις της προηγούμενης κυβέρνησης. Πλέον, απαγορεύεται ο ανατοκισμός στην καταναλωτική πίστη και τα τεχνάσματα που οδηγούν στη διόγκωση της οφειλής.

Το τέταρτο νομοσχέδιο αναφέρεται στην απλοποίηση των διαδικασιών ίδρυσης, λήψης αδειών και λειτουργίας νέων επιχειρήσεων. Οι διαδικασίες ίδρυσης Ανωνύμων Εταιρειών, Ομόρρυθμων Εταιρειών και Ε.Π.Ε. θα περιορίζονται σε μόλις 4 από 14 έως 18 που κυμαίνονται σήμερα. Έτσι, το διοικητικό και γραφειοκρατικό κόστος θα μειωθεί δραστικά, ανακοίνωσε η Υπουργός, σε συνεργασία με τα Επιμελητήρια και με χρήση του Γενικού Μητρώου Επιχειρήσεων. Ακόμα, θα δημιουργηθούν Κέντρα Εξυπηρέτησης Επιχειρήσεων (όπως τα ΚΕΠ) καθώς και «Διαμεσολαβητής του Επιχειρηματία» για τις συναλλαγές επιχειρήσεων με τη δημόσια διοίκηση.

Το πέμπτο νομοσχέδιο αναφέρεται σε ζητήματα για την ίδρυση Βιομηχανικών και Επιχειρηματικών Περιοχών.

Παράλληλα δημιουργούνται μέτρα αξιοποίησης του ΕΣΠΑ, δηλαδή του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, το οποίο αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013.

Για τον κλάδο του τουρισμού και της ναυτιλίας, ο σημερινός πρωθυπουργός έχει ανακοινώσει τα εξής μέτρα με σκοπό να καλυφθούν οι θέσεις εργασίας, αλλά και οι επιχειρήσεις και τα ξενοδοχεία:

- i. Πάγωμα όλων των δανειακών υποχρεώσεων και της διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης κατά των δανειοληπτών, μέχρι τον Ιούλιο του 2010, για κάθε μορφή τουριστικής επιχείρησης.
- ii. Ρύθμιση ληξιπρόθεσμων οφειλών χωρίς πρόσθετες επιβαρύνσεις. Θα παρέχεται η δυνατότητα επιμήκυνσης του χρόνου αποπληρωμής των οφειλών, που θα είναι ή θα καταστούν ληξιπρόθεσμες μέχρι τις 30/06/2010.
- iii. Αύξηση του ποσοστού που θα διατεθεί στο ΤΕΜΠΜΕ στο τριπλάσιο για την κάλυψη περισσότερων επιχειρήσεων, τη σύνδεση του πακέτου στήριξης των τραπεζών, με το πρόγραμμα ρευστότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με συγκεκριμένο προγραμματισμό για τις τουριστικές επιχειρήσεις, αλλά και τη διερεύνηση της βάσης των δικαιούχων καθώς και τη μείωση των απαιτούμενων περιορισμών.
- iv. Αναστολή της καταβολής εισφοράς 0,6% του Ν.128/95 μέχρι τον Ιούλιο του 2010,
- v. Κατάργηση του Ενιαίου Τέλους Ακινήτων (Ε.Τ.ΑΚ.)
- vi. Αύξηση των δημόσιων για τις τουριστικές υποδομές με πλήρη αξιοποίηση των πόρων του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άμεση έναρξη του ΕΣΠΑ με προγράμματα αναδιάρθρωσης και δημιουργίας των απαραίτητων υποδομών στις τουριστικές περιοχές.

- vii. Μείωση των τελών προσγείωσης στα περιφερειακά αεροδρόμια κατά 50%.
- viii. Αύξηση του επιδόματος ανεργίας στο 70% του βασικού μισθού, και για τους εργαζόμενους στον κλάδο του τουρισμού, με σύνδεση με το πρόγραμμα επιδοτούμενης εργασίας και επανακατάρτισης. Επίσης, αναστολή της πρόβλεψης για την υγειονομική περίθαλψη των 50 ενσήμων σε 100.
- ix. Αύξηση των δικαιούχων του κοινοτικού τουρισμού από 380000 σε 500000, παράλληλη πριμοδότηση των πενήμερων σχολικών εκδρομών στο εσωτερικό κατά δύο μέρες, ενίσχυση του τομέα του εσωτερικού τουρισμού και ενίσχυση του εισαγόμενου φοιτητικού και μαθητικού τουρισμού με ιδιαίτερα κίνητρα.
- x. Μείωση των ακτοπλοϊκών ναύλων, με επαναφορά του υποχρεωτικού ανώτατου ορίου στην οικονομική θέση σε επίπεδα μείωσης έως και 20%, πάγωμα στα εισιτήρια των άγονων γραμμών.
- xi. Αύξηση μέσω της προβολής της συνδιαφήμισης των tour operators που προβάλλουν τη χώρα μας.
- xii. Ειδικά μέτρα για την προβολή της Αθήνας και άμεση ενεργοποίηση κονδυλίου 3 εκατ. ευρώ, το οποίο υπάρχει για το σκοπό αυτό.
- Πολύ πιθανή είναι και η μείωση του Φ.Π.Α. στις τουριστικές επιχειρήσεις έως και 2%.

Εκτός από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης αποφάσισαν να πάρουν και οι τράπεζες στην Ελλάδα. Η Εθνική Τράπεζα ανακοίνωσε, τον Ιανουάριο του 2009, μέτρα για την στήριξη των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών. Συγκεκριμένα:

- Διαθέτει 1 δις ευρώ για χρησιμοποίηση σε επαγγελματίες και μικρομεσαίες επιχειρήσεις για το 2009.
- Αυξάνει τα υπάρχοντα όρια χρηματοδότησης για επιχειρήσεις έως και 25% ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους.
- Προσφέρει νέο μακροπρόθεσμο δάνειο με χαμηλό επιτόκιο εκκίνησης από 5,90% για την χρηματοδότηση παγίων (επαγγελματική στέγη, εξοπλισμός), με σκοπό τη μείωση του κόστους χρηματοδότησης και την υποστήριξη της ανάπτυξης τους.
- Δημιουργεί ειδική υπηρεσία που θα επεξεργάζεται αιτήματα επιχειρήσεων για ευνοϊκή αναδιάρθρωση δανειακών υποχρεώσεων.
- Αναστέλλει προγράμματα πλειστηριασμών μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέχρι τις 31/01/2009.
- Χρηματοδοτεί με κεφάλαια κίνησης νέες επιχειρήσεις με το ποσό των 100 εκατ. ευρώ, εφόσον πληρούν ορισμένα κριτήρια.
- Συμμετέχει στη δράση του ΤΕΜΠΜΕ για ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και επισπεύδει με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων τη συμμετοχή της στα προγράμματα προνομιακής χρηματοδότησης για μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1.ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ:

Η χρηματοπιστωτική κρίση επέφερε όλες τις συνέπειες που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Όμως, επιπλέον, επέφερε και κάποια άλλα προβλήματα που δεν αναφέρονται στους τέσσερις κλάδους της οικονομίας.

Μία συνέπεια ήταν η αύξηση της ανεργίας. Το διάστημα που υπάρχει κρίση στον επιχειρηματικό κόσμο εμφανίστηκε περιορισμένη δανειοδότηση και κρίση ρευστότητας, οι οποίες συρρίκνωσαν την κατανάλωση και, κατ' επέκταση, αυξήθηκε η ανεργία..

Σύμφωνα με έρευνα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, η ανεργία στη χώρα μας τον Δεκέμβριο του 2008 αυξήθηκε σε 8,9% από 7,8% που ήταν το Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς. Αντίστοιχα στην Ευρωζώνη τον Δεκέμβριο η ανεργία έφτανε το 8.1%.

Για να γίνει αντιληπτό το πόσο αυξήθηκε η ανεργία στην Ελλάδα, πρέπει να αναφερθεί ότι έφτασε τα ποσοστά της Ισπανίας, δηλαδή στο 18% έως 20% μέχρι το τέλος του 2009. Στις ΗΠΑ το Δεκέμβριο έφτασε το 10%. Αλλά και στην Ευρωζώνη το ποσοστό έφτασε σε 21%.

Η κυβέρνηση αποφάσισε την αναθεώρηση του Επιχειρησιακού Σχεδίου με κατεύθυνση στην στήριξη των επιχειρήσεων που θέλουν να διατηρήσουν θέσεις εργασίας, στη στήριξη των ανέργων και των προγραμμάτων κοινωνικής εργασίας.

Θα κατατεθεί νομοσχέδιο για την προστασία των εργαζομένων και νομοσχέδιο για την επανασύσταση του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας. Επίσης, θα δωθούν εκπαιδευτικά κουπόνια σε ανέργους για βασικά είδη διατροφής, όπως το γάλα, το κρέας και το ψωμί, και κουπόνια μειωμένου εισιτηρίου για τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Θα δοθεί έμφαση σε προγράμματα ενεργειακής απασχόλησης και ιδιαίτερα σε εκείνα των ασφαλιστικών εφορών. Τέλος, θα δημιουργηθούν και προγράμματα τοπικού χαρακτήρα με εξειδικευμένα κριτήρια, βασισμένα στις τοπικές δομές στήριξης.

Η κρίση, ακόμα, συνέβαλλε και στη διαμόρφωση του ελλείμματος στο 13%

Αυτό σημαίνει ότι το έλλειμμα τρέχουσων συναλλαγών αυξήθηκε από 12% που ήταν στο τέλος του 2007. ο κύριος λόγος για την άνοδο αυτή ήταν η εκτόκευση των πληρωμών για καύσιμα. Επίσης αυξήθηκε και το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου λόγω της άυξης της τιμής του πετρελαίου και της μείωσης της ανταγωνιστικότητας. Επιπλέον αυξήθηκε και το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων κατά 22,4% γιατί αυξήθηκαν οι δαπάνες για μερίσματα και κυρίως για τόκους στους κατόχους ελληνικών ομολόγων.

Εξαιτίας της αύξης του ελλείμματος υπήρξαν επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα. Παρατηρείται πως έγινε πιο εύθραυστο επειδή οι τράπεζες είναι υπερβολικά εξαρτημένες από την Τράπεζα της Ελλάδος, παίρνοντας πολλά δάνεια από αυτή.

Όσον αφορά τα ακίνητα, εμφανίστηκαν και εκεί προβλήματα αφού ανακοινώθηκαν 5 νέοι φόροι το 2010. Πρόκειται για αύξηση των φόρων στις γονικές παροχές και τις κληρονομίες, επαναφορά του φόρου μεγάλης ακίνητης περιουσίας αντί του Ενιαίου Τέλους Ακινήτων (ΕΤΑΚ), αύξηση του Ελαχίστου Κόστους Οικοδομής και αύξηση των αντικειμενικών αξιών.

Ευτυχώς αυτό που εμποδίζει την περαιτέρω αύξηση του ελλείμματος είναι οι εισροές από τον τουρισμό και την ναυτιλία.

Σημειώνεται ότι το έλλειμμα αυτό είναι το υψηλότερο στην Ευρωζώνη και ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε ότι δεν ελήφθησαν από την προηγούμενη κυβέρνηση τα αναγκαία μέτρα.

Ο υπουργός Οικονομικών ανακοίνωσε ότι θα εφαρμοστούν μέτρα για περικοπή δαπανών και αύξηση των φορολογικών εσόδων, όπως αποσύνδεση του αφορολογήτου της πρώτης κατοικίας από τα τετραγωνικά μέτρα, εφαρμογή του πόθεν έσχες, επιβολή τεκμηρίων διαβίωσης για τους ελεύθερους επαγγελματίες κλπ. Επιπλέον η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμεύσει την κυβέρνηση ότι θα λάβει μέτρα για την εξυγίανση της οικονομίας, τα οποία θα αφορούν κυρίως τη μείωση τρέχουσων δαπανών και την συνέχιση των μεταρρυθμίσεων του ασφαλιστικού συστήματος.

4.2.ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ:

Στη χώρα μας πολλοί είναι αυτοί που προβλέπουν διάφορα πράγματα για την κρίση και για το πότε η ελληνική οικονομία θα βγει από αυτή.

Για την οικονομία, γενικά, σύμφωνα με προβλέψεις της προηγούμενης κυβέρνησης το έλλειμμα της Ελλάδας θα μειωθεί το 2010 σε μονοψήφιο αριθμό εάν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα. Δηλαδή αναμένεται στο τέλος του 2009 στο 5,1% του ΑΕΠ και στο 6,8% το 2010.

Αναλυτές προβλέπουν ότι οι κρατικές δαπάνες θα στηρίξουν την οικονομία.

Επίσης προβλέπουν ότι η κυριότερη επίπτωση της κρίσης θα είναι η σταδιακή επιδείνωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας. Από τα χαμηλά επίπεδα του 7,5% που σημειώθηκαν το τρίτο τρίμηνο του 2008, η ανεργία αναμένεται να αυξηθεί κλείνοντας το 2009 στο 8,7% και το 2010 στο 9,4%. Ο ΟΟΣΑ προβλέπει ότι η ανεργία θα ανέλθει στα 9,5% του εργατικού δυναμικού και στο 10,3% το 2010. Ενώ η ΓΣΕΕ προβλέπει ότι στην ανεργία θα οδηγηθούν επιπλέον 120000 μέχρι το τέλος του 2010 και έτσι το ποσοστό ανεργίας θα φτάσει το 11,5% και δεν πρόκειται να επανέλθει πριν από το 2015.

Ο πληθωρισμός αναμένεται από κάποιους να επιβραδυνθεί από το 4,2% το 2008 στο 1,4% το 2009 και να αυξηθεί εκ νέου το 2010 στο 2,5%. Ενώ από τον ΟΟΣΑ προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 1,7% το 2010,

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αναμένει η οικονομική δραστηριότητα να αρχίσει να βελτιώνεται από το 2010.

Συγκεκριμένα για τους τέσσερις κλάδους της ελληνικής οικονομίας προβλέπονται τα εξής:

ΤΡΑΠΕΖΕΣ:

Η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών το 2010 θα ενισχυθεί σημαντικά, η πορεία των επισφαλών δανείων ενδέχεται να επηρεάσει αρνητικά.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις κορυφαίων τραπεζιτών ο ρυθμός αύξησης των επισφαλών δανείων θα παραμείνει και στο τέταρτο τρίμηνο του 2009 μειωμένος και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια άνω των 90 ημερών στο τέλος του 2009 θα ανέλθουν περίπου στο 9% του χαρτοφυλακίου συνολικών χορηγήσεων.

Κάποιοι αναλυτές θεωρούν ότι εάν το 2010 δεν υπάρξει η αναμενόμενη κερδοφορία, σίγουρα θα υπάρξει το 2011 ή το 2012.

Οι διαγραφές δανείων στη χειρότερη περίπτωση θα ανέλθουν στα 15 δις ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι δύσκολα η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών θα κινδυνέψει από διαγραφές δανείων.

Οι τραπεζίτες αναμένουν μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 2010 να φανούν οι συνέπειες των επισφαλών δανείων στα χαρτοφυλάκια τους, καθώς οι μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις είναι πολύ πιθανό να πλησιάσουν τα 28 δις ευρώ.

Αναμένεται αύξηση 12% των προβληματικών δανείων.

Σύμφωνα με προβλέψεις της JP Morgan η Alpha Bank θα έχει φέτος μείωση του ποσοστού κάλυψης των δανείων αυτών σε 57,8%, η Eurobank σε 68,8%, η Εθνική σε 54,8% και η Πειραιώς σε 76,2%.

Εάν ο τζίρος συνεχίζει να μειώνεται με μεγάλο βαθμό, τότε αρκετά δάνεια μικρομεσαίων επιχειρήσεων και νοικοκυριών θα χτυπήσουν κόκκινο και ίσως να φτάσουν στο 10% δηλαδή σε 20 δις ευρώ.

ΑΚΙΝΗΤΑ:

Δεν πρόκειται να μειωθούν πολύ οι τιμές των ακινήτων, τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του έτους, σύμφωνα με μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδας. Επίσης, σύμφωνα πάλι με αυτή την έρευνα, το 49% πιστεύει ότι η αγορά ακινήτων θα κινηθεί χειρότερα σε σχέση με τις αρχές του χρόνου, ενώ το 47% δεν θα υπάρξει αξιολογή μεταβολή.

Παρόλα αυτά η Εθνική Τράπεζα θεωρεί ότι θα υπάρξει ανάκαμψη της ελληνικής αγοράς κατοικίας από τα ταμεία του 2010.

Το απόθεμα απούλητων κατοικιών αναμένεται να περιοριστεί στο επίπεδο 70000 κατοικιών στα τέλη του 2009 και στις 40000 κατοικίες στα μέσα του 2010. Άρα η οικοδομική δραστηριότητα θα αφαιρέσει 1,6 μονάδες από τον ετήσιο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης το 2009 και θα έχει οριακή συνεισφορά το 2010, ενώ η απασχόληση στον κλάδο θα μειωθεί περαιτέρω κατά 340000 άτομα.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ:

Το 2010 αναμένεται να είναι μια δύσκολη χρονιά για τον τουρισμό λόγω της κρίσης, της υποτίμησης του δολαρίου και της χαμηλής ισοτιμίας λίρας- ευρώ, που αυτομάτως καθιστούν πιο ελκυστικούς τους εκτός Ευρωζώνης προορισμούς. Όσον αφορά τον εσωτερικό τουρισμό αναμένεται δύσκολη περίοδος γιατί εκτιμάται ότι η είσοδος της Ελλάδας στη κρίση είναι πρόσφατη.

Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Τουρισμού και Ταξιδιών προβλέπει για το 2010 οριακή αύξηση, λίγο πάνω από 0,3%. Εκτιμά ότι η πτώση στις τιμές των καυσίμων και στον πληθωρισμό θα δώσει μια ανάσα στα νοικοκυριά. Προβλέπεται άρα μια πτώση του ΑΕΠ του κλάδου από 9,6% που ήταν το 2008 σε 9% το 2010 και μια πτώση κατά 10 εκατ. θέσεις στην απασχόληση στον κλάδο.

Οι τομείς του τουρισμού που προβλέπεται να χτυπηθούν περισσότερο είναι αυτοί των τουριστικών επενδύσεων και του επαγγελματικού ταξιδιού. Συγκεκριμένα για το 2010 αναμένεται μείωση επενδύσεων κατά 1,25%

Η οικονομία του τουρισμού προβλέπεται να αυξηθεί κατά μέσο όρο 4% μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια. Μέχρι το 2019 αναμένεται να απασχοληθούν 275 εκατ. εργαζόμενοι, οι οποίοι θα αντιπροσωπεύουν το 8,4% της συνολικής απασχόλησης.

Η Eurobank προβλέπει μειωμένα έσοδα από τον τουρισμό το 2010.

Γενικά ο τουρισμός μέχρι το 2019 αναμένεται να αυξηθεί περίπου κατά 80%. Ο αριθμός των αφίξεων θα ξεπεράσει τα 20 εκατομμύρια.

ΝΑΥΤΙΛΙΑ:

Αναλυτές της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας αξιολόγησαν τις προοπτικές του κλάδου, μέσα σε ένα εξαιρετικά ευμετάβλητο περιβάλλον, δεδομένου του υψηλού επιπέδου παραγγελιών πλοίων, καθώς και την επίδραση του κλάδου στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα. Βασικό

συμπέρασμα της ανάλυσης είναι ότι η επιβεβλημένη άσκηση μιας επιθετικής πολιτικής σχετικά με τις ακυρώσεις παραγγελιών και τις αποσύρσεις πλοίων θα επιτρέψει την εξισορρόπηση της αγοράς και τη διαμόρφωση των ναύλων σε αποδεκτά επίπεδα, μέσα σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα.

Δεδομένου του διεθνούς περιβάλλοντος, αναμένεται μια αναπροσαρμογή των παραγγελιών των ελληνικών πλοιοκτητών με μείωση κατά 28% και 36% του εκτιμώμενου συνολικού αποθέματος παραγγελιών δεξαμενόπλοιων και πλοίων μεταφοράς ξηρού φορτίου αντίστοιχα, επιτρέποντας ωστόσο τη διατήρηση ενός σταθερού μεριδίου στον παγκόσμιο στόλο σε όρους χωρητικότητας. Ωστόσο οι ανταγωνιστικές πιέσεις αναμένεται να οξυνθούν εξαιτίας τόσο της έντασης του ανταγωνισμού από τους αναπτυσσόμενους ναυτιλιακούς κλάδους χωρών της Άπω Ανατολής, καθώς και της αυξημένης διαπραγμάτευσης ισχύος ισχυρών εταιρειών εξόρυξης βιομηχανικών μεταλλευμάτων.

Η σημαντικά κάμψη των διεθνών τιμών ναύλων και της δραστηριότητας στον τομέα, και η αναμενόμενη συγκρατημένη ανάκαμψη της ζήτησης αναμένεται να οδηγήσουν σε μείωση των εσόδων το 2010 κατά 0,4% και να επανέλθει σε θετικό έδαφος το 2011.

Οι τιμές των ναύλων ξηρού φορτίου αναμένεται να μειωθούν κάτω από τις 2000 μονάδες το 2010 και να υπερβούν τις 3000 μονάδες προς τα τέλη του 2011.

Τέλος, εκτιμάται ότι το συνολικό επίπεδο ακυρώσεων παραγγελιών θα ανέλθει στα 40 εκατομμύρια.

4.3.ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Η χρηματοοικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα μας τον τελευταίο καιρό έχει γίνει αντικείμενο συζητήσεων και απόψεων από πολλά άτομα και κυρίως από τα 5 κόμματα που απαρτίζουν την ελληνική Βουλή.

Παρακάτω αναλύονται οι απόψεις των κομμάτων για την κρίση και για τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΠΑΣΟΚ: Το ΠΑΣΟΚ θεωρεί ότι η κρίση που βιώνουμε είναι αποτέλεσμα επιλογών της προηγούμενης κυβέρνησης. Αναλύοντας την κατάρρευση των οικονομικών της χώρας έχει εκφράσει ότι το δημόσιο χρέος έχει φτάσει το 2007 το 3,6% και η χώρα μπήκε ξανά σε επιτήρηση και πλέον το 2009 το α' εξάμηνο ο προϋπολογισμός είχε έλλειμμα πάνω από 7%.

Για την φορολογία στα μεσαία και χαμηλά στρώματα θεωρεί ότι το Ενιαίο Τέλος Ακινήτων επιβαρύνει τους πάντες, καθώς και η αύξηση κατά 20% των τελών κυκλοφορίας, η έκτακτη εισφορά που τιμωρεί τους ειλικρινείς φορολογούμενους.

Παρατηρεί ότι η ελληνική οικονομία βρισκόταν σε ύφεση και πριν από την κρίση και ότι η Ελλάδα από την 1^η θέση στην Ευρωζώνη με βάση τον ρυθμό ανάπτυξης το 2003, βρέθηκε στην 4^η το 2008. Επίσης ότι από τον Ιούνιο 2008 έως τον Ιούνιο του 2009 χάθηκαν πάνω από 83000 θέσεις εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, ότι οι άνεργοι από τον Μάιο του 2009 είναι 10000 περισσότεροι από τον Μάιο του 2008 και ότι η φοροδιαφυγή οδηγεί σε σημαντικές απώλειες εσόδων.

Για το έλλειμμα αναφέρει ότι δημιουργήθηκε από την προηγούμενη κυβέρνηση.

Όσον αφορά το ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης λέει ότι τα σοσιαλιστικά κόμματα της Ευρώπης έχουν στόχο να διασφαλίσουν την εργασία, να αποφύγουν τη μαζική ανεργία και να προωθήσουν την πράσινη ανάπτυξη.

ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ: Σύμφωνα με τις απόψεις της Νέας Δημοκρατίας, η χώρα βρίσκεται μπροστά σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι και γι' αυτό πρέπει να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Επίσης θεωρεί ότι οι δυσάρεστες συνέπειες της διεθνούς κρίσης έχουν φτάσει, με κάποια καθυστέρηση, στη χώρα μας και πως το 2010 θα είναι ένας χρόνος πολύ δύσκολος αλλά και καθοριστικός για την πορεία της οικονομίας τα επόμενα χρόνια. Όμως οι επιπτώσεις της κρίσης θα μπορούσαν να είναι ακόμα πιο επώδυνες, αν η οικονομία τα τελευταία χρόνια δεν έδειχνε ουσιαστικά βήματα προόδου. Γι' αυτό και η ανεργία, που έχει αυξηθεί, δεν πήρε τις αρνητικές διαστάσεις που πήρε σε άλλες χώρες της Ευρώπης.

Για το έλλειμμα παρατηρεί ότι η κρίση το έκανε ανεξέλεγκτο σε όλες τις χώρες της Ε.Ε., ακόμα και στην Ελλάδα. Πολύ περισσότερο και από το προβλεπόμενο. Αλλά το ίδιο συνέβη στις περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης.

Όσον αφορά τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης λέει ότι η ανορθολογική εξέλιξη της χρηματοπιστωτικής αγοράς μαζί με την κερδοσκοπική δράση κάποιων στελεχών προκάλεσαν την χρηματοοικονομική κρίση

Θεωρεί ότι η καλύτερη λύση είναι η κοινωνική οικονομία της αγοράς η οποία θα επιτύχει την ιδανική εξισορρόπηση ανάμεσα στην απόλυτη ελευθερία επιχειρηματικότητας και ανταγωνισμού.

Ο ρόλος της Ευρώπης στην αντιμετώπιση της κρίσης είναι καθοριστικός. Οι συντονισμένες προσπάθειες των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων με συγκεκριμένα μέτρα πολύ γρήγορα θα αποδώσουν.

Ουσιαστικό μέλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η οικονομία και κυρίως η όσο το δυνατόν δυναμικότερη ανάρτηση των κινδύνων της οικονομικής κρίσης, αναφορικά με την ζωή των πολιτών και ιδιαίτερα εκείνων που θεωρούνται περισσότερο ευπαθείς.

Αρχή και σκοπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ο δίκαιος καταμερισμός των βαρών της κρίσης, αναλογικά με τις δυνατότητες καθεμίας και καθενός και πάνω από όλα η προστασία των φτωχών, των ανέργων, των συνταξιούχων, των νέων και των μικροεπιχειρηματιών.

Η Ευρώπη, πιστή στη δυναμική της ελεύθερης δράσης, αρκεί να υπάρχουν δικλίδες ευθύνης, κατάργησης και ελέγχου, βαδίζει με σταθερά βήματα για το ξεπέρασμα της μεγάλης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Κ.Κ.Ε.: Οι θέσεις του Κομμουνιστικού Κόμματος για την κρίση είναι οι εξής: η διέξοδος από την κρίση δεν μπορεί να επέλθει για λογαριασμό του κεφαλαίου ,

χωρίς να συνοδεύεται από έναν οξύτατο, αδυσώπητο ανταγωνισμό ανάμεσα σε επιχειρηματικούς ομίλους και σε κράτη και κυβερνήσεις.

Την κρίση δεν την προκάλεσε ο λαός με τους μισθούς πείνας, με τις συντάξεις φιλοδώρημα, δεν την προκάλεσε η εργατική, λαϊκή οικογένεια που κάθε μέρα βλέπει να υποχωρεί το βιοτικό της επίπεδο, να χάνει δικαιώματα, να αντιμετωπίζει το αύριο με ανασφάλεια και φόβο.

Η κρίση είναι γέννημα θρέμμα του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος, της στρατηγικής που υπηρετεί τη συγκέντρωση κεφαλαίου, την ακάθεκτη κερδοφορία.

Η έξοδος από την κρίση θα γίνει σε βάρος ιδιαίτερα των νέων που βρίσκονται σε μια μεταβατική ηλικία από τις σπουδές στο επάγγελμα και τις υποχρεώσεις της οικογενειακής ζωής.

Η έξοδος από την κρίση θα κάνει πιο ισχυρές τις αλυσίδες των πολυκαταστημάτων σε βάρος των μικρών επιχειρηματιών, των αυτοαπασχολούμενων, των οικογενειακών μικρών μαγαζιών, των μαγαζιών με 2, 3 ή 4 εργαζόμενους.

Η έξοδος από την κρίση μπορεί να οδηγήσει σε λουκέτο και μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις που θα τις ξεπεράσουν οι ακόμα μεγαλύτερες.

Το αναμενόμενο βάθος της κρίσης στην Ελλάδα συνδέεται και με μακροχρόνιες συνέπειες από την ένταξη της στην Ευρωζώνη: διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος, περιορισμός κυρίως της κτηνοτροφικής παραγωγής, μεγάλες αυξήσεις στις τιμές προϊόντων λαϊκής κατανάλωσης.

Η κρίση στην Ελλάδα, επειδή συνδέεται με τη κρίση στα Βαλκάνια, θα είναι βαθιά και μακρόχρονη.

Ούτε πριν από την κρίση ούτε τώρα μέσα στην κρίση ωφελούνται οι εργαζόμενοι από τη συμμετοχή της Ελλάδας. Οι εργαζόμενοι είναι τα μόνιμα υποζύγια για να ανεβαίνει η κερδοφορία του κεφαλαίου.

Αυτές είναι οι απόψεις του Κομμουνιστικού Κόμματος για την κρίση.

ΛΑΟΣ: Το ΛΑΟΣ θεωρεί ότι η κρίση πρόκειται για μια κρίση νεοφιλελευθερισμού μετά από μια περίοδο γενικευμένων αναδιαρθρώσεων, που εφαρμόστηκαν, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, από τη συνθήκη του Μάαστριχτ και συνέβαλλαν στη συγκέντρωση τεράστιων κερδών για τους τραπεζίτες με κατεδάφιση κατακτήσεων και του εισοδήματος των Ελλήνων και Ευρωπαίων εργαζομένων.

Αν δεν ελαχιστοποιηθούν οι όροι του Μάαστριχτ, σύντομα η χώρα θα πτωχεύσει. Για να βγει η Ελλάδα από την κρίση πρέπει να πάρει μέτρα τόνωσης της αγοράς, αλλά και φιλολαϊκά μέτρα με στόχο να μην χαθεί το χρήμα από την αγορά.

Τα μέτρα αντιμετώπισης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, οι δείκτες που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση για το Σύμφωνο Σταθερότητας, το ίδιο το ευρώ είναι εργαλεία στα χέρια των κεφαλαιούχων σε βάρος των Ελλήνων και Ευρωπαίων εργαζομένων. Απόδειξη είναι ότι όλα αυτά συνοδεύονταν με ενισχύσεις προς τους κεφαλαιούχους, με απίστευτα κέρδη, από τη μια, και περικοπές στους τομείς της κοινωνικής πολιτικής και αύξηση της έμμεσης φορολογίας, από την άλλη.

ΣΥΡΙΖΑ: Η άποψη του ΣΥΡΙΖΑ για την οικονομική κρίση είναι ότι σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο μοντέλο της οικονομίας και ανάπτυξης, στο μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης, στην απεριόριστη συσσώρευση κεφαλαίου και στην εκμετάλλευση της φύσης.

Η κρίση που βιώνουμε σήμερα είναι ταυτόχρονα οικονομική, κοινωνική και οικολογική και η έξοδος από αυτή πρέπει να στηρίζει τους παραγωγούς του κοινωνικού πλούτου και να απαντά στην οικολογική κρίση. Πεντακόσια εκατομμύρια άνθρωποι θα είναι, σύμφωνα με εκτιμήσεις επίσημων οργανισμών, τα θύματα της καταστροφής του κλίματος την επόμενη δεκαετία.

4.4.ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

Πέρα από τα μέτρα που έχουν κατά καιρούς εφαρμοστεί μέχρι τώρα, κατά καιρούς έχουν ακουστεί διάφορες προτάσεις για την αντιμετώπιση της χρηματοοικονομικής κρίσης, και ιδιαίτερα για καθένα από τους κλάδους που πλήττονται από αυτή.

Η Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδας, βλέποντας πόσο έχει επηρεάσει η κρίση τον οικονομικό τομέα, πρότεινε τα εξής μέτρα:

- Μείωση του Φ.Π.Α. στα τρόφιμα και τα είδη πρώτης ανάγκης
- Μείωση του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης στα καύσιμα
- Καθιέρωση συστήματος ανακατανομής του πλούτου μέσω της φορολόγησης των κερδών των χρηματιστηριακών πράξεων και των υπεραξιών από αυτές
- Ενίσχυση της αντιμονοπωλιακής πολιτικής με παράλληλη λήψη μέτρων για την ανάπτυξη του υγιούς ανταγωνισμού.
- Ενίσχυση των χαμηλών εισοδημάτων μέσα από προγράμματα κοινωνικής αλληλεγγύης
- Ειδικά προγράμματα καταπολέμησης της ανεργίας και της ενίσχυσης της απασχόλησης
- Ειδικά προγράμματα ενίσχυσης και ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Ο ΟΟΣΑ, προκειμένου να βελτιωθεί η οικονομική κατάσταση και αποδοτικότητα του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα, πρότεινε τα παρακάτω μέτρα:

- Βελτίωση του φορολογικού συστήματος. Αυτό προϋποθέτει μια αποφασιστική μάχη κατά της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής. Η φοροδιαφυγή παραμένει εκτεταμένη, ιδιαίτερα μεταξύ των ελευθέρων επαγγελματιών. Οι συνεχείς φορολογικές αμνησιές του παρελθόντος το μόνο που έκαναν είναι να αποθαρρύνουν τη συμμόρφωση. Αυτή η πολιτική θα πρέπει να σταματήσει.
- Έλεγχος των δημοσίων δαπανών, των αυξήσεων των μισθών στο Δημόσιο, περιορισμό του δημοσίου τομέα και μεταρρυθμίσεις των ζημιωγόνων κρατικών επιχειρήσεων.
- Ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις μαζί με αναθεώρηση των παραμέτρων υπολογισμού των συντάξεων και μέτρα μείωσης των κινήτρων για πρόωρη συνταξιοδότηση.
- Ανανέωση των προσπαθειών για να ενδυναμωθεί η αποδοτικότητα και η ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών, ιδιαίτερα στους κλάδους της εκπαίδευσης και της υγείας.

Για τον κλάδο των ακινήτων, έχουν προταθεί μέτρα για το πρόβλημα της απασχόλησης στον οικοδομικό τομέα και της δραστηριοποίησης των τεχνικών εταιρειών. Τα μέτρα αυτά είναι τα εξής:

- Να αντικατασταθούν τα παλαιά κτίρια που δεν καλύπτουν τις προϋποθέσεις ασφάλειας στους σεισμούς και σωστής ενεργειακής συμπεριφοράς.

- Κατεδάφιση πολλών γηρασμένων κτιρίων για δημιουργία κοινοχρήστων χώρων και πρασίνου
 - Κτίσιμο νέων κτιρίων, πιθανώς με μεγαλύτερο ύψος, αλλά οπωσδήποτε με μικρότερη κάλυψη και μικρότερο συντελεστή δομήσεως ώστε να δημιουργείται χώρος για περισσότερο πράσινο και διαστάσεις μεγαλύτερες για φωτισμό και αερισμό.
 - Επισκευή – αποκατάσταση κτιρίων με πιθανές ενισχύσεις του σκελετού, σύγχρονες μονώσεις και σύγχρονες εγκαταστάσεις θέρμανσης και κλιματισμού με κριτήρια την οικονομία κατανάλωσης ενέργειας και χρήση μονάδων αξιοποίησης ήπιων μορφών ενέργειας.
- Επίσης έχουν προταθεί μέτρα για τον μετριασμό της κρίσης όπως:
- Κίνητρα για νέα βιοκλιματιστικά κτίρια και θερμομόνωση όλων των υφισταμένων κτιρίων της χώρας.
 - Ειδικό πρόγραμμα επιδοτήσεων για απόκτηση πρώτης κατοικίας με κριτήρια κοινωνικά και περιβαλλοντικά.
 - Ένταξη στο σχέδιο πόλης περιοχών που υπάρχουν ανάγκες με κριτήρια οικονομίας γης , σωστής λειτουργίας των πόλεων και περιβάλλον που θα εξασφαλίζει προϋποθέσεις υγείας και αισθητικής.

Για τον κλάδο του τουρισμού, το Ινστιτούτο Ερευνών και προβλέψεων (ΙΤΕΠ) έχει προτείνει τα εξής για την στήριξη του:

- Ο δημόσιος τομέας πρέπει να σχεδιάσει και να υλοποιήσει μια ολοκληρωμένη αναπτυξιακή τουριστική πολιτική, η οποία θα έχει ως κατεύθυνση την βελτίωση της ολικής ποιότητας και ποικιλίας του τουριστικού προϊόντος, την προώθηση της πολιτικής κληρονομιάς της χώρας και τη μείωση της εποχικότητας, να απλοποιήσει και να επιβάλλει κανονιστικό πλαίσιο, να δώσει επενδυτικά κίνητρα σε περιοχές που υστερούν τουριστικά, να διαμορφώσει σχέδιο Διαχείρισης Κρίσεων, να αναδιοργανώσει τον ΕΟΤ, να δημιουργήσει επώνυμα προϊόντα και να συνεργαστεί με όλους τους εμπλεκόμενους στον τουρισμό φορείς του ιδιωτικού τομέα.
- Ο ιδιωτικός τομέας πρέπει να βελτιώσει το μάνατζμεντ για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση αλλαγών που σημειώνονται, να αναπτύξει καινοτομικά προϊόντα και προϊόντα των οποίων η τιμή συνάδει με την ποιότητα, να επανεξετάσει τις οργανωτικές δομές και την λειτουργία των ξενοδοχειακών μονάδων ώστε να μειωθεί το κόστος λειτουργίας τους και να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά τους, να χαράξει πολιτική μάρκετινγκ που να στηρίζεται σε συνεχή έρευνα των προτύπων και τάσεων της αγοράς και να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις αυτής, να χρησιμοποιήσει νέες τεχνολογίες πληροφορικής, να ενισχύσει τις σχέσεις του μάνατζμεντ και των εργαζομένων, να διαρθρώσει τη χρηματοδότηση των τουριστικών μονάδων και να εκπαιδεύει σωστά επιχειρηματίες και εργαζόμενους.
- Για την προστασία της απασχόλησης πρέπει να αυξηθεί το επίδομα ανεργίας στο 70%, αλλά και να ενισχυθεί η ρευστότητα των τουριστικών επιχειρήσεων, μέσω επενδυτικών δανείων και κεφαλαίων κίνησης, με προσιτά επιτόκια και ευέλικτους τρόπους αποπληρωμής.

- Για την των προβλημάτων προτείνεται η ενίσχυση του μάρκετινγκ και της προβολής του τουριστικού προϊόντος.
- Σημαντική θεωρείται, επίσης, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, μέσω ταχείας προώθησης μεταρρυθμίσεων που δεν έχουν δημοσιονομικό κόστος.
- Για την αγορά εργασίας πρέπει να αυξηθούν τα επιδόματα εργασίας, να μεταρρυθμιστεί το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, να αυξηθεί η απασχόληση των νέων και το κράτος να αναλαμβάνει για κάποιο εύλογο χρονικό διάστημα μέρος των ασφαλιστικών εισφορών νέων που δεν έχουν εργασιακή εμπειρία.

Για την αντιμετώπιση της ανεργίας, η ΓΣΕΕ έχει προτείνει τα εξής μέτρα:

- Σύνδεση της επιδότησης των επενδύσεων του αναπτυξιακού νόμου με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, με κλιμάκωση της αύξησης του ποσοστού επιδότησης της επένδυσης ανάλογα με τον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας.
- Άμεση εφαρμογή του 35ωρου σε εργαζόμενους που έχουν συμπληρώσει το 59^ο έτος της ηλικίας τους.
- Υποχρέωση των επιχειρήσεων για κάλυψη κατά το ήμισυ τουλάχιστον των ασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων που απολύουν και έχουν συμπληρώσει το 55^ο έτος της ηλικίας τους, για περίοδο τουλάχιστον 5 ετών εφόσον παραμένουν άνεργοι σε περιοχές υψηλού δείκτη ανεργίας
- Επιδότηση κατά προτεραιότητα των επενδυτικών σχεδίων επιχειρήσεων που ανήκουν σε κλάδους με αυξημένα πολλαπλασιαστικά (άμεσα και έμμεσα) αποτελέσματα ως προς την απασχόληση (γεωργία, ξυλεία/έπιπλα, μεταλλικά προϊόντα, μεταφορές και επικοινωνίες, τρόφιμα – ποτά).
- Δημιουργία ειδικού κονδυλίου στον Κρατικό Προϋπολογισμό με πόρους που θα προέρχονται από αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των εχόντων και κατεχόντων, με στόχο την επιδότηση πρόσληψης μακροχρόνιων ανέργων άνω των δύο ετών.
- Εφαρμογή του αφορολόγητου ορίου ετήσιου εισοδήματος μέχρι 20.000 ευρώ για τα δύο πρώτα χρόνια της απασχόλησής τους για όσους εργαζόμενους δεν ξεπερνούν το 30^ο έτος της ηλικίας τους και είναι πάνω από δύο χρόνια άνεργοι πριν την πρόσληψή τους.
- Φορολογική απαλλαγή του συνόλου των ατομικών δαπανών για επαγγελματική κατάρτιση των ανέργων και των εργαζομένων.

Για την αντιμετώπιση της κρίσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το ΠΑΣΟΚ και ο ΣΥΡΙΖΑ έχουν προτείνει ξεχωριστά ορισμένες ρυθμιστικές προτάσεις.

Το ΠΑΣΟΚ έχει προτείνει τα εξής:

- Αναθεώρηση του Σύμφωνου Σταθερότητας, δημιουργία νέου χρονοδιαγράμματος για τον περιορισμό των ελλειμμάτων, άμεση υιοθέτηση ενός Ευρωπαϊκού Συμφώνου για την

Απασχόληση, αύξηση των ιδίων πόρων του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού τουλάχιστον στο 1,2 του Ευρωπαϊκού ΑΕΠ

- Έκδοση ευρωμολόγου με ευρωπαϊκούς πόρους για την αντιμετώπιση της κρίσης, συγκρότηση Ευρωπαϊκού Ταμείου για την χρηματοδότηση αναπτυξιακών πολιτικών, προώθηση συντονισμένων πολιτικών για την ανάκαμψη της Ευρωπαϊκής οικονομίας, διατήρηση και διερεύνηση των θέσεων εργασίας μέσω στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, αναδιανομή του εισοδήματος και επέκταση της κοινωνικής ασφάλισης προς όφελος των ασθενέστερων στρωμάτων που πλήττονται περισσότερο από την κρίση, ενίσχυση του εποπτικού ρόλου και διερεύνηση της αποστολής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης και της πλήρους απασχόλησης, διατηρώντας ταυτόχρονα τη σταθερότητα των τιμών.

Τέλος, ο ΣΥΡΙΖΑ έχει δημοσιεύσει τις εξής προτάσεις:

- Να καταργηθεί ο Φ.Π.Α. στα είδη λαϊκής κατανάλωσης
- Να προστατευθούν οι θέσεις εργασίας, οι μισθοί και οι συντάξεις. Να καταργηθεί η επισφαλής απασχόληση κάθε μορφής σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Να υπάρξει αύξηση των κατώτερων μισθών και συντάξεων. Να μειωθεί ο χρόνος εργασίας χωρίς μείωση μισθού. Να αυξηθούν τα επιδόματα των ανέργων και να χορηγούνται όσο διαρκεί η ανεργία. Να εξασφαλιστεί το δημόσιο, κοινωνικό και αναδιανεμητικό ασφαλιστικό σύστημα.
- Να διασφαλιστεί το εισόδημα των αγροτών με άμεσα μέτρα προς όφελος των μικρών και μεσαίων αγροτών και της οικολογικής αγροτικής παραγωγής. Να προστατευθεί η ορεινή και νησιώτικη αγροτική παραγωγή.
- Να πληρωθούν με άμεσες προσλήψεις τα κενά στην Παιδεία, την Υγεία, την Κοινωνική Πρόνοια και το Περιβάλλον.
- Να καταργηθούν αμέσως σύμφωνα και κανόνες από το Μάαστριχτ ως τη Συνθήκη της Λισσαβόνας που επιβάλλουν στις χώρες της Ευρώπης το Σύμφωνο Σταθερότητας και το καθεστώς ασυδοσίας της Ευρωπαϊκής Τράπεζας που πρέπει να τεθεί υπό δημοκρατικό πολιτικό έλεγχο. Να ανατραπούν νομοθετικά οι αντεργατικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και του Αρείου Πάγου.
- Να τεθεί υπό κοινωνικό έλεγχο το τραπεζικό σύστημα. Να απαγορευτεί η κερδοσκοπία με «χρηματοπιστωτικά παράγωγα» και οι τράπεζες να περιοριστούν στην αποταμίευση και τη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων με κριτήριο την απασχόληση και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Να υπάρξει μεγάλο πρόγραμμα δημόσιων επενδύσεων σε εθνικό και πανευρωπαϊκό επίπεδο που θα ενισχύονται τα δημόσια αγαθά, η κοινωνική κατανάλωση και η προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης, να ενισχυθούν, με τη βοήθεια ενός δημόσιου χρηματοπιστωτικού τομέα, οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις με έλεγχο της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας πλήρους και σταθερής απασχόλησης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην εργασία αυτή έγινε προσπάθεια να παρουσιαστεί όσον το δυνατόν καλύτερα η Διεθνής Χρηματοπιστωτική κρίση, τα γεγονότα που την προκάλεσαν, καθώς και ποιές συνέπειες επέφερε στην ελληνική οικονομία.

Από την ανάλυση αυτή, προέκυψε ότι υπήρξαν αρκετές κρίσεις στο παρελθόν, οι οποίες προετοίμασαν το έδαφος για την σημερινή. Μερικές από αυτές, όπως το κραχ του 1929, είχαν καινά χαρακτηριστικά με την πρόσφατη κρίση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε απροετοίμαστη και ανίκανη να βοηθήσει πολλά κράτη- μέλη της. Εκτός από τα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνέπειες παρουσιάστηκαν και σε άλλες χώρες που δεν ανήκουν σε αυτήν. Κύριο παράδειγμα η Αμερική, από όπου και ξεκίνησε η κρίση. Επηρεάστηκαν πολύ σημαντικοί κλάδοι όπως ο τραπεζικός, ο κλάδος των ακινήτων, ο τουρισμός και η ναυτιλία. Η κρίση συνεχίζεται ακόμη και πολλοί οικονομολόγοι προβλέπουν ότι και τις επόμενες χρονιές θα υπάρξουν δυσκολίες στην επιτυχή αντιμετώπιση της.

Σημαντική υπήρξε η επιρροή της οικονομικής κρίσης στα Ελληνικά δρώμενα, επηρεάζοντας κάθε τομέα οικονομικό που συνεισφέρει στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, από το μικρό νοικοκυριό μέχρι και τις μεγάλες επιχειρήσεις. Η έξοδος από την κρίση δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση. Όσα μέτρα και αν ληφθούν ο κόσμος της οικονομίας δεν πρόκειται ποτέ να πάρει ομαλή πορεία όσο υπάρχει λανθασμένη διαχείριση πολιτικής των μεγάλων ηγετών και απληστία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΒΙΒΛΙΑ

1. «Η Ελλάδα μεταξύ πολέμου και ειρήνης», συγγραφέα Γ. Κωστή, εκδόσεις Δρόμων.
2. Άρθρο Μιχάλη Ψαλιδοπούλου, Καθηγητή Ιστορίας Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
3. Στοιχεία από παρουσίαση από Συνέδριο που διοργανώνει ο όμιλος ECONOMIA.
4. Διεθνής Χρηματοοικονομική κρίση 2007 & Οικονομικές επιπτώσεις, Τμήμα Χρηματοοικονομικής & Τραπεζικής Διοικητικής Παν. Πειραιώς, Καθηγητής Γκίκας Α. Χαρδούβελης.

B. ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. www.in.gr
2. www.tanea.gr
3. www.newskathimerini.gr
4. papaioannou.wordpress.com
5. www.cci-lefkas.gr
6. www.vikipaidia.gr
7. www.naftemporiki.gr
8. www.sansimera.gr
9. www.avqi.gr
10. www.economist.gr
11. www.tovima.gr
12. www.peraeusbank.gr
13. www.alphabank.gr
14. www.express.gr
15. www.capital.gr
16. www.isotimia.gr
17. www.imerisia.gr
18. www.hba.gr
19. www.gsee.gr
20. www.simerini.gr
21. www.sofokleous10.gr
22. www.dorean-arthra.blogspot.com
23. www.mfa.gr
24. www.makthes.gr